

Školski projekt
Vukovar – da se ne zaboravi
Školska godina 2008./2009.

*Daniela Depolo, prof., VMS
Medicinska škola u Rijeci*

PROJEKT „SJEĆANJE NA VUKOVAR“

Sažetak

Zajedničkim stručnim izletom II-1 i II-2 razreda 30. i 31. lipnja 2008., obilježili smo sjećanje na Grad heroj Vukovar. Ideja se rodila, gotovo spontano, na satu razredne zajednice II-1 razreda kojim smo obilježili Dan pada Vukovara 19. studeni. U realizaciju projekta uključili su se profesori hrvatskog jezika, engleskog jezika, povijesti, zdravstvene njege i kemije. Tijek realizacije projekta možete pogledati na stranicama ovog Ljetopisa.

Summary

The joint expert trip of classes II-1 and II-2 on June 30th and 31st 2008 marked the memory of the town hero Vukovar. The idea was born, almost spontaneously, on November 19th, when class II-1 marked the Day when Vukovar fell. The realization of this project included teachers of Croatian and English language, History, Medical Care and Chemistry. The course of realization of this project can be seen on following pages.

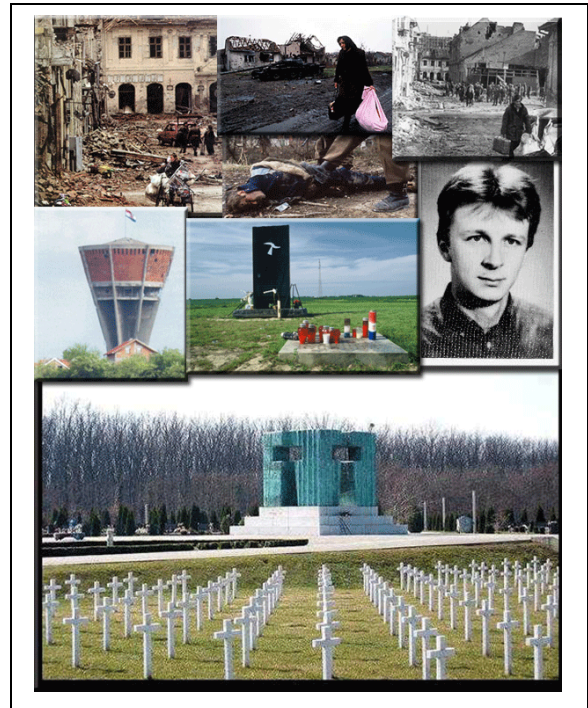
Zajedničkim stručnim izletom II-1 i II-2 razreda 30. i 31. lipnja 2008., obilježili smo sjećanje na Grad heroj Vukovar. Ideja se rodila, gotovo spontano, na satu razredne zajednice II-1 razreda kojim smo obilježili Dan pada Vukovara 19. studeni. Ponesena zanimanjem učenika za ovu tragičnu temu jednostavno sam rekla: „Želite li u Vukovar?“. Učenici su jednoglasno odgovorili: „Želimo!“.

Sve što se dalje događalo jednostavno je bilo nezaustavljivo. Učenici su na satu hrvatskoga jezika obavijestili o svemu profesoricu Anu Uljar, a već na sljedećoj pauzi, samo što sam ušla u zbornicu, Ana i mnogi drugi kolege s oduševljenjem su podržali ovu odluku. Oduševljen stručnim izletom takvog sadržaja bio je i ravnatelj **Radovan Šoljaga** kojeg sam uskoro obavijestila o svemu dogovorenom. Shvatila sam da je tematika sama po sebi i previše ozbiljna i da se tako mora i odraditi. Ravnatelj je odmah dao svoju podršku cijelom projektu i bez problema prihvatio činjenicu da to bude dvodnevni izlet te ponudio svoju pomoć mnogobrojnim savjetima, a kasnije i praktičnu.

Podrška kolega i njihova želja da i sami sudjeluju navela me na pomisao da bi to mogao biti zajednički projekt, stručni izlet koji se mora dobro pripremiti, jer to nije običan izlet i rasonoda. Trebalo bi obuhvatiti nekoliko područja, a prema sugestijama i prijedlozima kolega to su Domovinski rat na prvom mjestu, uloga zdravstvenih djelatnika u tom ratu, vukovarski pisci, naš nobelovac Lavoslav Ružička, a ne bi se smjela zaboraviti ni duhovna strana jer naši su branitelji kao simbol oko vrata nosili krunicu.

U sljedećim mjesecima pripremali su se učenici i profesori uz brojne druge obveze. U nekoliko sati razredne zajednice krenula je priča o Vukovaru i njegovim herojima. S jednim od njih **Markom Filkovićem**, samozatajnim, skromnim čovjekom, jednim od onih koji su se dali na raspolaganje domovini, dogovarala sam i ugovorila osobu za kontakt, njegovim suborcem **Danijelom Rehakom**, ispred Hrvatske udruge bivših logoraša srpskih logora. Iako znam da je skromnost vrlina, u ovom slučaju ću učiniti izuzetak što se gospodina Filkovića tiče, jer on

sam o sebi malo govori, ali govore njegova djela i njegova sudbina više nego dovoljno. Marko Filković jedan je od ljudi slavnog Blage Zadre, još jednog skromnog i hrabrog čovjeka koji je stao na branik Domovine i sa svojim ljudima onesposobio mnoštvo neprijateljskih tenkova na Trpinjskoj cesti.

Kao buduće zdravstvene djelatnike, medicinske sestre i tehničare, učenike je najviše zanimalo fenomen Vukovarske bolnice u kojoj se od travnja do studenog 1991. godine odigravala prava drama ranjenika i djelatnika bolnice do samoga kraja pada Vukovara.

Prva zamisao je bila pozvati branitelje, kolege iz Vukovara na sat razredne zajednice. Neke sam i sama poznavala, jer mnogi su do mirne reintegracije nastavili raditi i živjeti u našem gradu i u Kliničkom

bolničkom centru. No većina se vratila, a drugi pogađate – ne žele govoriti.

Skromni, tihi, samozatajni ... stvar je delikatna, neću inzistirati, možda neki drugi put kada to sami požele, kada osjete i povjeruju da želimo o njihovim podvizima slušati iz njihovih usta, čuti njihovu istinu ne samo na obljetnice. Učenici su pokazali da doista žele, i uskoro se projektu pridružio i II-2 razred s razrednicom **Jadrankom Lučić**.

Poznavajući činjenicu da je u Domovinskom ratu sudjelovao velik broj medicinskog osoblja i iz naše županije, te da su djelatnici Kliničkog bolničkog centra redovito odlazili na „teren“ i pokrivali Ličko ratište, zamolila sam kolegice medicinske sestre da nam ispričaju svoju priču.

Odazvale su se **Enesa Kadirić**, viša medicinska sestra instrumentarka u operacionoj sali KBC Rijeka, i **Emilija Lazarević**, glavna sestra, viša medicinska sestra Hitnog medicinskog trakta KBC Rijeka. One su učenicima ispričale sve najbitnije o organizaciji posla i sudjelovanju medicinskih ekipa na Ličkom ratištu. Opisale su mnoge situacije tijekom ratnih dana, formiranje medicinskih ekipa, njihove zadatke sa stručnog ali i sa ljudskog aspekta. Učenici su sa zanimanjem saslušali izlaganje, mnoge se jako dojmilo, a bilo je i mnogo izrečenih ali i neizrečenih pitanja. U skladu s vremenom, koje je polako odmicalo, kolegica profesorica **Ana Uljar** koja predaje u oba razreda preuzela je upoznati učenike s **Pavlom**

Pavličićem, književnikom, rođenim Vukovarcem. Njoj se pridružila profesorica **Kristina Orešković** s posljednjim izvješćem **Siniše Glavaševića**, te profesorica **Zrinka Frković**, a profesorica **Jasna Superina Vlah** odabrala je kao temu **Lavoslava Ružičku**, našeg nobelovca.

Kako je ovaj stručni izlet morao dodirnuti i duhovno, dragi prijatelj naše škole **Anđelko Vlah**, dr.stom. dogovorio je posjet **Franjevačkom samostanu**, svetu misu i projekciju filma o posljednjim trenucima pada Vukovara. Čitanja za vrijeme svete mise prihvatile su se profesorica **Dunja Frković** i **Ana Uljar**. U sva događanja bili su aktivno uključeni svojim referatima učenici **Kristijan Koso**, **Marko Oškera** i **Jasna Melnjak**.

Od samog početka pa do kraja svi učenici i nastavnici bili su gotovo poneseni plemenitom idejom: prisjetiti se svega da se ne zaboravi, da zaborav ne odnese u neki kutak povijesti hrabrost, patnju i nesebičnu žrtvu sudionika i poginulih u Domovinskom ratu u Vukovaru, a time i cijeloj našoj domovini.

Naročito smo mi stariji ovaj stručni izlet doživjeli poput hodočašća, ili kako je gospodin Vlah rekao - katarzu. Možda će netko pamtiti dvorac Eltz nažalost devastiran, netko široki Dunav i njegovu obalu, netko susret sa legendarnom doktoricom **Vesnom Bosanac**, netko nepregledna polja makova i ravnice, Trpinjsku cestu i Ovčaru, ali jedno je sigurno - nikada nećemo zaboraviti **Vukovar**.

Relizacija projekta **Sjećanje na Vukovar** započelo je školske godine 2007./2008. predavanjem više medicinske sestre **Enese Kadirić** u II-1 i II-2 razredu o sudjelovanju medicinskih ekipa iz Kliničkog bolničkog centra Rijeka na Ličkom ratištu

*Lobert Simičić, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

SJEĆANJE NA VUKOVAR

Uvod

Osim redovne nastave i realizacije plana i programa s učenicima Medicinske škole često se realiziraju različiti projekti. Tako surađuju učenici i profesori povezujući različite nastavne predmete s ciljem da učenici aktivno istražuju neku aktualnu temu.

Dio projekta Sjećanje na Vukovar realiziran je u nastavi povijesti u periodu travanj - svibanj 2008. godine. Tema ovog projekta je vjekovna borba pojedinca i hrvatskog naroda za svoju slobodu s naglaskom na Domovinski rat i grad heroj Vukovar.

Projekt se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu učenici tijekom redovne nastave istražuju povijesne događaje i procese koji su vezani za projekt. Drugi dio projekta je terenska nastava.

Organizirano je putovanje od Rijeke do Vukovara kao krajnjeg cilja. Na tom putu posebna se pažnja poklanjala vječitoj borbi Hrvata da očuvaju istočne granice svoje domovine.

Projekt Sjećanje na Vukovar u nastavi povijesti

Na satovima povijesti obrađen je dio hrvatske prošlosti od XVI. stoljeća do kraja Domovinskog rata. Najviše prostora dali smo gradu heroju Vukovaru - simbolu hrvatske borbe za samostalnu državu u Domovinskom ratu.

Učenici su istraživali u grupama. Svaka grupa učenika dobila je zadatak da nađe podatke o određenom povijesnom događaju ili osobi. Istraživanje je trajalo oko mjesec dana. Učenici su radili samostalno uz konzultacije s mentorom - profesorom Lobertom Simičićem. Literaturu su ponašli u školskoj knjižnici i na Internetu. Rezultate su prezentirali u obliku eseja na satu povijesti učenici II-1 razreda: Marija Dragičević, Ana Pejnović, Andrea Đandara, Irena Sinovčević, Mia Župan i Sara Župić i učenici II-2 razreda: Marija Belan, Karmen Fafljan, Elida Iljijazi, Sofija Vujić, Marko Oškera, Tunjo Parić i Marinela Vulić. Tako su se pripremili za terenski dio projekta - *Sjećanje na Vukovar*.

Put je vodio od Rijeke prema Karlovcu, Slavonskom Brodu i Đakovu do Vukovara. Za proučavanje povijesti očuvanja istočnih granica Hrvatske zanimljiva su sljedeća povijesna razdoblja i prostori kojima su sudionici projekta putovali:

- XVI. stoljeće: *Vojna krajina i Karlovac*
- XIX. stoljeće: *Đakovo (djelovanje Josipa Jurja Strossmayera)*
- XX stoljeće: *Domovinski rat i Vukovar*

Donosimo skraćene prikaze učeničkih prezentacija:

Vojna krajina

Početak Vojne krajine je u XV. stoljeću za vrijeme vladavine Hrvatsko-ugarskog kralja Matijaša Korvina (1458. - 1480.). Pravi oblik dobila je krajem XVI. stoljeća, a konačni u XVIII. stoljeću nakon oslobađanja Like i Slavonije od Osmanlija. U cijelosti je ukinuta i vraćena u državno pravni poredak Hrvatske 1883. godine.

Vojna krajina osnovana je s ciljem da zaustavi osvajanja i širenje Osmanskog carstva s Istoka. Krajem XV. stoljeća Hrvatskoj je zaprijetila velika opasnost od Osmanlija. Postojala je opasnost da hrvatska država potpuno nestane. Od 1527. Hrvatska je u personalnoj uniji s Habsburgovcima.

Uz granicu s Osmanskim carstvom organiziran je sustav utvrda nazvan Vojna krajina. U Hrvatskoj je Vojna krajina bila podijeljena na Hrvatsku i Slavonsku krajinu (pod upravom austrijskih zapovjednika), te Bansku krajinu. kojom su upravljali Hrvatski sabor i ban. S vremenom su se na slabo naseljena područja Vojne krajine, na poziv austrijskih generala, doselili Vlasi iz Bosne. Oni su za obavljanje vojne službe dobivali zemlju, plaću i razne povlastice. Budući da su ti novi doseljenici dolazili na zemlju hrvatskih plemića oni su tražili da postanu njihovi kmetovi uz sve obveze koje iz njihovog položaja proizlaze. Hrvatskim plemićima nije bilo udovoljeno, a od 1630. status doseljenika reguliran je poveljom Vlaški statuti cara Ferdinanda II. Time su oni postali kraljevi vojnici, a Vojna krajina izuzeta je od vlasi bana i Hrvatskog sabora.

Vojna krajina opravdala je svoje postojanje i zaustavila Osmanlije, ali je imala i negativne posljedice za Hrvatsku jer je izdvojena iz zakonodavne vlasti hrvatskog bana i Hrvatskog sabora uz doseljavanje nehrvatskog vlašskog stanovništva

Da bi se poboljšala obrambena moć Vojne krajine, 1579. izgrađena je na strateškom mjestu moderna vojna utvrda koja je dobila ime po habsburškom nadvojvodi Karlu - Karlstadt (Karlovac). Tvrđava je bila sagrađena prema tadašnjem načinu ratovanja (artiljerijom) pa je imala oblik zvijezde kao mnoge utvrde toga vremena. Ostaci tih zidova vide se i danas.

Karlovac je postao sjedište generala zapovjednika Hrvatske krajine do 1787. kada je to sjedište preneseno u Zagreb. Car Leopold 1657. temeljito je obnovio tvrđavu. Slabljenjem opasnosti od Osmanlija, grad sve više gubi vojno-strateški položaj, a postepeno se uzdiže kao važno trgovačko i prometno središte »ključ primorskih luka«. Tu važnost su mu omogućile moderne ceste koje se grade tijekom XVIII. i početkom XIX. stoljeća. (Karolina 1728., Jozefina 1779. i Luizijana 1809.)

Đakovo i J.J. Strossmayer

Povijest Đakova nerazdvojivo je vezana uz povijest njene nadbiskupije. Đakovo se prvi put spominje u darovnici iz 1239. godine. Zbog nemirne situacije u Bosni uzrokovane sukobima s bogumilima, brat Hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV. knez Koloman, poklonio je Bosanskom biskupu Ponsi grad Đakovo i cijeli taj kraj za sjedište biskupije. Biskup je i dalje zadržao sve duhovne ovlasti nad Bosnom. Tu darovnicu potvrdio je i kralj Bela IV. 1244. godine. U dokumentima iz 1355. godine prvi puta se spominje postojanje gotičke katedrale i biskupskog dvora koji su bili opasani zidinama. Dio tog zida ostao je sačuvan do danas. Godine 1536. Đakovo su zaposjeli Osmanlije i ostali u njemu do 1687.

Godine 1773. sjedinjenjem Bosanske i Srijemske biskupije nastaje Srijemska biskupija. Od 1963. biskupija dobiva novo ime Đakovačka ili Bosanska i srijemska biskupija. Odlukom pape Benedikta XVI. 2008. ponovno je uspostavljena Srijemska biskupija, a ostali dio Đakovačke i Srijemske biskupije podignut je na razinu nadbiskupije i preimenovan u Đakovačko-osječku nadbiskupiju.

U povijesti se o Đakovu govori kao o mjestu djelovanja velikog domoljuba biskupa Josipa Jurja Strossmayera bez kojega ne možemo zamisliti povijest Hrvatske u drugoj polovici XIX. stoljeća. Rođen je 4.II.1815. u Osijeku, a umro 8.IV.1905. u Đakovu. U Đakovo dolazi iz Beča gdje je ostvario zapaženu karijeru kao sveučilišni profesor i ravnatelj zavoda Augustineum. Biskupom je postao u 34. godini i u Đakovu ostaje u toj službi sljedećih 55 godina (do 1905. godine).

Djelovao je u vrlo teškim društveno-političkim prilikama. Hrvatska je od 1867. podijeljena na austrijski i ugarski dio. Gospodarski je bila nerazvijena, a opasnost iz vana sve veća: germanizam, mađarizacija te nova, sve veća, velikosrpska prijetnja. U takvom okruženju morao je Strossmayer raditi i boriti se za Hrvatsku pazeći da ne dođe u sukob s Bečom i Peštom.

Kao političar na čelu Narodne stranke od 1860. do 1873. vodio je oportunističku politiku spram bečke dinastije. Bio je sjajan govornik, ne samo u Hrvatskom saboru nego i na I. vatikanskom koncilu 1869-70. pa su njegove riječi odjeknule i izvan granica Rima. Njegove ideje o demokratizaciji crkvene hijerarhije, osobito istupanja protiv dogme o nepogrešivosti pape i održavanje liturgije na narodnom jeziku, usvojene su mnogo kasnije, na II. vatikanskom koncilu 1962.

Kao biskup jedne od najbogatijih biskupija pomaže mnogobrojne kulturne ustanove. Strossmayer je zaslužan za unapređenje znanosti, književnosti, umjetnosti i publicistike, ne samo u Hrvatskoj nego i na čitavom slavenskom Jugu. Vodilo ga je uvjerenje da jedan narod može steći slobodu njegovanjem i razvijanjem vlastite kulture.

Od 1866. do 1886. gradi katedralu u Đakovu i posvećuje ju jedinstvu crkava, slozi i ljubavi svog naroda. Zadužio je zauvijek svoj narod osnutkom Hrvatskog sveučilišta, Galerije slika (danas Strossmayerova galerija starih majstora) i

Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti). Svome geslu "*Sve za vjeru i za domovinu*" ostao je vjeran do svoje smrti.

Vukovar

Na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj, održanim 22. travnja i 6. svibnja 1990. izabran je prvi višestranački Sabor. Dana 30. svibnja 1990. održana je prva sjednica Sabora, na kojoj je za predsjednika predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske izabran dr. Franjo Tuđman. Nedugo zatim, 25. srpnja 1990. iz naziva republike izbačena je odrednica «socijalistička», a zvijezda je na hrvatskim državnim oznakama zamjenjena hrvatskim grbom. Nisu svi stanovnici Hrvatske blagonaklono dočekali ove političke promjene. Dio srpskog stanovništva, potican od srbijanskog političkog vrha i radikalnih struja u Srpskoj pravoslavnoj Crkvi, otvoreno se pobunio najprije tzv. balvan revolucijom, a potom i oružanim akcijama.

Domovinski rat je rat hrvatskog naroda za obranu vlastite opstojnosti i opstojnosti države, i to protiv agresije, koju su od 1990. vodile udružene velikosrpske snage: pobunjeno pučanstvo srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, Jugoslavenska narodna armija koja se od savezne vojske preobrazila u srpsku vojsku, te Republika Srbija i Republika Crna Gora.

Domovinski rat je nametnut Hrvatskoj u kolovozu 1990. oružanim akcijama pobunjenog srpskog pučanstva uz podršku JNA protiv institucija hrvatske države i proglašenjem tzv. Srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj radi njihova izdvajanja iz Hrvatske. Nastavio se od travnja 1991. postupnim vojnim uključivanjem JNA u oružano osvajanje hrvatskog teritorija, te od srpnja 1991. neposrednom invazijom iz Srbije, a od rujna i Crne Gore na dijelove Hrvatske koje se željelo okupirati i anektirati.

Nakon višemjesečnih priprema, srpske paravojne postrojbe su u travnju 1991. započele oružanu agresiju Srbije na područje vukovarske općine. Dana 2. svibnja 1991. uslijedilo je ubojstvom i masakriranjem dvanaestorice hrvatskih policajaca u Borovu Selu, dotad najveći pokolj u Hrvatskoj. Zbog vojnih i političkih razloga tijekom nekoliko idućih mjeseci srpski osvajački pohod imao je usporen tijek. Agresori su postupno zauzimali nezaštićena sela vukovarske općine, da bi potkraj kolovoza Vukovar okružile goleme neprijateljske vojne snage. Na području oko Vukovara (u Hrvatskoj i Vojvodini) Srbija je razmjestila približno 600 tenkova ili oklopnih transporterata, velik broj svih vrsta topničkog oružja, 40.000 - 60.000 vojnika, velike količine streljiva, a srpski vojni zrakoplovi nisu imali suparnika u zraku. Po potrebi je iz Srbije bez poteškoća stizalo novo oružje, streljivo i ljudstvo.

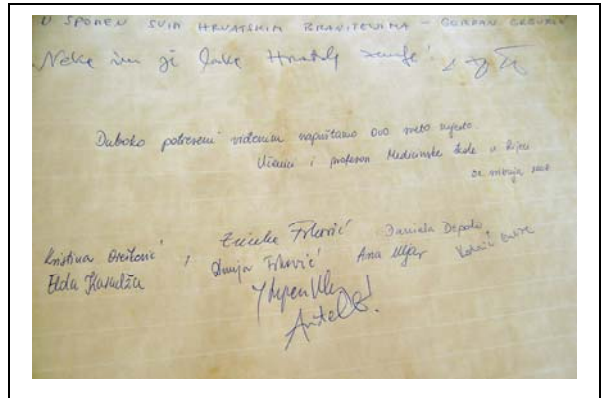
Opkoljeni Vukovar je branilo 700 do 800 pripadnika ZNG-a i policije te oko 1000 dragovoljaca, približno 1.800 boraca, koji su tijekom obrane bili ustrojeni u 204. brigadu ZNG-a (HV). oko 40% branitelja bili su dragovoljci iz svih dijelova Hrvatske,

BiH i dijaspore. Branitelji su bili skromno naoružani. Dodatno opskrbljivanje brantelja vojnom opremom, sanitetskim materijalima i hranom vršilo se tzv. kukuruznim putem, kroz sela Nuštar, Marince i Bogdanovce, te njive u okolici Vukovara. Prema vojnim procjenama u takvom odnosu snaga obrana Vukovara mogla je izdržati dva dana, ali opkoljeni Vukovar održao se punih 86 dana. Vukovarska bitka, nazvana i «pakao Vukovara», započela je 25. kolovoza 1991. kada su JNA i paravojne srpske postrojbe, nakon topničke i zračne pripreme, krenuli u opći tenkovsko-pješački napad, koji nakon nekoliko dana branitelji odbijaju. Najžešći pokušaj proboja u grad počeo je 14. rujna i trajao je do 20. rujna. U tih sedam dana branitelji Vukovara uništili su 130 srpskih tenkova ili oklopnih transportera, Trpinjska cesta, na kojoj se je odvijala glavina napada, prozvana je «groblijem tenkova». Nakon tog poraza agresorska je vojska promijenila taktiku. Opkoljeni je Vukovar izlagan danonoćnom topničkom razaranju i bombardiranju iz zrakoplova, a pokušaji proboja u grad usredotočili su se na pojedine točke. Vukovar je postupno bio pretvoren u ruševine, život stanovnika grada, kao djelatnost razorenoga Medicinskog centra, nastavljen je u podrumima. Otpor branitelja Vukovara, te tragična sudbina opkoljena grada i stanovnika, postali su svjetski medijski fenomen, ali na sve učestalije apele za pomoć stizala je samo verbalna i moralna potpora. Konvoji međunarodnih humanitarnih i zdravstvenih organizacija u listopadu nisu uspjeli dostaviti pomoć bolnici ni stanovništvu, a mjesta stotinjak ranjenika koji su otpremljeni iz Vukovara uskoro su zauzeli novi ranjenici. Iscrpljenim braniteljima nije bilo moguće dostaviti pomoć u oružju i streljivu. Padom sela Marinci 1. listopada zatvorio se srpski обруч oko Vukovara. Kada je polovicom listopada Hrvatska vojska započela proboj prema Vukovaru, promatrači EZ-a ultimativno su zatražili prekid te akcije. Neprijateljska vojska i dalje se neuspješno pokušavala probiti u potpuno razoreni grad. S početkom studenoga Glavni štab JNA preselio se u blizinu Vukovara, te izravno vodio napad na Lužac (dio Vukovara koji spaja Vukovar i Borovo). Tek pošto im je ponestalo protuoklopnih sredstava, branitelji Lušca povukli su se u središnje dijelove grada. Pad Lušca i nedolazak konkretne pomoći označili su početak agonije vukovarske obrane. U posljednjim danima bitke obrana grada bila je presječena na dva mjesta: od Lušca prema Dunavu i korito rijeke Vuke prema središtu grada. Ostavši bez protuoklopnih sredstava, branitelji Vukovara podjelili su se u manje skupine i probili u smjeru zapada. Dio branitelja na Mitnici i Borovu Naselju ostao je u potpunom обручу te su zarobljeni zajedno sa civilnim stanovništvom 18. studenoga 1991. U obrani Vukovara poginulo je 1700 osoba (od toga 1100 civila), bilo je više od 4000 ranjenih, 3000-5000 zarobljenih, više tisuća nestalih i

prognanih. U obrani Vukovara uništeno je približno 500 neprijateljskih vojnih vozila (od toga više od 200 tenkova), srušeno 25 borbenih zrakoplova, broj mrtvih vojnika JNA i četnika procjenjuje se na 10.000-15.000, a 25.000-30.000 ih je ranjeno. U Vukovarskoj bitci srpska je vojska materijalno, politički i psihološki bitno oslabljena. Tromjesječno vezivanje golemih vojnih snaga agresora na Vukovar stvorilo je vrijeme i prostor za organiziranje obrane cijele Hrvatske. Zbog svega toga Vukovar je postao simbol hrvatskog otpora srpskoj agresiji.

Kuća koja to jest i nije

Knjiga dojmova spomen doma Ovčara

Zaključak

Samostalno istraživanje učenika pretpostavlja motivaciju, poticaj i pomoć u radu, ali cilj nije faktografsko znanje već razumjevanje povijesti. Povijest im je pomogla da bolje razumiju prošlost i njeguju ljubav prema svom narodu i domovini. Učenici su dobili nova saznanja o gradu Vukovaru koji je zbog svog stradanja i herojske obrane u Domovinskom ratu 1991. godine postao simbol hrvatskog otpora srpskoj agresiji i borbe za suverenu i neovisnu Republiku Hrvatsku.

Vukovar krajem 1998. godine

*Lobert Simičić, profesor povijesti, s kolegama u školskoj dvorani u Vukovaru 1998. godine
Radna akcija na uklanjanju razrušenih djelova školske dvorane*

Ana Uljar, prof.
Medicinska škola u Rijeci

VUKOVAR – GRAD SJEĆANJA

Ovaj projekt-zajednički uradak učenika i profesora Medicinske škole u Rijeci, nastao je iz težnje da što obuhvatnije proživimo susret s našim dvama gradovima - Đakovom i Vukovarem.

Istočni dio Lijepa Naše za mnoge je sudionike ovog putovanja ponajprije otkrivanje krajobraza, sasvim novih i drugačijih od onih Hrvatskoga primorja. Prostrane ravnice, kojima nigdje ne vidjesmo kraja, zelene, žute i crvene (od makova!) boje, učiniše nam se tako uzbudljivima i privlačnima.

Najprije stižemo u **Đakovo**. Razgledavamo prekrasnu neoromaničku katedralu s fasadom od crvene opeke, izgrađene za vrijeme biskupovanja Josipa Jurja Strossmayera. U njoj čudesan spokoj i mir. Nakon izlaska pažnju nam mami biskupski dvor. Neki odlaze kupiti glasovito đakovačko vino uz koje će se, kod kuće u Rijeci, pričati o svemu što se čulo i vidjelo na ovom putovanju.

Potom krećemo u posjet **Državnoj ergeli lipicanaca** koja već petsto godina gradi tradiciju uzgoja ovih plemenitih životinja. Lipicanci su bili upravo onako lijepi i zanosni kako smo ih i zamišljali. Od vodiča, koji nas je proveo kroz štale, saznajemo puno toga o njima.

Sve je ovo bio uvod u sutrašnji pohod ranjenom gradu Vukovaru, o kojem smo čuli toliko toga, a koji sad želimo vidjeti i otići na sva važna (sad već povijesna) mjesta, jer to je i bio glavni motiv našega putovanja. U autobusu smo. Najavljujemo temu i molimo za pozornost. Naš vodič je (prema zamisli profesorice Ane Uljar) književnik **Pavao Pavličić**, rođeni Vukovarac, autor knjige **Dunav**. Prema mišljenju mnogih kritičara to je najbolje Pavličićevo djelo, a poznajemo ga jer je u obvezatnoj lektiri. Pavličić je zaista najkompetentniji da nas upozna sa svojim rodnim gradom - Vukovarem.

Autor je predstavio Vukovar kroz sva četiri godišnja doba ili točnije, po mjesecima. Prema odabiru profesorice Uljar učenici, koji sudjeluju u ovom dijelu projekta, pročitat će samo odabrane ulomke, koji će nam mnogo reći o Dunavu, o Vukovaru i Vukovarcima, onako kako se toga sjeća autor iz djetinjstva i mladosti. Prije čitanja svakog ulomka profesorica Uljar daje kraću najavu i objašnjenje.

Pavao Pavličić: Dunav

Živjeti uz rijeku lijepo je, zanimljivo, ali ponekad i opasno. Grad Zagreb živi uz Savu, ali ne sa Savom, za razliku od drugih gradova i mjesta koja su smještena uz nju. Kakav je život uz veliku rijeku i s velikom rijekom otkriva nam književno djelo Pavla Pavličića – **Dunav**. Sam autor izjavio je da je jednostavno htio zapisati, prije nego što zaboravi, sve ono što pamti o Dunavu kod Vukovara iz djetinjstva i

mladosti, i to je učinio zanimljivo i efektno prema mjesecima u godini. 1991. godine, devet godina nakon prvog izdanja „Dunava“, kada je Vukovar proživljavao svoje najteže dane, objavio je u „Večernjem listu“ Sedam vukovarskih razglednica i time nadopunio knjigu „Dunav“ zapisima iz jedne nove, tužne perspektive. Iz ulomka koji ćemo sada poslušati otkrit ćemo barem djelić životnog ambijenta i nekadašnjih običaja, navika i načina života Vukovaraca.

Poslušat ćemo ulomak koji govori o Dunavu u ožujku, kada tople kiše otope posljednje krpe snijega i leda, kada se sve ponovno budi u prirodi i na Dunavu (citirajmo: Jasna Melnjak).

„Dunav tada miriše svježije a diskretno, jer je još pun istopljenih santi i snijega što se ocijedio s obala. Njegova voda, kad je zahvatiš šakama, vrlo je hladna i – što je neobično - prilično bistra, a već miriše sasvim dunavski. Dunav je tada sav nekako zgrčen i nabrekao, kao mlado mače: još je malen ali mišičav i snažan, a opet podatan, pa mrmlja oko lučkih stepenica kao da prede, kao da su brodovi prsti neke velike ruke što ga češka po leđima. A dotle, sunce se pri izlasku i zalasku pomalo pomiče udesno. U ožujku, njegova crvena kugla, kad izlazi, stoji točno nad crvenim svjetlom plutače na okuci Dunava. Ta dva crvena svjetla znače da je sve opet počelo.“

Prvo kupanje u Dunavu je nešto osobito, nešto što se nikad ne zaboravlja, nešto što zauvijek ostaje u podsvijesti jer ... prvo kupanje izvodi se na „dunavski način“ (citirajmo: Irena Sinovčević).

„Prvo kupanje dolazi uvijek prerano, kad je voda još dosta hladna, a zrak nedovoljno topao; ali od prvoga kupanja nikada nitko nije obolio, niti imao kakve štete. Nitko se na prvome proljetnom kupanju nije utopio. Prave štete, prave prehlade i utapanja dolaze tek u kolovozu, kad se dugo ostaje u vodi i kad čovjek misli da mu Dunav više ništa ne može; u proljeće se još pazi. Prvo kupanje biva negdje kasno u travnju, ili rano u svibnju, a poslije dvadeseti svibnja kupaju se već i odlučniji građani, a ne samo usijane glave i dječurlija .... Na prvo kupanje nitko ne ide sam, možda zato što ono svakome, i najjunacnijem čovjeku, ulijeva nešto straha. Prijatelj povede prijatelja, otac malog sina, momak djevojku (pa se on kupa a ona ciči od hladnoće), a dječaci idu u čoporu. Dobro je biti u društvu, ne samo zato što pri prvome kupanju čovjeka može uhvatiti grč, pa je dobro imati nekoga pri ruci, nego i zato što je to ipak odgovornost, to je obred koji ima svoja pravila, te je dobro imati nekoga tko će posvjedočiti da je doista sve bilo u redu i po propisima.

Sve je kod prvoga kupanja neobično. Drugčije izgleda voda kad se čovjek kraj nje šeće, kad je gleda s bajera, pa čak i kad na njoj peca ili vesla, a sasvim drugačije kad se sprema da u nju skoči. Njezino

svjetlucaanje, njezin jaki i opori miris, njezin mali, jedva vidljivi vrtožiči koji izbliza izgledaju kao roj opasnih riba, sve to u kupaču budi sjećanje na lanjsku ugodnost i radost, ali i one potisnute i nikada sasvim zaboravljene strahove od vremena kad su ga kao dijete vodili na Dunav i učili plivati na osobit dunavski način. Nakon što bi ga pustili da se tjedan-dva bučka po plićaku pomažući se tikvama (pravim, žutim, u kojima je zveckalo sasušeno sjeme), ili automobilskom gumom koju je netko stariji napuhao, jednog bi ga dana uzeli u čamac i izveslali na vodu. Ondje bi ga pograbili i naprosto bacili u Dunav, posve bezobzirno. Naravno, odmah bi još trojica dobrih plivača skočila za njim da mu budu pri ruci, ali mu ne bi pomagali, pustili bi ga da bučka, pljuje, kašlje, lamata, diže bradu iznad vode, pomalo kmeči, paničari, ali ne bi priskočili. Jer, on bi u međuvremenu proplivao, u borbi za goli život.“

Poslušajmo jednu kratku napomenu autora kako je završilo njegovo kupanje u Dunavu!

„Ja sam rođen u Vukovaru, na Dunavu. Otkad znam za sebe, znam i za njega. Prve moje fotografije potječu s Dunava; na njima imam tri godine, a glava mi je omotana gazom, da ne dobijem sunčanicu. Kupao sam se svake godine od svibnja do listopada. Šezdeset i pete godine, kada mi je bilo devetnaest, otišao sam u Zagreb na studij i ondje ostao. Kad bih se, kao student, vratio kući na ferije, nakon prvih kupanja uvijek bi me uhvatilo nesnosno kihanje, oči bi mi se upalile, a grlo svrbjelo. Otišao sam liječniku. Pokazalo se da sam postao alergičan na dunavsku vodu.“

Kratki ulomak koji ćemo sada poslušati odgovorit će nam na pitanje koje mirisne senzacije budi kolovoz u Vukovaru (citiraj Ana Pejnović).

„Sve je u kolovozu tako bogato i tako obilno da izgleda nevjerovatno, kao mađioničarski trik. Drvored u ulici tako je tamnozelen, plojke kestenova tako su velike i lijepe da je to jedno čudo, zeleni kestenovi plodovi vire sa stabala kao buzdovančići, kao da se u krošnji sakrila četa malih, zelenih barbara. Kroz otvorene prozore iz kuća miriše stari namještaj, osušeno cvijeće i tuđi život, tako da prolaznik jasno osjeća sebe kao nešto prolazno, kao malu česticu u povijesti, i od toga mu je drago. Na tržnici mirišu paprike, miriše paradajz, dinje, lubenice, breskve, mirišu zreli plodovi, a sve se to miješa u jedan jedinstveni miris koji je, poput nekog koktela, opojno jaka, a bezopasna droga.“

Mi koji živimo na moru orijentirani smo isključivo na morsku ribu. A da i riječna može biti izvrsna i zanosna, otkrit će nam ovi retci koji govore o fišu koji se pravi od riječke odnosno dunavske ribe (citiraj Marija Dragičević).

„Jedan rujanski dan svakako treba posvetiti fiš-paprikašu koji se na Dunavu zove od milja fiš. Fiš se može jesti u lokalima ili vlastoručno pripremiti, ali postoje tri stvari bez kojih fiš nikako nije moguć. To su bakreni kotlić, bijelo vino i dobro društvo. Premda je pripremanje fiša umjetnost, znanost i sportska disciplina, za običnog čovjeka najvažnije je ipak ovo treće, naime društvo. Fiš se jede u rujnu zato što je tada ugodno sjediti vani, a može se piti vino bez

opasnosti od vrućine. Nekadašnji krčmari nisu nikada ljeti pripremali fiš, pa ni ribu, jer s ribom ide vino. Spremali su jela za kojima se pije pivo. Rujanski zrak je, osim toga, vrlo dobar začim za fiš, to zna onaj prijatelj što se, zavrnutih rukava i nogavica, mota oko kotlića, baratajući oko jela spretno i brzo poput prave domaćice. Inače on ne zna kod kuće ni jaja ispržiti, sve čeka da mu žena priredi, čak i kavu; ali ovdje, on je zmaj. Gledajte ga kako radi, to će vam otvoriti apetit, a osim toga, to će vam jelo učiniti slađim; i to gledanje je jedan od mnogobrojnih i neophodnih začina ... A riba tu ima raznih, i to je ono važno. Tu su snažne i mršave štuke, tu su mišičavi smuđevi, tu su obli i simpatični šarančići, tu su mali somići (ne više od tri četvrt kile, da ne budu suviše masni), tu su gospodstvene i dragocjene kečige, tu je sitna riba: kesega, deverike i bjelice. Te ribe kuhaju se prve, a potom se juha proljuje, a sitnež se izgnječi da ostane u glavnoj juhi kao umak. Riba se čisti velikim, debelim nožem, a zatim malim, dobro joj se skine krljušt i izvadi iznutrica. To je za fiš osobito važno; inače ima i takvih načina pripremanja dunavske ribe kod kojih se ona uopće ne čisti, nego se uvalja u mulj i baci u vatru; tek kad se ispeče, skine se mulj i vadi iznutrica. Ali, za fiš, ribu treba dobro očistiti, prethodno se uvjerivši da je svjež, što se vidi po boji škrga. Riba se čisti čučajući kraj Dunava, do članaka u vodi, i tako se vraća rijeci ono što je njezino. Ostaci očišćene ribe poslužiti će kao hrana drugim ribama.“

Ovi ulomci koje smo upravo čuli otkrili su nam samo djelić iz života i običaja Vukovaraca i ljudi koji žive uz Dunav. Život ljudi i Dunava međusobno se isprepliću; ljudi ne mogu bez Dunava ni Dunav bez njih.

Nakon što smo upoznali Vukovar iz dana prije rata, nakon kratke stanke, dali smo riječ drugom Vukovarčaninu - novinaru i piscu, legendarnom Siniši Glavaševiću, koji nam je predstavio ratna zbivanja i događaje za vrijeme opsade Vukovara.

Među svim autorima koji su svjedočili o Domovinskom ratu, **Siniša Glavašević** je najpoznatiji, on je simbol otpora, legenda ... Ima više razloga tome:

1. On je za svoje tekstove jamčio životom. Dobro je znao da će ga oni, o čijoj agresiji izvještava, smjesti ubiti ako ga se domognu (kao što su ga i ubili!). Bio je novinar i pisac u isto vrijeme. Kao novinar, javljao je o ratnim zbivanjima, o opsadi Vukovara. Kao pisac, nastojao je ono što mu se tih dana događalo sažeti u priče. Te iskrene, lijepe i tužne priče ujedno su i teška optužba zla vremena, i ljudi bez ljubavi i poštenja. Svaku je priču ispričovijedao kao da mu je posljednja. Tako je stvarao nešto što će ga nadživjeti, ispunjavao je svoj sudbinski zadatak.
2. Siniša je bio utjelovljenje čovjeka u ratu, bio je slika i prilika svih ljudi koji su se našli u toj situaciji. Čuli su se pucnjevi, sirene su zavijale, dolijetale su rakete ... A ljudi su nastojali obavljati svoje svakodnevnne poslove (zaliti cvijeće, ukiseliti paprike, održati sastanak, poslati pismo ...) Činilo se, ako se sačuva svakodnevnica, da ne će nestati život. Siniša je, zajedno sa svojim kolegama s

vukovarskog radija, taj stav razvio do savršenstva. Oni su izvještavali do posljednje sekunde, i na taj su način održavali na životu sebe i svoje sugrađane. Bilo je toliko važno što Siniša Glavašević informira Vukovarce (ne nas izvan Vukovara), jer im je sudbinski bilo važno što se lokalni radio oglašava, što emitira, što ih uvjerava da su još tu, i da su živi.

3. Treći je razlog što je Siniša postao legendom to što je bio slika i prilika čovjeka u ratu. Svatko se mogao poistovjetiti s njim jer je on bio običan čovjek suočen s teškom nevoljom. A s njom se nosio s malim oružjem – osjećajem za pravdu i istinu, ljubavlju prema svijetu i životu, odanošću rodnome gradu. I ta „slaba oružja“ kako pokazuje Glavaševićev slučaj, pokazala su se najefikasnijima u pobjeđivanju velikog zla. Sve to, što je Glavašević mislio da je odista važno – sačuvao je u onome što je izgovorio i napisao. Iz toga se može vidjeti zašto je postao legendom.

Poslušajmo sada jedno njegovo ratno izvješće:

Iz Vukovarskih ruševina

9.studenoga 1991.

Za svaku pojedinu ulicu od Ulice 1. svibnja pa dalje, vode se krvavi obračuni.

Za Kroniku dana Siniša Glavašević.

„Još se drže ranjeni branitelji, ali je veliko pitanje koliko dugo. Jer napad i dalje ne jenjava. Na grad su bacane zapaljive bombe u više navrata, od čega je u samoj bolnici bilo dva požara.

Kod boraca i civila koje je Hrvatska ostavila tako galantno velikosrpskim željama, vlada veliko ogorčenje. Pod stalnim naletima granata i mina iz svih sredstava, ovdje nema više mjesta nikakvim iluzijama. Bez obzira na sva obećanja ginu nemilice borci i civili.

Četristo i pedeset ranjenika koji su u bolnici izloženi uvjetima liječenja kakve je Europa odavno zaboravila, više nema vremena za odluke i zasjedanja.

Da je vojna pomoć već u gradu možda bi bilo prekasno. Jer, stekavši dobre pozicije neprijatelj ruši sve pred sobom. Posljednjim pokušajima da sačuva ionako uništen grad i civilno stanovništvo od laži i dezinformacija koje su uzimale sve više mjesta u nekim nacionalnim medijima, zapovjednik obrane Vukovara Jastreš, naredio je embargo na sve informacije. To, međutim, nije dovoljno ozbiljno shvaćeno kao poziv za konkretnu akciju, pa su u međuvremenu neprijateljske snage ojačale, a ona pomoć o kojoj je već bilo govora, nije ni do ovog trenutka stigla. U tri protekla dana na bolnicu se sručilo preko tri stotine projektila, uništilo kompletan vozni potencijal za prebacivanje ranjenika od fronte do bolnice, onesposobilo još neke operacione sale itd. Krvne grupe „0“ više nema, a Hrvatska je dala novo obećanje Vukovaru da će mu pomoći. Ali situacija na fronti ne dozvoljava niti jednu više šansu.

Uslijed premora i gubitka branitelja, linija je popustila u naselju Lužac i Ulici 1.svibnja, što je neprijatelju omogućilo bolji položaj s kojeg teškom artiljerijom udara po najnastjnijem dijelu Olajnici i drugim gradskim arterijama.

Apeli koji su odavde išli put Zagreba, najblaže rečeno, nisu ozbiljno shvaćeni. Nisu im vjerovali čak ni

klubovi Vukovaraca, oni isti koji po Hrvatskoj traže milosrđa, a potom im se gubi trag. Vukovar je u posljednje vrijeme bio simbolom hrvatske obrane. Sam ga je vrh proglasio Gradom herojem, ali to je bio grč koji je trajao i u vrijeme u iščekivanju da ga Hrvatska neće napustiti, da će ga, makar i smrtno ranjenog, uzeti u svoje krilo.

Uzalud, jer prošlo je 78 dana i nakon svega branitelji umiru u saznanju da ih je samo njegovo vrhovno tijelo izdalo. Valja misliti i dalje. Prijetilo se masakrom civilnog stanovništva, pa se branitelji nadaju da će domaća i svjetska javnost brzo reagirati kako bi se najstrašnije izbjeglo.

Hrvati, ne samo u Hrvatskoj, već u cijelom svijetu ne smiju zaspati dok petnaest tisuća ljudi i dvije tisuće djece iz ovog pakla ne izvuku van. To je sveta dužnost koju im ovaj grad stavlja na dušu.

Iz vukovarskih ruševina za sve Hrvate i sve ljude koji nas čuju - javio se Siniša Glavašević.

Iz Glavaševićevih „**Priča o Vukovaru**“ odabrala sam **Priču o gradu** - o gradu koji je Siniša toliko volio, iz kojeg je 17. studenog 1991. (imao je tada 31 godinu) odveden ... Početkom 1997. njegovo je tijelo pronađeno na Ovčari, pokopan je 14. ožujka 1997. u Zagrebu na Mirogoju.

Priča o gradu

Odustajem od svih traženja pravde, istine, odustajem od pokušaja da ideale podredim vlastitom životu, odustajem od svega što sam još jučer smatrao nužnim za nekakav dobar početak, ili dobar kraj. Vjerojatno bih odustao i od sebe sama, ali ne mogu. Jer, tko će ostati ako se svi odreknu sebe i pobjegnemo u svoj strah? Kome ostaviti grad? Tko će mi ga čuvati dok mene ne bude, dok se budem tražio po smetištima ljudskih duša, dok budem onako sam bez sebe glavinjao, ranjav i umoran, u vrućici, dok moje oči budu rasle pred osobnim porazom?

Tko će čuvati moj grad, moje prijatelje, tko će Vukovar iznijeti iz mraka?

Nema leđa jačih od mojih i vaših, i zato, ako vam nije teško, ako je u vama ostalo još mladenačkog šaputanja, pridružite se. Netko je dirao moje parkove, klupe na kojima su još urezana vaša imena, sjenu u kojoj ste istodobno i dali, i primili prvi poljubac - netko je jednostavno sve ukrao jer, kako objasniti da ni Sjene nema? Nema izloga u kojem ste se divili vlastitim radostima, nema kina u kojem ste gledali najtužniji film, vaša je prošlost jednostavno razorena i sada nemate ništa. Morate iznova graditi. Prvo svoju prošlost, tražiti svoje korijenje, zatim svoju sadašnjost, a onda, ako vam ostane snage, uložite je u budućnost. I nemojte biti sami u budućnosti. A grad, za nj ne brinite, on je sve vrijeme bio u vama. Samo skriven. Da ga krvnik ne nađe. **Grad – to ste vi.**

Svi smo pod dojmom ovih potresnih riječi koje može napisati samo čovjek koji gleda smrti u oči.

Nakon kraće pauze profesorica **Jasna Superina Vlah** zajedno s učenicima **Marijom Dragičević** i **Kristijanom Kosom** predstavila je našeg znamenitog Vukovarca, kemičara **Lavoslava (Leopolda) Ružičku,**

koji je 1939. dobio Nobelovu nagradu. Dobitnik je i mnogih drugih nagrada i priznanja. Učenici su dali iscrpan pregled životnog i profesionalnog puta tog uglednog kemičara svjetskog glasa, koji se, iako radom vezan za stranu zemlju (Švicarsku), nikad nije otudio od svog Vukovara i svog materinjeg jezika, na kojem se jedino i sporazumijevao u posljednjim trenucima svoga života.

Potaknuta tim važnim detaljem iz života Lavoslava Ružičke, profesorica Zrinka Frković, uključila se kraćim izlaganjem o znamenitim Vukovarcima i njihovim postignućima.

Naglasila je kako je Vukovar čudo od grada. Nekada davno, kad na brijegu s tvrđavom i crkvom više nije bilo mjesta za sve ljude koji su htjeli tu živjeti, naselje se moralo širiti. Zanimljivo je da je grad počeo rasti u najtežem i najopasnijem smjer - u deltu Vuke, močvarno i teško tlo. Ali, Močvara je bila na zapadu. Vukovar je znao da ga samo na zapadu čeka nekakva perspektiva.

No Vukovaru se dogodilo da je u jednom trenutku izgubio pamćenje, snašla ga je amnezija (kako kaže Pavao Pavličić u jednoj od svojih vukovarskih razglednica, naslovljenoj Ideologija zaborava.)

I sam autor, zahvaćen tom bolešću, nije do svoje šesnaeste godine znao da se u Vukovaru rodio prvi nobelovac na ovim prostorima, kemičar Lavoslav Ružička! Vukovar je zaboravio i mnoge druge svoje znamenite građane – npr. Nikolu Andrića, prevodioca i osnivača Zabavne biblioteke (koja je znatno utjecala na formiranje čitateljskog ukusa), zaboravljen je i Vladimir Filakovac, legendarni pjevački zbor, vrlo uspješno amatersko kazalište i mnogo toga. Svoj je identitet (jer je pravi zaboravio) počeo graditi na svinjokoljama, fišprikašima, novokomponiranim narodnim pjesmama i drugim besmislicama.

Kad je došao potres, šok, rat – Vukovar se odjednom prisjetio svog identiteta. Postalo mu je jasno što je i kamo pripada i da svoj identitet mora braniti i da je za nj potrebno sve žrtvovati. Sada svi znaju gdje je Vukovar i često o njemu misle.

I da završimo riječima **Pavla Pavličića**:

„Vukovar je, činilo mi se, u Hrvatskoj ono što je Hrvatska u svijetu: nepoznata vrijednost koju istom treba iznijeti na vidjelo.“

I na kraju dojmovi naših učenika i profesora o Vukovaru i svemu viđenome na ovoj stručnoj ekskurziji:

„U Vukovaru mi je bilo predivno, ali i vrlo potresno. Najviše me dojmila bolnica koja je funkcionirala u „nemogućim“ uvjetima i volja medicinskog osoblja koje se iz dana u dan borilo za ljudske živote. Ali ima jedna stvar koja me jako razveselila. Uvijek sam gledala stare slike Vukovara, ulice, kuće i sve drugo uništeno i razrušeno, a sada, kada smo ušli u grad, te su se slike promijenile – niknule su nove kuće i polako, ali sigurno, vraća se život u Vukovar!“ (Marija Dragičević, III-1)

„Vukovar me dirnuo do dna srca. Nikad neću zaboraviti branitelje i njihovu hrabrost. I nitko u Hrvatskoj ne bi to smio zaboraviti. Vukovar me se dojmio i zato jer se nakon svega polako oporavlja, a

život i nada opet stanuju na adresi Vukovar.“ (Nino Pribanić, III-1)

„Najsnažniji dojam na mene je ostavila bolnica, ujedno i sklonište kroz koje je prošlo više od 2000 ljudi tijekom 90 dana. Dnevno je tamo boravilo oko 400 ljudi što je zbilja strašno i nezamislivo s obzirom na skučenost prostora i stanje bonice. No najstrašnije od svega je masovno pogubljenje nevinih žrtava odvedenih iz bolnice. Krvnici su dobili po dva sata zatvora za svaku žrtvu. Postoji li pravda?“ (Sara Župić, III-1 razred)

„Sve me se jako dojmilo u Vukovaru, a osobito bolnica. Bilo me je strah prolaziti tim starim hodnicima, prostorijama, sjećati se 260 ranjenika – mučenika kako su ležali u takvim strašnim uvjetima dok je vani vladao potpuni kaos. Drago mi je što sam to sve vidjela, ali i veoma tužno. Također me se snažno dojmio „Memorijalni centar“, slike na zidovima s imenima žrtava; neki su bili vrlo mladi, gotovo djeca. Strašno!“ (Mia Župan, III-1)

„Vukovar me se jako dojmio. Prekrasan grad, prepun uspomena na Domovinski rat. Iako je bilo teško gledati još razrušene i uništene kuće i posjećivati mjesta stradanja, meni je bilo lijepo upoznati grad heroja Domovinskoga rata!“ (Karlo Damiš, III-1)

„U Vukovaru je bilo sve lijepo i sve potresno. Ovčara je mjesto koje nikada neću zaboraviti. To je mjesto koje ću pamtit i koje će mi zauvijek ostati u srcu.“ (Martin Visković, III-1)

„Meni se u Vukovaru sve svidjelo. Grad je lijep, ali program je bio prenapučen. Nikada neću zaboraviti to putovanje.“ (Alen Križ, III-1)

„Posjet Vukovaru jako me se dojmio. Taj dojam ne mogu opisati u nekoliko rečenica, jednostavno se ne može taj doživljaj opisati riječima. Pokušali smo saznati kakvo je stanje bilo u tom gradu prije 15 godina, na Ovčari, u Vukovarskoj bolnici ...

Svi smo bili očarani gradom i izdržali „sve“ unatoč valikoj vrućini, a zbog poštovanja prema braniteljima, poginulima i ljudima koji su jedva preživjeli najteže dane.“ (Samanta Sirotnjak, III-1)

„U Vukovaru me se najviše dojmila bolnica. Gledajući prostorije u kojima su prije 16 godina boravili i ležali mnogobrojni ranjenici zamišljala sam njihovu tugu i bol. I ja sam istovremeno osjećala veliku radoznalost, ali i veliku tugu zbog toliko nevinih žrtava. Također je na mene potresno djelovao „Memorijalni centar“, sve one slike na zidovima, meci u podu, imena žrtava, predmeti koji su im pripadali ....“ (Ivona Zupet, III-1)

„Heroji zauvijek žive u našim mislima, a grad je tamo da nas podsjeti da ih ne zaboravimo. Vukovar je kao ranjena mačka. Sklupčan i liže svoje rane ne bi li zacijelile. Polako ustaje na noge, a njegovi ljudi pokušavaju se oporaviti od šoka i tuge za izgubljenim obiteljima, djecom, branteljima. Ponose se svojim braniteljima i žele da se oni nikad ne zaborave. Heroji kao oni zaslužuju da zauvijek žive u našim sjećanjima“ (Ilinko Vrebac, III-1)

„Sve mi je bilo lijepo, ali ujedno i tužno i potresno dok smo gledali sve one razrušene kuće, grobove, bolnicu, Memorijalni centar, Ovčaru ... No

ujedno se osjećam i ponosnom što smo mi Hrvati obranili svoju domovinu.“ (Ana Pejnović, III-1)

„Vukovar je grad koji ima svoju dušu i povijest. On nas podsjeća tko smo mi, i za što smo se borili. Poput feniksa iz pepela uzdigao se iz mrtvih i kao živi spomenik stoji ponosan u čast svima koji su se borili za Vukovar, Hrvatsku i slobodu!“ (Irena Sinovčević, III-1 razred)

„Vukovar je na mene ostavio osobit dojam. Razaranja i patnja koja su se u njemu dogodila ostavila su traga u mojim stavovima i razmišljanjima. Vukovar

živi u mojim sjećanjima i molitvama.“ (Matea Belan, III-2 razred)

„Na obalama mitskog Dunava, rijeke koje spaja (ili razdvaja) narode od zapada prema istoku, leži ranjeni grad uronjen u podnevno sunce. Jedino je Dunav isti, a sve se drugo promijenilo u Vukovaru.

Ovčara, Mitnica, Trpinjska cesta, Bolnica, groblje sa stotinama bezimernih križeva ...

Tko može da se ne pokloni Gradu koji je tolikom cijenom platio svoj identitet!“

*Jasna Melnjak i Marija Dragičević čitaju odabrane ulomke iz knjige **Dunav** autora Pavla Pavličića*

Prije svakog čitanja ulomaka profesorica Ana Uljar dala je kraću najavu i objašnjenje

Prvo zaustavljanje i prva zajednička fotografija (odmorište u Novskoj)

Razgledavanje ergele lipicanera u Đakovu

*Kristina Orešković, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

OVČARA I MEMORIJALNO GROBLJE ŽRTAVA IZ DOMOVINSKOG RATA

Stručni izlet u Vukovar prerastao je u zanimljiv i dojmljiv projekt. Učenici i profesori koji su u njemu sudjelovali bogatiji su za još jedno iskustvo koje će zasigurno dugo pamtiti.

Teško je pretočiti u riječi sve što smo vidjeli, osjetili, zabilježili kamerama; no ono što nas je pratilo na svim postajama našeg hodočašća bili su osjećaji ponosa, zahvalnosti i poštovanja. Ti su osjećaji osobito snažno navirali u vukovarskoj bolnici, na Ovčari i Memorijalnom groblju žrtava Domovinskog rata. Iz vukovarske Opće bolnice krenuli smo put Ovčare. Idiličan krajolik slavonske ravnice ne ostavlja nas ravnodušnima, no ljepotu viđenog zasjenila je spoznaja da je upravo na tom mjestu život izgubila 261 osoba.

VUPIK – ova farma Ovčara smještena je šest kilometara istočno od Vukovara. Početkom listopada 1991., u dijelu Ovčare gdje su bili hangari, stvoren je srpski koncentracijski logor kroz koji je prošlo oko 4000 zatočenika. Svi su bili mučeni i podvrgnuti nezamislivim torturama. Oni koji nisu odmah podlegli zlostavljanju u hangarima, odvezeni su na osamljeno mjesto gdje su strijeljani i bačeni u masovnu grobnicu. U toj je grobnici pronađeno 200 tijela. Uglavnom su to bili ranjenici, civili i medicinsko osoblje. Svi su odvedeni iz vukovarske bolnice 20. studenoga 1991. i istog su dana mučki ubijeni. Na mjestu njihova stradavanja podignuto je Spomen – obilježje Ovčara. Spomenik je djelo akademskog kipara Slavomira Drinkovića.

Posjet Spomen – obilježju Ovčara snažno nas se dojmio pa smo nijemi, u tišini krenuli prema Spomen – domu nesprenmi za ono što nas tamo čeka. Jedan od VUPIK – ovih hangara pretvoren je u memorijalni centar koji simbolički predstavlja mjesto stradavanja 261 žrtve srpske agresije na Vukovar i Hrvatsku. U predvorju prvi šok – betonska podloga s bezbroj u nju utisnutih čahura. Ulazimo u Spomen – dom. Unutra je mračno. Povremeno se pale svjetla na zidu iza fotografija ubijenih na Ovčari. Tih je i dostojanstveno. Na tlu razasute osobne stvari žrtava pronađene tijekom ekshumacije. I danas je sve još toliko stvarno, toliko bolno opipljivo... U sredini hangara postavljen je zdenac s vječnim svjetlom na dnu prema kojem se simbolički kreću imena žrtava ispisana crvenom bojom.

Idejno rješenje Spomen - doma izradio je akademski slikar **Miljenko Romić**; autor je jednostavnošću i simbolikom uspio istaknuti važnost svakog pojedinca koji je svoj život dao za viši cilj – za slobodu domovine.

Polako se okupljamo i krećemo prema Memorijalnom groblju žrtava iz Domovinskog rata. To je ujedno i posljednja postaja našeg hodočašća. Najprije nam pogled obuhvaća 938 bijelih mramornih križeva. Svaki križ predstavlja jedno od upravo toliko (upravo na tom mjestu!) ekshumiranih tijela. Na groblju su pokopani svi koji su poginuli tijekom agresije na Vukovar, a groblje je podijeljeno u tri dijela – Aleju poginulih hrvatskih branitelja, Aleju umrlih hrvatskih invalida Domovinskog rata i Aleju civilnih žrtava rata. U samom središtu Memorijalnog groblja nalazi se spomenik u obliku otvorenog križa čiji su krakovi postavljeni prema četirima stranama svijeta. Izrađen je od patinirane bronce, visok je četiri metra, a u sredini spomenika gori vječni plamen. Svatko je od nas zapalio svijeću vukovarskim žrtvama Domovinskog rata i na taj im način odao počast i zaokružio svoje osobno hodočašće.

Dio Memorijalnog groblja – križ za svakog poginulog i ubijenog Vukovarca

Ovaj stručni izlet nije bio samo zajednički projekt učenika i profesora Medicinske škole u Rijeci; bio je to posjet gradu mučeniku, gradu heroju kojim smo pokušali sebi samima predočiti razmjere stradanja i ljudi i grada. Grad je obnovljen, živi iz dana u dan novim životom, ali ljudi ne zaboravljaju izgubljene živote, kuće, uspomene. Dunav teče kao i prije, možda odnosi dio tuge sa sobom, a možda i ne. Kaže se da vrijeme liječi rane, no moj je dojam da su rane još žive, a da je Vukovar samo promijenio zavoje.

Razgovarajući nakon povratka u Rijeku o Vukovaru i Vukovarcima, složili smo se da se Vukovarci još uvijek osjećaju iznevjerenima. Ako to išta vrijedi, mi vas nećemo iznevjeriti, doći ćemo opet!

*Daniela Depolo, VMS
Medicinska škola u Rijeci*

MJESTO SJEĆANJA VUKOVARSKA BOLNICA 1991. GODINE

Doći u Vukovar a ne posjetiti vukovarsku Opću bolnicu, nezamislivo je, pogotovo za učenike i djelatnike Medicinske škole. Učenici tijekom školske godine obilaze i rade na mnogim bolničkim odjelima, susreću se s bolesnim i iznemoglim ljudima, pritom vide mnogo toga što u njihovim mladim životima ostavlja trag i bitno ih razlikuje od mnogih drugih mladića i djevojaka koji završavaju neke druge srednje škole. Osim rada, reda i discipline oni se senzibiliziraju za patnju i bol svojih bolesnika. To je proces koji traje od početka školovanja i nema kraja.

Učenici drugog razreda smjera medicinska sestra-medicinski tehničar upravo su na početku toga puta. Oni su vrlo dobro shvatili koliko je trebalo truda, odricanja i umještosti da bi se organizirao rad u ratnim uvjetima u Vukovarskoj bolnici.

Vukovarska Opća bolnica bila je mjesto nade i utočište mnogima koji su se našli u vihoru ovog nametnutog nam rata. Nisu to bili samo ranjeni branitelji, bilo je tu stotine ljudi, žena i djece. Svi ranjenici bili su jednako liječeni i zbrinuti bez obzira na vjeru ili nacionalnu pripadnost. U bolnici su liječeni i neprijateljski vojnici i pripadnici paravojnih postrojbi.

Mi, koji dobro poznajemo struku, na ovom mjestu ostajemo zatečeni spoznajom kolika je morala biti žrtva medicinskog osoblja u spašavanju mnogih ljudskih života, tim više što su u jednom trenutku bili naprosto prisiljeni ostati u bolnici jer je postalo nemoguće uz stalna granatiranja odlaziti kućama. „...Tada su svoju djecu, posebice onu koja nisu mogla više boraviti u urušanim domovima, prebacili u bolnicu i ona su živjela sa svojim majkama koje su radile u smjenama i skrebile za ranjenike. Nakon odrađene smjene sestre su se mogle odmoriti, iako je odmor bio često prekidan brojnim uzbunama i potrebom da se ponovno uključe u rad zbog većeg priljeva novih ranjenika ...“, priča glavna sestra ratne kirurgije i članica kriznog stožera Binazija Kolesar. Veliki crveni križ, deformiranog oblika, poput šatorskog krila natkriva ulaz. Izbušene rupe, pojačano označene metalnim alkama, podsjećaju na jesen 1991, kada su djelatnici bolnice postavili na krov i u dvorište bolnice veliki crveni križ želeći je zaštititi od razaranja. Nažalost, u tome nisu uspjeli.

Posjetitelji se najprije zaustavljaju u čekaonici gdje su prozori pokriveni tapetama na kojima su otisnute fotografije vreća napunjenih pijeskom kao zaštitom od ratnih razaranja. S velikog ekrana nam govori ravnateljica Ratne bolnice Vukovar dr. Vesna Bosanac o početku agresije i funkcioniranju bolnice u ratnim uvjetima.

Posjet je nastavlja hodnicima gdje su na zidu pločice – osmrtnice s crnim rubom s imenima ubijenih

djelatnika bolnice, a zatim i ostalih stradalih. Sivo obrubljene pločice nose imena onih osoba koje se do danas vode nestalima.

Prolazeći podrumom bolnice, gdje su ranjenici bili smješteni, možemo samo zamisliti kako je težak bio rad u takvim uvjetima, pod umjetnim osvjetljenjem, u zagušljivom prostoru, uz nestašicu električne energije i vode, lijekova i sanitetskog materijala, rublja i hrane ...

Na kraju obilaska posjetitelji ulaze u prostor atomskog skloništa. Na krevetima su likovi umotani u zavoje, nijemi svjedoci tragedije.

Svaka soba ima svoju namjenu: intenzivna njega, sobe za roditelje, trudnice, novorođenčad, ranjenike, spremište, ljekarna, kuhinja, sterilizacija, odmor. U posljednjoj, jedino preuređenoj prostoriji skloništa, posjetitelji mogu zapaliti svijeću u znak sjećanja i zahvaliti svim poginulima u bolnici, u Vukovaru i svima onima koji su dali svoje živote u Domovinskom ratu. Potreseni, u tišini palimo svijeće.

U monografiji čitam podatke:

„... Zbog sveopće nestašice i anestezija se morala provoditi vrlo ekonomično i oprezno. Manji zahvati obavljali su se uz lokalnu anesteziju, a operiralo se najčešće u spinalnoj anesteziji, uz vrlo malu količinu anestetika...“

„... Ako je u pitanju bio prsni koš ili trbuh, davala se opća anestezija ... s obzirom da je nedostajalo antidota za opijate, morala se voditi vrlo poštedna anestezija, kako bi ranjenici bili što prije budni jer nisu mogli dugo biti anesteziološki nadgledani ...“

„... Jednako štedljivo kao i anestezija, upotrebljavala se i plazma, a nedostatak krvnih derivata nadoknađivali su građani, branitelji i medicinsko osoblje dobrovoljnim davanjem krvi ...“

„... Zbog nestašice vode i električne energije praonica rublja radila je samo noću, kako bi se ograničena količina struje mogla koristiti za potrebe kirurgije. Strojevi su radili na ručni pogon, da bi se voda racionalno koristila, tj. voda od drugog i trećeg ispiranja koristila se za prvo pranje. Tako je bilo sve do početka studenoga, kada je u topničkom napadu praonica djelomično urušena. Operacijsko krvavo rublje osoblje praonice i spremačice od tada su prale u ograničenim količinama hladne vode, a sušilo se u hodnicima. Usprkos tome kirurgija nikada nije ostala bez potrebitog čistog rublja ...“

„... Zbog oskudice vodom nisu se mogli ispirati ni filmovi na Odjelu za radiologiju, pa su slike morale biti proučavane odmah prilikom razvijanja, dok su bile vlažne, jer su sušenjem postajale zamagljene...“

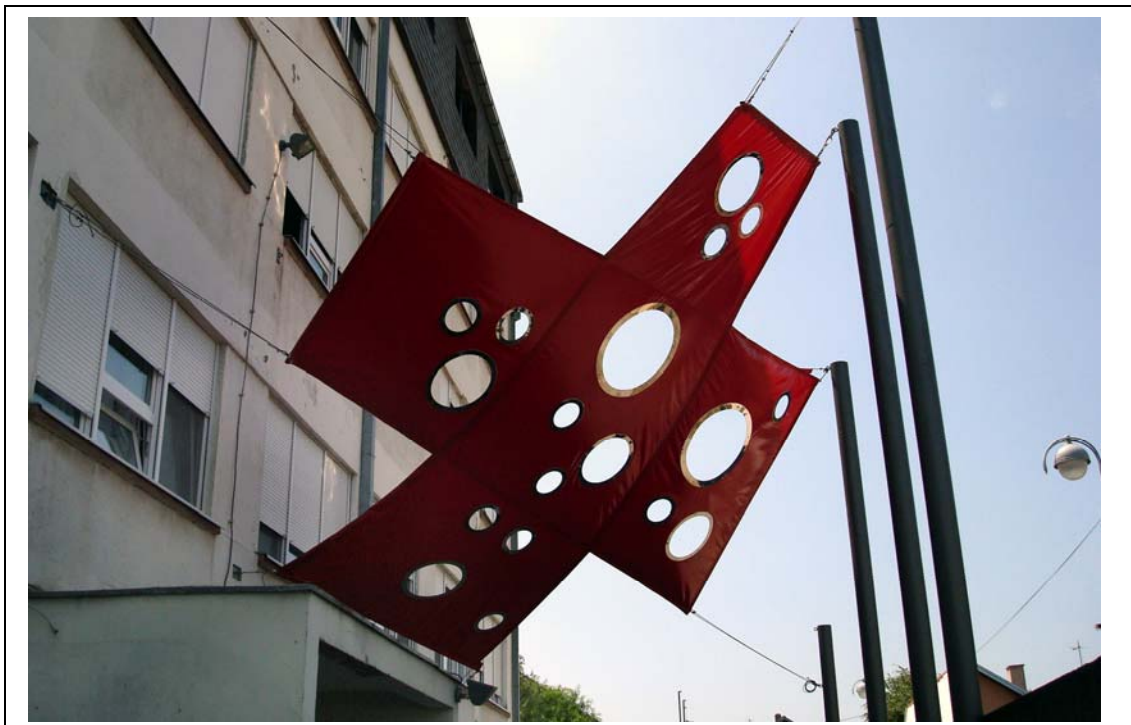
„... S obzirom na to da je granatiranjem uništen i odjel za sterilizaciju, čije je postrojenje postalo neuporabljivo, materijal potreban za operativne zahvate (operacijsko rublje, instrumenti i rukavice) od sredine listopada sterilizirao se u suhom sterilizatoru, a jedina kontrola sterilizacije bile su kontrolne trake. Materijal potreban za medicinski rad sterilizirao se u tri suha sterilizatora, koji su zbog oštećenja zgrade često premješteni. Prostor za sterilizaciju improviziran je u protuatomskom skloništu, a tri medicinske sestre, uz cjelodnevni rad, uspijevale su osigurati dovoljno sterilnog materijala, instrumenata i odjeće za obavljanje potrebnih operativnih zahvata.“

„Unatoč tome što je i improvizirana kuhinja bila čestom metom projektila, četiri KV kuharice i šest pomoćnih kuharica svakodnevno su na tri štednjaka na kruto gorivo (drvo) pripremale tri obroka za bolesnike, ranjenike i osoblje; za doručak se dobivao čaj s dvopekrom ili keksima, uz poneki namaz ili mesnu konzervu, (100 grama po osobi), ili samo čaj; za ručak varivo ili grah ili gulaš uz 100 g mesa po osobi, ili tjestenina, te povrće (najčešće krumpir); za večeru riža ili kukuruzna kaša ili nekakav gulaš ili juha od rajčice s kruhom ...“

„...Kuhinja je bila pogođena vrlo brzo i premještena u prizemlje stare bolničke zgrade, u okulističku ambulantu ...“

Iako su uvjeti rada u bolnici bili vrlo teški, a često i nemogući, smrtnost je u vukovarskoj bolnici početkom studenoga iznosila svega 1,5%. Prema nepotpunim podacima o prijemu ranjenika sačuvanim u bazi podataka Ministarstva zdravstva o ranjenima iz 1991., u travnju 1991. godine su u vukovarsku bolnicu primljena 4 ranjenika, u svibnju njih 39, a u lipnju 7 ranjenika. Tijekom srpnja u vukovarsku bolnicu primljena su najmanje 932 ranjenika, te u studenome (do 18. studenoga) najmanje 475 ranjenika. Za 45 ranjenika ne može se utvrditi datum stradanja.

Dakle, prema tim podacima, od travnja do 18. studenoga 1991. može se potvrditi prijem najmanje 2230 ranjenika u Vukovarsku bolnicu. Pritom je izvršeno oko 1000 većih operacijskih zahvata i postavljeno više od 100 vanjskih učvršćivača na prijelomima. Tijekom agresije ravnateljica Ratne bolnice Vukovar mr.sc. Vesna Bosanac nebrojeno je puta upozoravala na neljudske uvjete u bolnici i molila za pomoć. Njeni apeli nisu bili uslišani. U napadima na grad i bolnicu te nakon srpske okupacije grada poginula su i ubijena 32 djelatnika ratne bolnice, od toga 20 na Ovčari, a 4 djelatnika vode se kao nestali nakon zarobljavanja. 19. studenog u bolnicu su ušli pripadnici zloglasnih srpskih paravojnih jedinica. Neki od djelatnika bolnice odmah su izvedeni, mnogi branitelji i civili tada su odvedeni u koncentracijske logore u Srbiju, a mnogi su ubijeni. Ni danas se ne zna gdje su im grobovi.

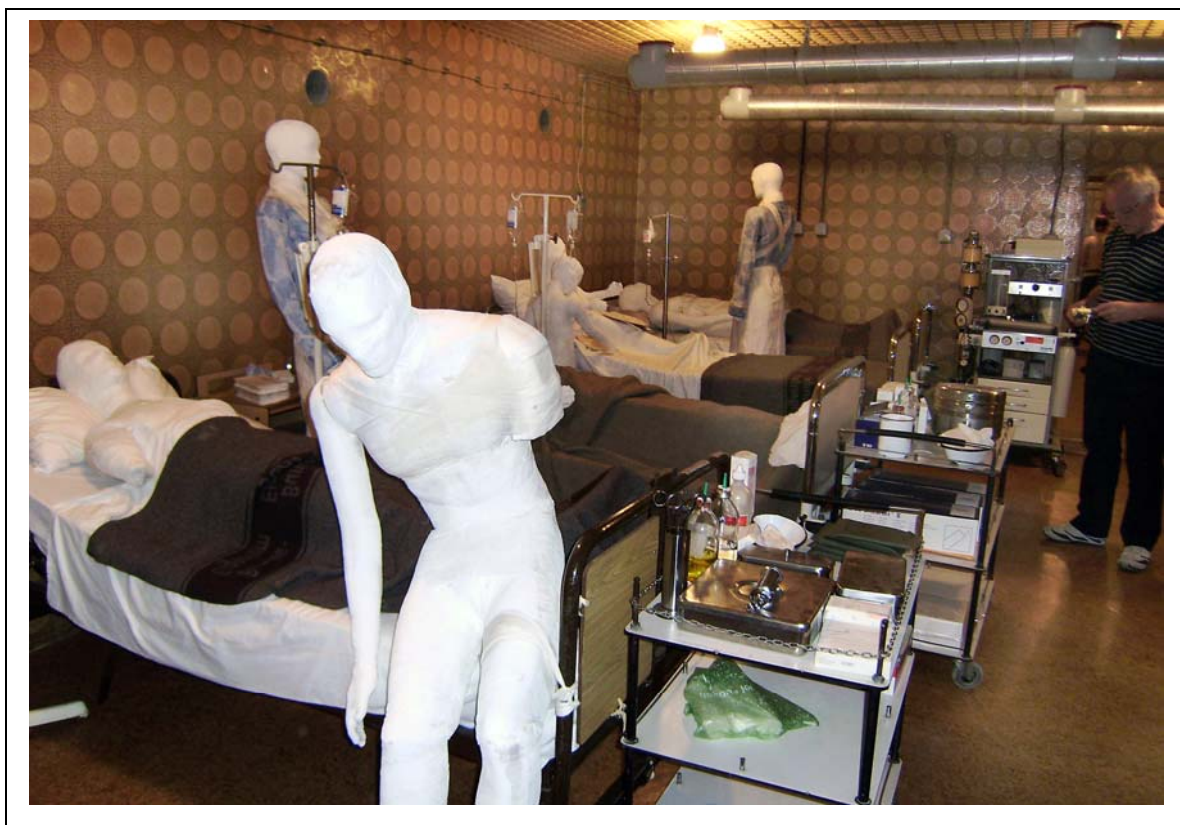

Veliki crveni križ, deformiranog oblika, poput šatorskog krila natkriva ulaz u Mjesto sjećanja (Vukovarska bolnica). To je zapravo znak nalik onima što ih je u jesen 1991. godine bolničko osoblje postavljalo na krov i dvorište bolnice da je tako označe i time zaštite od razaranja. Na žalost u tome nisu uspjeli!

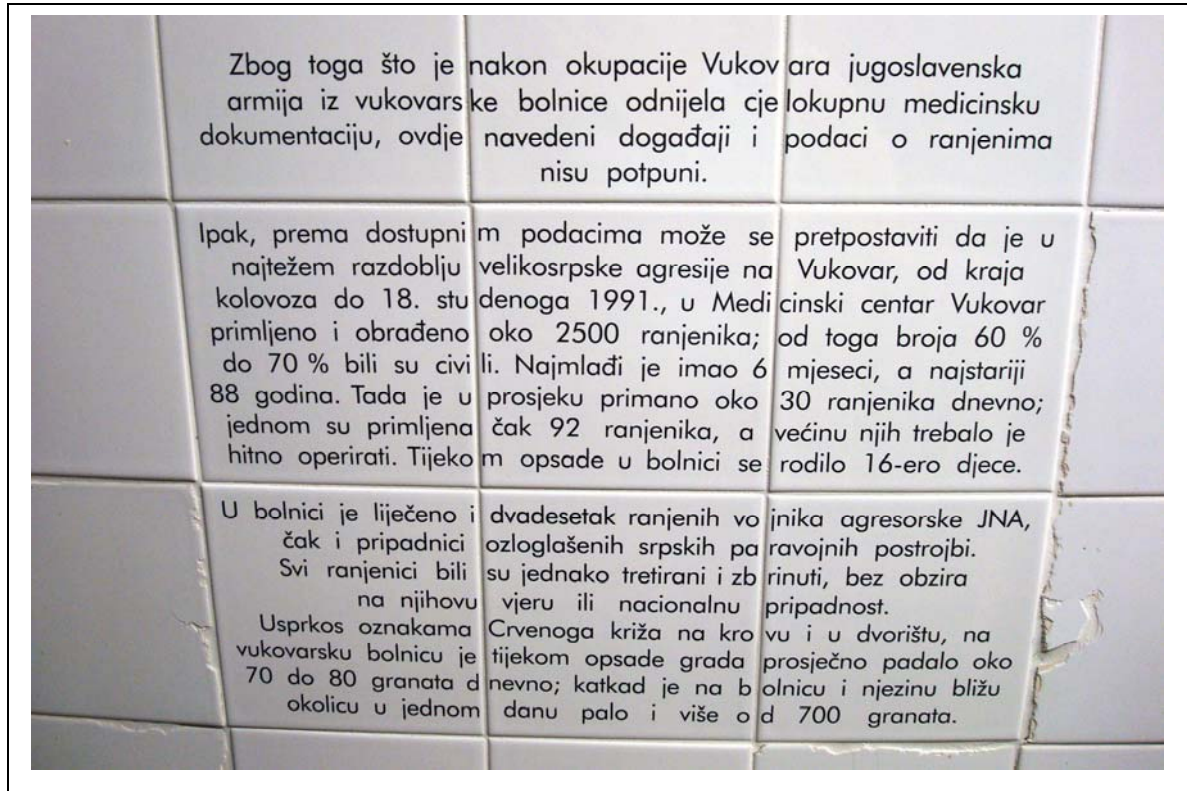

Neposredno prije ulaska i razgledavanja Mjesta sjećanja – Vukovarska bolnica

Na krevetima su likovi zamotani u zavoje, bez individualnih karakteristika, kao nijemi svjedoci tragedije

Zapisi na pločicama duž hodnika bolnice svojevrsni su dnevnik ratnih zbivanja 1991. godine

Liječnički tim ratne Vukovarske bolnice na čelu s doktoricom Bosanac i nastavnicima Medicinske škole u Rijeci – neočekivani susret urodio je kratkim i intenzivnim druženjem

*Zajednička fotografija profesora Medicinske škole s predstavnikom Hrvatskog društva logoraša srpskih koncentracijskih logora gospodinom **Zdravkom Komšićem***

Spomen na 200 ranjenih hrvatskih branitelja i civila iz Vukovarske bolnice

*Jasna Superina Vlah, dipl.ing.
Medicinska škola u Rijeci*

MISA U CRKVI SV. FILIPA I JAKOVA

Učenici i nastavnici Medicinske škole iz Rijeke uputili su se 30. i 31. svibnja 2008. autobusom u posjet gradu Vukovaru i dijelu istočne Slavonije želeći ostvariti svoj dugo planirani pohod.

Ako su posjet i noćenje u Bizovcu i njegovim toplicama bili okrijepa za tijelo i jedna osvježavajuća uгода, onda je ono što je slijedilo tome bilo duhovno obogaćenje u svakom pogledu.

*Đakovačka katedrala
simbol vjere i opstojanosti hrvatskoga naroda*

Posjet i obilazak grada Đakova i njegove katedrale ostat će svima u pamćenju. Biskup Josip Juraj Strossmayer svojim je životom, a posebno katedralom – ljepoticom usred ravne Slavonije – dao svoj pečat vremenu i kao borac za boljitak čovjeka na svakom društvenom i kulturnom planu.

Vrhunac svega puta ostvario se posjetom gradu Vukovaru. Na misnom slavlju u crkvi Sv. Filipa i Jakova, fra benko Horvat rekao je da Vukovar nije samo grad heroj nego i grad mučenik. Herojstvo je dokazao mučeništvom. Hodajući ulicama još vidimo otvorene rane bezumnoga razaranja velikosrpske agresije, a na svakom koraku osjeti se herojstvo ljudi koji su branili svoj grad i svoju zemlju Hrvatsku, na njenom najistočnijem obrambenom zidu kao predzidu cijele nam domovine.

Tuga i ponos osnovne su emocije koje se zasigurno provlače kroz svakog posjetitelja. One su složene iz mnoštva drugih osjećaja o kojima svatko za sebe zna i može osobno razmišljati, ili ih čuvati u dubini duše.

Svetom misom u crkvi sv. Filipa i Jakova, te posjetom franjevačkom samostanu ostvareno je i hodočasničko obilježje ovoga našeg puta u Vukovar. Misa je bila neobično svečana i crkva je bila ispunjena vjenjericima. Bili su tu nazočni i hodočasnici iz Velikog Trgovišća iz Zagorja. Tako smo svi bili okupljeni u zajedničkoj molitvi. Osnovna misao propovijedi bila je sročena u molitvu: „Bože, neponovilo se, ali neka se zapamti za sva vremena postojanja, da na suprotnoj strani beznađa stoji velika nada, da se očuvanjem i jačanjem vjere pobjeđuje lakoumlje i nevjera, i da je ljubav osnovni pokretač života što mu zapravo i daje smisao!“

Župnu crkvu sv. Filipa i Jakova, uz koju u samostanu obitavaju franjevci, prati višestoljetna burna povijest. Franjevci su na vukovarskom području kroz povijest sve do danas imali važnu ulogu. Ostavili su neizbrisiv trag u razvoju cijele istočne Slavonije, te osim vjerskih zadaća pripada im posebno značajno mjesto u prosvjeti i kulturi. U srednjovjekovnom razdoblju na tom području postoji sedam franjevačkih samostana. Posebno je ostao zapažen rad franjevac za vrijeme Turaka, kad su fratri svojim marom i ljubavi do ljudi i domovine ostali s narodom i tako mu pomogli sačuvati nacionalni identitet (čovječstva i vlastitih domova). Po nalogu pečujuskog biskupa 1723. godine dozvoljena je gradnja crkve i samostana koji danas predstavlja monumentalni kompleks najstarije i najmarkantnije građevine baroknog Vukovara.

Iza sv. mise slijedio je petnaestominutni film o gradu Vukovaru, o kompleksu same crkve i samostana. Film je pravi dokumentarac kojim franjevci djelomično pokazuju povijest, no najviše ukazuju na tragičnu, herojsku, mučeničku, a osobito obnoviteljsku ljubav prema gradu, koji jamačno ima sve značajke grada osebnog života u prošlosti i sadašnjosti. Naime, svojim trajanjem ostvaruje zagarantiranu budućnost. Film s tektom pokojnog Siniše Glavaševića poručuje: „Morate iznova graditi. Prvo svoju prošlost, tražiti svoje korjene, zatim svoju sadašnjost, a onda, ako vam ostane snage, uložite je u budućnost. I nemojte biti sami u budućnosti. A grad, za nj ne brinite, on je sve vrijeme bio u vama, samo skriven da ga krvnik ne nađe. Grad – to ste vi!“

U obnovljenoj blagovaonici samostana, uz čašu fine slavonske graševine, oprostili smo se od našeg domaćina fra benka Horvata uz pozdrav: „Mir i dobro!“ i „Vidimo se opet!“

Neobnovljena unutrašnjost crkve sv. Filipa i Jakova

Služba riječi tijekom sv. mise tekstove čitaju profesorice Dunja Frković i Ana Uljar

Detalj đakovačke katedrale

Detalj franjevačkog samostana i crkve sv. Filipa i Jakova

*Dunja Frković, prof. engleskog jezika i dipl. povjesničar umjetnosti
Medicinska škola u Rijeci*

POSJETILI SMO DVORAC ELTZ U VUKOVARU

*„Ne postoji kulturno nasljeđe
koje istovremeno ne predstavlja
i svjedočanstvo barbarstva”
(Walter Benjamin)*

Nakon posjeta vukovarskoj bolnici i Ovčari pala mi je na um još jedna povijesna izjava Theodora Adorna: “Nakon Auschwitza nema poezije”, ali bila sam u krivu: posjetili smo drevni *dvorac Eltz* u kojem se nalazi Muzej grada Vukovara.

Tamo na obali Dunava, u obnovljenom ambijentu dvorca pomislila sam na onu, u naslovu navedenu Benjaminovu izjavu, toliko poznatu svim povjesničarima umjetnosti, te žedajući za povijesnim ljepotama, gotovo u zanosu prošetala uz eksponate bogate vukovarske povijesti, a potom s đacima prošetala vrtom do Dunava i prenijela duh u neka davna vremena baroka... Bio je topli lipanjski dan, a s Dunava je hladio vlažni, vodom natopljeni zrak. Istovremeno, onako kako je vrelinu ugodno zamijenio vjetar s Dunava, a nakon viđenih mjesta destrukcije, nas je liječila i krijepila ljepota.

Ponešto bih htjela kratko opisati, vrlo jednostavnim jezikom, kako bi naši učenici mogli shvatiti važnost i simboliku u javnosti vrlo poznatih eksponata povijesti koji su pronađeni u ovom kraju i nadživjeli mnoga povijesna razaranja, a postali su simbolima Vukovara i Vukovaraca širom svijeta.

Dvorac Eltz: ipak poezija nakon pakla.

Gradnju dvorca počeo je 1749. godine vlasnik vukovarskog feuda grof Anzelmo Kazimir Eltz. U početku je bio izgrađen samo središnji dio, a kasnije je dvorac više puta dograđivan. Već 1781. izvršeno je prvo veće proširenje, a konačan izgled dobio je početkom 20. stoljeća po nacrtima bečkog arhitekta Siedeka. Velikih je dimenzija, raskošne koncepcije, obiluje bogatstvom stilskih detalja, ali zadržava skladne odnose. Ubraja se među najreprezentativnije objekte baroknog razdoblja na hrvatskom tlu. Oštećen je i opljačkan na kraju Drugoga svjetskog rata. Od 1968. godine u dvorcu Eltz smješten je **Gradski muzej Vukovar**. Zgrada je 1991. u vrijeme Domovinskog rata pretrpjela strašna oštećenja. Interijer je danas djelomično obnovljen, a obnova dvorca u cjelini se očekuje. Osim klasičnog, povijesnog postava muzeja, naše učenike je oduševila izložba cipela od vučedolske čizmice do tenisica slavnoga Dražena Petrovića.

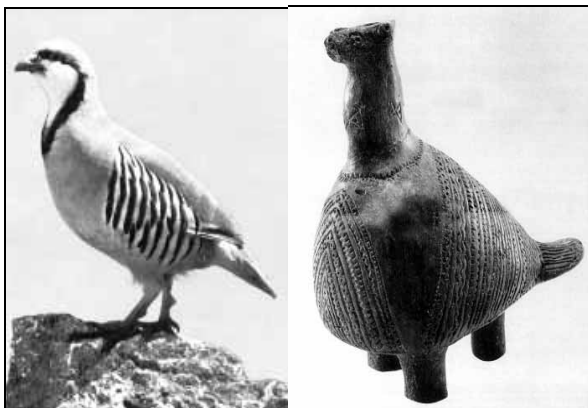

Vučedolska golubica ili jarebica

Vučedolska golubica je najpoznatija keramička posuda s arheoloških iskopina na [Vučedolu](#), arheološkom lokalitetu udaljenom 4 km od Vukovara. Modelirana u obliku golubice, postala je jedan od najprepoznatljivijih simbola grada Vukovara. Imala je kulturnu namjenu kao kadionica. Tamne je boje, ukrašena bijelom inkrustacijom (mašnice, ogrlica, niz valovitih i cik-cak crta na krilima) u urezanom ukrasu i ornamentu nastalom ubadanjem. Iako je prozvana golubica, arheolozi smatraju da se zapravo radi o ptici jarebici. Nastala je u vrijeme od 2800. do 2400 godine prije Krista. Pronađena je tijekom arheoloških iskopanja 1938 godine. Proslavila se svojom iznimnom ljepotom i vještinom izrade. Slava koja joj s pravom pripada ponekad nas odvodi od pravog arheološkog pitanja: što je ona zapravo i čemu je služila? Kad ju je arheolog Schmidt našao, bilo mu je na prvi pogled jasno da je riječ o izuzetnom nalazu i o predmetu koji nipošto nije bio svakodnevnog upotrebe. Stoga je zaključio da je to bio kulturni predmet i da je u ovoj, u svakom pogledu naročitoj boci, moralo biti čuvano neko kulturno piće. Zaključak da se radi o golubici danas je pod velikim znakom pitanja.

Prilično uvjerljivo doima se teza arheologa Aleksandra Durmana da je ipak riječ o jarebici, što ovu pticu dovodi u vezu s metalurgijom kao jednim od najvažnijih dostignuća vučedolske kulture. Nađena je uz kuću ljevača bakra (Megaron). Oblikom podsjeća na plodnu jarebicu. Jarebica je ptica koja je inače poznata da pred tjeračima, lovcima počinje hramati. Hroma ptica tako postaje hromom bogu Hefestu simbol. Vučedolska Golubica ima tri noge, a samo je tronožac dolazio na vatru, i u tome je dodatna simbolika.

Postoji samo jedan originalni primjerak i čuva se u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

Vučedolska golubica ili jarebica

Vučedolska čizmica - najnovije arheološko otkriće

Ta je keramička čizmica prvi put poslije 4700. godina svjetlo dana ugledala 10. rujna 2007. Predmet je to neobične ljepote te po svemu konkurira slavnoj golubici. Njezina ornamentika je tipična vučedolskog karaktera. Sara čizmice visoka je oko 15 centimetara i ukrašena cik-cak reljefom, kao i gornji dio u koji staje stopalo, s inkrustiranim sedefom od kućica dunavskih puževa. Sada znamo da su vučedolski ljudi imali čak pet tipova obuće, sandalu, nisku, poluisoku cipelu i čizmicu koja je nalikovala na buce, u kombinaciji kože i krzna. Vješt obućar vidjet će čak i koliko je čizmica spretno šivana. To je ne samo nužna pojedinost golog preživljavanja nego i pravi proizvod, koji štiti od hladnoće, ali ima i neku svoju nefunkcionalnu, rekli bismo modnu ljepotu.

Arheolog Durman ističe važnost činjenice da se radi o desnoj čizmici, što svakako govori o vješтини majstora onog vremena, pogotovo kad se zna da obuća poput opanaka nikad nije ni lijeva ni desna, već da je takvom učini onaj tko je obuče.

Glinena čizmica ima sve osobine potrebne da postane novi vukovarski simbol, dakako - i suvenir.

Detalj devastiranog dvorca Eltz

Izvori:

- Vjesnik, Večernji list
- Wikipedia, Hrvatska likovna enciklopedija

Neplanirani susret s doktoricom Bosanac u restoranu „Tri vrše“ na Dunavu

Spoj mladosti i ljepote – učenice III-1 razreda u Bizovačkim toplicama

Školski projekt
Vukovar – da se ne zaboravi
Školska godina 2009./2010.

*Lobert Simičić, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

PROJEKT „VUKOVAR – ŠKABRNJA – DA SE NE ZABORAVI“

Prije dvije godine u našoj školi pokrenut je projekt „*Sjećanje na Vukovar - da se ne zaboravi*“ s ciljem da se učenicima približi i objasni Domovinski rat. I ove školske godine projekt se nastavlja. Odlučili smo proučiti i događaje u sjevernoj Dalmaciji tijekom Domovinskog rata. Tako je središnji dio projekta posvećen *Škabrnji*, mjestu u zaleđu Zadra.

Učenici su kroz nastavu povijesti istraživali povjesne događaje i procese iz Domovinskog rata proučavajući dostupnu literaturu. Radili su u grupama tijekom drugog polugodišta. Dobivene podatke su izložili u razredu koristeći Power-Point prezentaciju. Kako bi bolje razumijeli razdoblje koje proćavaju učenici su pogledali i dokumentarni film o Vukovaru. Imali su priliku slušati izlaganje gospođe *Enese Kadirić*, više medicinske sestre, instrumentarke u operacijskoj sali Kliničkog bolničkog Rijeka, koja nas je posjetila u svibnju. Ona je učesnica Domovinskog rata od prvih dana i njezina sjećanja s Ličkog bojišta vrlo su dojmljiva. Gospođa Kadirić podsjetila je kako je u vrijeme odlaska na prvu crtu bojišnice imala tek koju godinu više od naših učenika drugih razreda.

Drugi dio projekta realiziran je kroz dvodnevnu stručnu ekskurziju u sjevernu Dalmaciju. Tijekom putovanja učenici su upoznavali kulturno-povijesnu baštinu Novog Vinodolskog, Senja, Gospića i kraja kroz koji su prolazili s naglaskom na Domovinski rat. Cilj putovanja bio je Zadar i Škabrnja. U Škabrnji su nas dočekali načelnik općine gospodin *Luka Škare* i *Ivan Matešić*, učitelj povijesti u Osnovnoj školi „Vladimir Nazor“ u Škabrnji. Oni su evocirali uspomene na škabrnjske dane u Domovinskom ratu ispred spomen obilježja poginulim braniteljima. Učenici i profesori Medicinske škole u Rijeci položili su vijenac i zapalili svijeću na spomen obilježju hrvatskih branitelja i sjetivši se svih 84 Škabrnjana koji su dali svoje živote za slobodnu Škabrnju i Lijepu našu. *Neka im je vječna slava i laka hrvatska zemlja!*

U projektu su sudjelovali *učenici II-8 razreda*, programa tehničar nutricionist, s istraživačkim seminarskim radovima:

- *Elena Petrović* i *Ivona Budimir*: Hrvatsko proljeće 1971. godine
- *Ana-Marija Mrakovčić* i *Marin Avgustinović*: Domovinski rat - Ličko i zadarsko bojište
- *Marta Blažević* i *Lina Francišković*: Bljesak i Oluja
- *Agata Blažić* i *Veronika Vlaše*: Akcija Maslenica
- *Anja Šunić* i *Josipa Kolobarić*: Škabrnja u Domovinskom ratu

Slijedi prikaz dvaju istraživačkih radova učenika:

Akcija Maslenica

Akcija Maslenica, kodnog imena „Gusar“, je oslobodilačka akcija Oružanih snaga Republike Hrvatske i pripadnika Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske za vrijeme Domovinskog rata.

Domovinski rat je rat hrvatskog naroda za obranu vlastite opstojnosti i neovisnosti i cjelovitost hrvatske države protiv agresije koju su od 1990. godine vodile udružene velikosrpske snage, pobunjeno pučanstvo srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj, Jugoslavenska narodna armija koja se od savezne vojske preobrazila u srpsku vojsku te Srbija i Crna Gora.

Domovinski rat je nametnut Hrvatskoj u kolovozu 1990. oružanim akcijama pobunjenog srpskog pučanstva uz podršku JNA protiv institucija hrvatske države i proglašavanjem tzv. Srpskih autonomnih oblasti u Hrvatskoj s namjerom izdvajanja iz Hrvatske. Nastavio se od travnja 1991. postupnim vojnim uključivanjem JNA u oružano osvajanje hrvatskog teritorija te od srpnja 1991. neposrednom invazijom iz Srbije, a od rujna i Crne Gore na dijelove Hrvatske koje se željelo okupirati i anektirati.

Vojna akcija Maslenica je planirana i izvedena u razdoblju od 6. do 27. siječnja 1993. godine, dok su borbe na terenu počele 22. siječnja u 7 sati. Akciju su planirali i izveli generali: *Janko Bobetko*, *Ante Gotovina*, *Ante Roso*, *Mirko Norac* i *Mladen Markač*.

Cilj akcije bio je osloboditi zadarsko zaleđe i grad Zadar od neposrednog neprijateljskog djelovanja, odbaciti neprijatelja od hrvatske obale i povezati sjever s jugom Hrvatske pravcem Zadar - Maslenica - Karlobag i odbaciti srpske snage iz Rovanjске, Novskog ždrića, Maslenice i od magistrale Posedarje - Zadar.

Neposredno prije početka same akcije neprijatelj se na svim položajima u sjevernoj Dalmaciji ojačava, utvrđuje, dovozi streljivo pogonsko gorivo, te provodi djelomičnu mobilizaciju, bitno pojačava ljudstvo na svim pravcima, te na taj način jasno daje do znanja da se ne odriče ideje o stvaranju Velike Srbije na liniji Virovitica- Karlovac- Karlobag.

Tijek akcije

Napad su započele postrojbe raspoređene na težišnim smjerovima napada:

- Podgradina - Paljov - Pridraga - Bruška
- Rovanjска - Jasenice - Obrovac
- Libinje - Bukva-Tulove grede-Bobija
- Suhovare - Veljane

Postrojbe u aktivnoj obrani prešle su u napad na taktičkim smjerovima:

- Briševo-Murvica-Smoković
- Stara karaula-Musapstan-Crno
- Prkos - Škabrnja -Ražovljeva glava

Postrojbe Hrvatske vojske napale su istodobno u više smjerova potiskujući neprijateljske snage prema Zemuniku, prometnicom Zadar-Maslenica prema Benkovcu, uz obalu prema Rovanjskoj i dalje prema Obrovcu, ovladavajući dominantnim visovima na Velebitu. Hrvatska vojska je zauzela jako neprijateljsko uporište Gradinu odakle nastavlja s napredovanjem prema naseljima Paljuv i Buterini. Tijekom prvog dana neprijatelj nakratko konsolidira svoje snage i uspostavlja obranu u selu Podgradina pokušavajući izvršiti protuudar. Prvog dana oslobođeni su Rovanjska, Maslenica, Novsko ždrilo, Podgradina, Islam Latinski, Islam Grčki i Kašić, a sljedeći dan Babindub, zračna luka Zemunik, Crno, Murvica, Smoković, Paljuv, djelovi Škabrnje i Podgradine, a strateški je bilo važno preuzimanje nadzora nad širim područjem Velike i Male Bobije, Tulovih greda i Malog Alana na Velebitu odakle su hrvatske snage mogle kontrolirati Obrovac i Gračac.

Posljednjeg dana akcije postrojbe Hrvatske vojske u popodnevnim satima ovladavaju i naseljem Škabrnja i jakim neprijateljskim uporištem Ražavljeva glava, koje neprijatelj sljedeća dva dana intenzivno napada jakom topničko-reketnom vatrom, pa su hrvatske snage uz pretrpljene gubitke bile primorane na povlačenje organizirajući obranu na crti Ambar, dio Škabrnje-Ivkovići.

Glavni ciljevi akcije ostvareni napadima postignuti su već nakon 72 sata, ali zbog pritiska međunarodne zajednice i prijetnji sankcijama 25. siječnja je zaustavljeno napredovanje Oružanih snaga RH nadomak Obrovca i Benkovca. Snažnije borbe za dostignute crte i stabilizaciju bojišnice potrajale su još tri dana.

U samoj akciji Maslenica i neposredno poslije, poginulo je 19 hrvatskih branitelja. Do kraja ožujka 1993. godine od topničko-raketnih projektila broj poginulih hrvatskih branitelja popeo se na 127.

Neplanirano, odmah iza akcije Maslenica na sinjskoj bojišnici provedena je oslobodilačka akcija HV-a na hidroelektrani Peruča čime je konačno otklonjena prijetnja srpske vojske koja je rušenjem brane na Peručkom jezeru planirala izazvati katastrofu nesagledivih razmjera.

Tijekom sljedećih nekoliko mjeseci izgrađen je pontonski most na Novskom ždrilu koji je koncem srpnja 1993. godine pušten u promet, čime je ponovno kopneno povezana sjeverna i južna Hrvatska. Pontonskim mostom prometovalo se do izgradnje novog Masleničkog mosta koji je završen 1997. godine.

Akcija Maslenica ostat će trajno zabilježena u hrvatskoj povjesnici po jasno upućenoj poruci neprijatelju kakav ga završetak očekuje na tada okupiranim područjima Republike Hrvatske. U svega nekoliko dana Hrvatska vojska je u cijelosti uspješno izvršila planiranu zadaću razbivši dotad samouvjerene neprijateljske snage. Ova akcija bila je značajna i za međunarodnu zajednicu koja je dotad izražavala duboku sumnju i nevjericu u osposobljenost i snagu hrvatskih oružanih snaga.

Škabrnja u Domovinskom ratu

Škabrnja je mjesto u Ravnim kotarima, 15 km od Zadra prema Benkovcu. Prema popisu stanovništva iz 1991. god. mjesto je imalo 1953 stanovnika i 397 domaćinstava. Petnaest godina nakon Domovinskog rata u mjestu živi 1772 stanovnika.

Prije početka Domovinskog rata Škabrnja je bila čisto hrvatsko mjesto, bez ijednog srpskog stanovnika. Zbog takvog nacionalnog sastava i hrvatskog domoljublja uvijek je bila meta velikosrpske politike. Ta mržnja iskazana je na najbrutalniji način 18. studenog 1991. god. kada su srpski zločinci iz susjednih sela Biljana i Zemunika Gornjeg uz pomoć JNA, ničim izazvani, izvršili strašni pokolj nedužnih stanovnika Škabrnje.

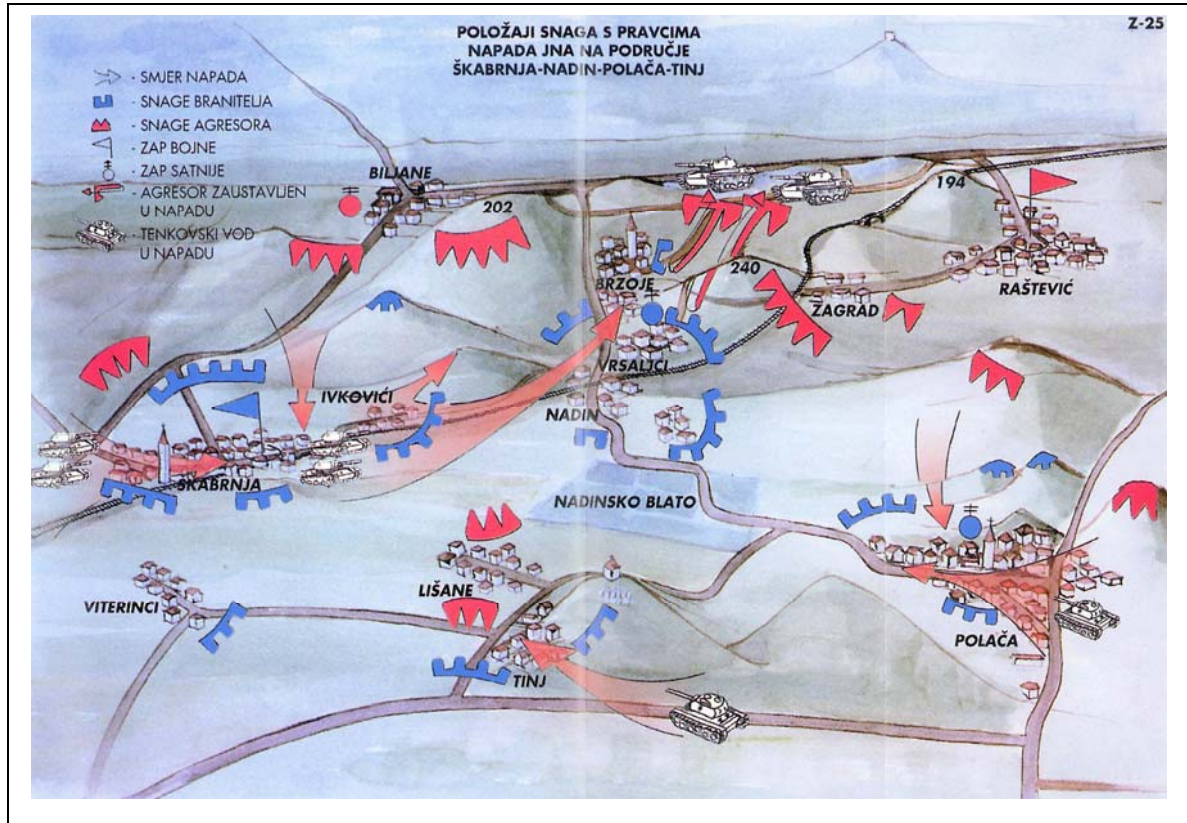
Valja spomenuti da je Škabrnja napadnuta istog dana kad su srpski četnici i JNA ulazili u Vukovar. Zato je taj dan postao simbol hrvatskog otpora velikosrpskom agresoru.

Napad na mjesto je započeo žestokom topničkom paljbom u 7.30 sati, dok su u isto vrijeme prema Škabrnji krenuli srpski tenkovi i 30 oklopnih vozila iz susjednih mjesta Biljana i Zemunika Gornjeg.

Po prestanku topničkog napada, neprijatelj je ušao u mjesto. Najprije su uništavali kuće, sakralne građevine i gospodarske objekte, a zatim su napali i civile. Unatoč činjenici što žene, djeca i starci nisu pružali nikakav otpor već prvog dana su Srbi ubili 43 hrvatska civila i 15 branitelja. Pri pokušaju bjega kroz minsko polje poginulo je još šest civila. Srbi su svoje sramotno djelo okončali potpunim spaljivanjem mjesta i odvođenjem preživjelih mještana u zatočeništvo. Ostaje neshvatljiva činjenica da su tu akciju vodili Srbi iz susjednih mjesta s kojima su se Škabrnjani dobro poznavali.

U svjedočenju pred Haškim sudom **Marko Miljanić**, zapovjednik Samostalnog škabrnjskog bataljuna, naveo je kako je prije srpskog napada većina mještana evakuirana te je u mjestu ostalo 240 ljudi, svećenik i učitelji. Za obranu rodne Škabrnje raspolagali su samo sa šest puškomitraljeza, dva ručna bacača, pedesetak pušaka, deset pištolja i nešto lovačkog oružja.

Škabrnja je kratkotrajno bila oslobođena u akciji Maslenica, a konačno je oslobođena nakon akcije Oluja u kolovozu 1995. godine.

Položaj snaga s pravicima napada JNA na područje Škabrnja – Nadin – Polaća - Tinj

Načelnik općine Škabrnja Luka Škare, evocirao je učenicima uspomene na ratne dane i stradanje civila u Škabrnji

*Daniela Depolo, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

PROJEKT VUKOVAR – ŠKABRNJA – DA SE NE ZABORAVI

Dana 22. svibnja 2010. učenici II-8 razreda posjetili su *Spomen-obilježje masovne grobnice u Škabrnji*. U toj masovnoj grobnici nalazi se 26 ubijenih škabrnskih civila, pretežno starijih ljudi, koji su ostali u mjestu tijekom srpske okupacije u vrijeme *Domovinskog rata*.

Škabrnja je čisto hrvatsko selo u Ravnim kotarima, najbogatije u tom kraju. Toga 18. studenoga, istoga dana kada je pao Vukovar, postalo je metom najžešćeg napada četnika iz susjednih sela Biljana i Zemunika Gornjeg uz pomoć JNA. Masakrom u Škabrnji ubijeno je 86 branitelja i civila, a selo je srasnjeno sa zemljom. Profesor Lobert Simičić učenike je s ovim događajima upoznao na satovima povijesti.

Uz pomoć kolegice *Enese Kadirić*, više medicinske sestre, instrumentarke u operacijskoj sali Kliničkog bolničkog centra Rijeka, prikazala sam učenicima priču o stradanju Vukovara, onaj dio koji se odigravao u bolnici, potresnu priču ljudi koji su u kirurškim i drugim timovima zbrinjavali ranjene civile i branitelje. Kolegica Enesa Kadrić proživjela je sve te strahote kao članica mobilnog tima Kliničkog bolničkog centra Rijeka na Ličkom ratištu.

U Škabrnji tog kobnog dana djelovao je mali tim: bili su tu liječnik, medicinski tehničar, suradnica u sanitetskom timu u čijoj kući je djelovala pričuvna ambulanta i vozač prve pomoći. Kako li je samo moralo biti teško zbrinjavati ranjene u takvim uvjetima. O tome nam najbolje svjedoči jedan od sudionika masakra, dr. Boris Đelalija:

„Duboko je u moje sjećanje urezana slika ulaska u ambulantu mladog čovjeka, njegova blijedog lica, izbezumljenog pogleda, drhtavog, jedva čujnog glasa i nerazgovjetnih riječi: *“Mojoj materi visi noga, krvvari, spasite je, molim vas.”* Zbog odsutnosti vozača nismo mogli pokrenuti parkirano sanitetsko vozilo. Granate su padale, nas je čekala velika neizvjesnost i opasnost. Ne nismo se nimalo malo dvoumili, Danka, sa zastavom s oznakom Crvenog križa, i ja, s liječničkom torbom, skrivajući se među zidovima, koračali smo najbrže što smo mogli, koračali smo u neizvjesnost. Stigli smo u dvorište obitelji Žilić gdje je na tlu ležela nepomična i okrvavljena Milka, s višestrukim prijelomima potkoljenice i vanjskim krvarenjem. U tijeku pružanja prve pomoći stigli su vozač Šime Pavičić i medicinski tehničar, zapovjednik sanitetskog voda Zoran Gurlica, u čijoj je pratnji Milka, pod neprekidnom „kišom“ granata, prevezana u bolnicu u Zadru. Na žalost, sutradan je preminula.“

Ljubazna gospođa Blaženka Tadić, donaćelnica Škabrnje, poklanja nam knjigu prikupljenih svjedočanstva *“Snaga ljubavi: činiti dobro”*. Potresne su to priče žena svih dobi, koje su gledale stradanja

suseljana i svojih najbližnjih: sinova, muževa, očeva i braće. Mnoge su bile zarobljene, neke majke čak u malodobnom djetetu, neke u visokom stupnju trudnoće. Uz veliki napor ispričale su i zapisale stradanja i patnje. U tim pričama nema zaborava, ali ni mržnje. Samo vjera u Boga, ljubav za obitelj i pravda za svoje najmilije.

Žalosna je činjenica da je jedina osoba koja je osuđena za taj stravičan zločin Zorana Banić, medicinska sestra iz Zemunika Gornjeg, a bila je optužena za kršenje međunarodnog prava za vrijeme ratnog sukoba, odnosno sudjelovanje u napadu i ubijanju stanovništva u Škabrnji.

Iskazi preživjelih svjedoka:

- Zoranu Banić sam te večeri prepoznao jer sam je poznavao od ranije. Ona je radila kao medicinska sestra, a dolazila je i k meni u kuću. Sjećam se da je Zorana Banić nosila pištolj za opasačem, automatsku pušku na ramenu i nož. Zajedno s još jednom ženom plave kose ona nas je pratila u kombiju do Biljana Donjih gdje su nas iskricali i tukli sat vremena.
- Među napadačima koji su ubijali bila je i Zorana Banić, koja je pucajući „šarala“ po mrtvim tijelima i dok smo mi u koloni prolazili cestom, sudjelovala u nasilnom izvlačenju iz podruma i drugih zaklonjenih prostora civilnog stanovništva, pretežito žena, osoba starije dobi i djece koji nisu pružali nikakav otpor niti predstavljali opasnost, pa je došavši do kuće sudjelovala u istjerivanju iz podruma iste kuće trojice dječaka te tri odrasle civilne osobe, dok je u podrumu ostala pri čemu su ubijeni ...

Zorana Banić je u odsutnosti bila osuđena na 20 godina zatvora, a onda je uhićena u Švicarskoj 2001. godine i izručena Hrvatskoj. Na prvom suđenju u Zadru bila je osuđena na 13 godina zatvora, a na ponovljenom suđenju na 10 godina. Vrhovni sud smanjio joj je kaznu na konačnih 6 godina zatvora.

Doista, pitam se kako se može dogoditi da osoba koja treba pomagati, liječiti, njegovati može sebe dovesti u situaciju poput ove opisane, pogaziti osnovno načelo Hipokratove prisege i biti tako puna mržnje.

Učenici i profesori položili su cvijeće na spomenik žrtvama Škabrnje i zapalili svijeću. Obilježja masovnih grobnica u Hrvatskoj su svugdje ista: velika mramorna ploča s prorezom koji izgleda kao golubica, znak mira.

Neka stradali počivaju u miru, odali smo im počast, najmanje što možemo učiniti ... *da se ne zaboravi.*

Učenici i nastavnici Medicinske škole u Rijeci položili su vijenac i zalili svijeću na Spomen obilježju masovne grobnice u Škabrnji

Učenici i nastavnici s načelnikom općine Škabrnja ispred spomenika pokojnom predsjedniku Franji Tuđmanu u Škabrnji

*Daniela Depolo, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

OBILJEŽEN DAN SJEĆANJA NA VUKOVARSKE ŽRTVE

18. studeni 2009.

U ponedjeljak, 16. studenog 2009. u 17,00 sati u Svečanoj dvorani „Izidor Kršnjavi“ učenici i djelatnici Medicinske škole u Rijeci obilježili su prigodnim programom *Dan sjećanja na Vukovar*. Nakon uvodne riječi, učenice IV-1 i IV-2 razreda: *Jasna Melnjak, Marija Dregičević, Simona Gundić, Matea Belan i Sofija Vujčić* pročitale su ulomke iz knjige „Dunav“ *Pavla Pavličića* i posljednje ratno izvješće „Priče iz Vukovara“ *Siniše Glavaševića*. Učenice su pripremale profesorice iz hrvatskog jezika *Ana Uljar* i *Kristina Orešković*.

Osobita nam je čast bila da je među nama bio jedan od heroja obrane Vukovara, gospodin *Marko Filković*, zapovjednik M.Z. Kralj Tomislav, 4. satnija 3. bojne, Vukovar. Potresno svjedočanstvo gospodina Filkovića na trenutak nas je vratilo u posljednje sate pred pad Vukovara i njegovo zarobljavanje. Bila je potrebna velika hrabrost u tim olovnim vremenima, a ništa manje snaga danas, suočiti se s tim događajima, ali i prenositi ih mlađim generacijama da ne padnu u zaborav, i na tome poštovanom gospodinu Filkoviću još jednom veliko hvala.

U Domovinskom ratu sudjelovao je veliki broj medicinskog osoblja i iz naše županije. U Kliničkom bolničkom centru Rijeka je 450 osoba s braniteljskim statusom, a na ratištu su proveli 25000 dana, redovito pokrivali Ličko ratište, a po potrebi, i druga ratišta: Osijek, Bosansku Posavinu, Slavonski Brod, akciju Maslenica, Madački džep, Bljesak, Oluju, Srednju Bosnu, bolnicu u Novoj Bili ...

Naši gosti bili su članovi mobilnih timova dr. *Jadranko Sokolić*, anesteziolog i dr. *Ivan Kirin*, kirurg. Anesteziološki timovi kao i kirurški dali su velik doprinos u organizaciji službe u ratnim bolnicama na prvim crtama bojišnice. Naročito je odgovoran i složen posao instrumentara i instrumentarki u kirurškom timu, o tome su nam govorile više medicinske sestre instrumentarke, *Ivanka Budiselić Vidajić* i *Enesa Kadirić*.

Zahvaljujemo se dragim gostima na spremnosti da svjedoče o teškim trenucima i žrtvi kojom su i oni doprinijeli da mi danas živimo u slobodi. Veliko hvala na tom daru, a žrtvama Vukovara i mnogim drugima poginulim i nestalim u Domovinskom ratu neka je vječna slava i hvala.

U Svečanoj dvorani „Izidor Kršnjavi“ Medicinske škole u Rijeci obilježen je Dan sjećanja na Vukovar

Školski projekt
Vukovar – da se ne zaboravi

Školska godina 2010./2011.

Ana Uljar, prof. i Kristina Orešković, prof.
Medicinska škola u Rijeci

PROJEKT „VUKOVAR - DA SE NE ZABORAVI“

U okviru projekta *“Vukovar - da se ne zaboravi“*, 27. studenoga 2010. posjetili smo *Hrvatski memorijalno – dokumentacijski centar Domovinskog rata u Zagrebu, Zid boli na Mirogoju te posljednje počivalište Siniše Glavaševića na groblju Mirogoj*.

Točno u deset sati bili smo pred poznatom secesijskom zgradom, nekad Nacionalnom knjižnicom, a danas Hrvatskim državnim arhivom i Hrvatskim memorijalnim dokumentacijskim centrom Domovinskog rata. Dočekao nas je dr. sc. *Ante Nazor*, ravnatelj Centra, koji nam je nakon ljubaznih riječi dobrodošlice podastrio podatke o ustroju Centra, njegovoj djelatnosti i važnosti. Tako smo informirani da je djelatnost Centra u prvom redu prikupljanje, objedinjavanje, sređivanje i zaštita sve dokumentacije vezane uz Domovinski rat kako bi se moglo što objektivnije prikazati razdoblje između 1989. i 1995. godine i na taj način sačuvati za budućnost istina o Domovinskom ratu, njegovim herojima i žrtvama.

Dr. Nazor iscrpno nam je govorio o herojskom gradu Vukovaru, o razdoblju od 28. srpnja do 18. studenoga 1991., tj. od prvih napada na zapadni dio Vukovara iz Trpinja, Orlovače i Borova Sela, do ulaska snaga JNA integriranih sa srpskim paravojnim jedinicama.

Vukovar je okupiran, uslijedila su masovna smaknuća hrvatskih branitelja i civila, pljačka i progon civilnog stanovništva.

No jedno je danas sasvim jasno - na herojskom i višemjesečnom obranom njegovi su branitelji stvorili prijeko potrebno vrijeme da se u ostalim dijelovima Hrvatske provede mobilizacija, ustroje nove postrojbe, nabavi oružje, intenzivira diplomatska aktivnost oko međunarodnog priznanja Hrvatske. Osim toga, razmjeri razaranja Vukovara i ubojstva civila razotkrili su svjetskoj javnosti svu brutalnost srpske agresije.

Nakon izlaganja doktora Nazora naš posjet Vukovaru prije dvije godine dobio je nova, toliko važna pojašnjenja. Shvatili smo da su vukovarski branitelji, uništivši i izbacivši iz stroja golemi dio neprijateljske tehnike i ljudstva, otvorili vrata uspostavi slobodne i neovisne Hrvatske.

Svojom hrabrošću i domoljubljem vukovarski branitelji zaslužili su počasno mjesto u hrvatskoj povijesti.

Sljedeća naša postaja je Zid boli - od 2005. godine s lokacijom na Mirogoju u Spomen parku „Glas hrvatske žrtve - Zid boli“.

Zid boli - spomenik hrvatskim žrtvama Domovinskog rata nekada se nalazio na zapadnom dijelu raskrižja Ilice i Svetog Duha uza Selsku ulicu. Hrvatske antiratne udruge potaknule su 1993. gradnju spomenika oko tadašnjeg stožera UNPROFOR-a u

Hrvatskoj u znak prosvjeda prema snagama UN-a koje su, prema njihovom mišljenju, učinile premalo da se zaustavi rat u Hrvatskoj. Spomenik je bio izgrađen kao dugačak zid od dvadeset tisuća crvenih i crnih opeka. Svaka opeka s ispisanim imenom stradalnika bila je simbol jedne žrtve velikosrpske agresije na Hrvatsku. Dio zida činile su opeke s imenima razrušenih hrvatskih gradova i sela. Godine 2005. Zid boli premješten je na Mirogoj u Spomen park. Na spomeniku *“Glas hrvatske žrtve - Zid boli“* (rad kipara Dušana Džamonje) uklesana su imena 13.500 poginulih hrvatskih branitelja i civila.

Stojimo pred spomenikom, čitamo imena stradalnika, često nekoliko imena s istim prezimenom. U nama se bude istovremeno osjećaji tuge i ponosa. Među našim učenicima ima i onih čiji su očevi bili branitelji, a i onih koji su izgubili očeve u Domovinskom ratu.

Ovo mjesto na kojem stojimo i na kojem se odaju počasti poginulima u Domovinskom ratu, ovaj spomenik - mali je znak zahvalnosti braniteljima i žrtvama poginulim za Domovinu.

Posljednja destinacija našeg pohoda bilo je grobno mjesto novinara Hrvatskog radija Vukovara *Siniše Glavaševića*. Njegovo je tijelo 17. studenoga 1991. pronađeno na Ovčari, a pokopan je 14. ožujka 1997. u Zagrebu na Mirogoju.

Među svim autorima koji su svjedočili o Domovinskom ratu Siniša Glavašević je najpoznatiji, a tome ima više razloga. Bio je novinar, ali i pisac u isto vrijeme. Kao novinar, javljao je o ratnim zbivanjima, o opsadi Vukovara. Kao pisac, nastojao je ono što mu se tih dana događalo sažeti u priče. Te iskrene, lijepe i tužne priče ujedno su i teška optužba zla vremena, i ljudi bez ljubavi i poštenja. Tako je stvarao nešto što će ga nadživjeti, ispunjavao je svoj sudbinski zadatak. Glavašević je zajedno sa svojim kolegama s vukovarskog radija izvještavao do posljednje sekunde. Bilo je toliko važno što informira Vukovarce, jer im je sudbinski bilo važno što se lokalni radio oglašava, što emitira, što ih uvjerava da su još tu, i da su živi. Siniša je bio slika i prilika čovjeka u ratu. Svatko se mogao poistovjetiti s njim jer je on bio čovjek suočen s teškom nevoljom. A s njom se nosio s malim oružjem – osjećajem za pravdu i istinu, ljubavlju prema svijetu i životu, odanošću rodnome gradu. Sve su to razlozi zbog kojih je postao simbol otpora, legenda. Učenici su s pažnjom poslušali izlaganje njegove životne priče s kojom ih je upoznala profesorica Ana Uljar. Iz Glavaševićevih *„Priča o Vukovaru“* odabrali smo *„Priču o gradu“* koju smo pročitali. Pod dojmom potresnih riječi koje može napisati samo čovjek koji gleda smrti u oči u tišini, polako smo napuštali Mirogoj.

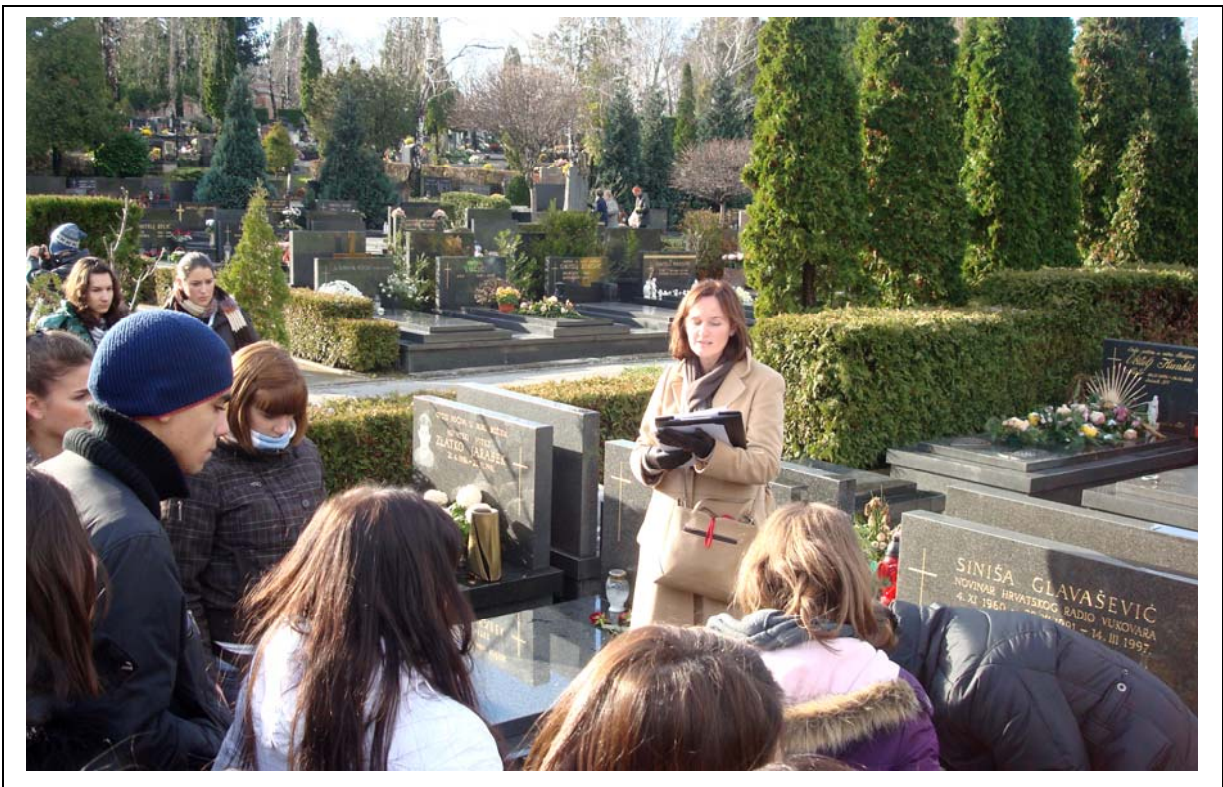
Kristina Orešković, Ana Uljar i Elda Karadža u Hrvatskom državnom arhivu i Hrvatskom memorijalnom dokumentacijskom centru Domovinskog rata s ravnateljem dr.sc. Antom Nazorom i kolegom braniteljem

Učenici i nastavnici ispred Hrvatskog državnog arhiva i Hrvatskog memorijalnog dokumentacijskog centra Domovinskog rata u Zagrebu

Učenci i nastavnici na Mirogoju, ispred Zida boli - spomenika hrvatskim žrtvama Domovinskog rata

Profesorica Ana Uljar pročitala je iz Glavaševićevih „Priča o Vukovaru“ na njegovom grobnom mjestu „Priču o gradu“, a zatim su učenici i nastavnici zapalili svijeće

Školski projekt
Vikovar – da se ne zaboravi

Školska godina 2011./2012.

*Elda Karadža, prof., Lobert Simičić, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

ŠKOLSKI PROJEKT „DA SE NE ZABORAVI“

Sažetak

Da se ne zaboravi je projekt Medicinske škole u Rijeci koji obrađuje teme iz Domovinskog rata. U njega su uključeni učenici, nastavnici i vanjski suradnici. Projekt postoji od 2007. godine, no to ne znači da se i prije nismo bavili Domovinskim ratom. Ove školske godine odlučili smo pažnju našeg projekta usmjeriti na ličko ratište.

Summary

Not to be Forgotten is a project by Secondary Medical School in Rijeka whose aim is to deal with Croatian Patriotic War. Students, teachers and outside collaborators are involved in this project. The project started in 2007., but the school dealt with the topic of the Patriotic War even before that year. This school year the project was aimed at reviving the memories of the war in Lika.

Projekt *Da se ne zaboravi* postoji od 2007. godine. I do tada smo u školi obrađivali teme iz Domovinskog rata - nastavnici pojedinačno s učenicima unutar nastavnih predmeta izrađivali su postere, organizirali tribine sa sudionicima Domovinskog rata, obilježavali 18. studeni paljenjem svijeća i molitvom. Godine 2007. udružili smo se u projekt *Da se ne zaboravi*.

Cilj projekta je:

- potaknuti učenike na razmišljanje o značaju i tijeku Domovinskog rata te o poginulim braniteljima i civilima,
- obilježavanje značajnih datuma vezanih uz Domovinski rat.

Zadaci projekta jesu:

- upoznati učenike s činjenicama o Domovinskom ratu,

Do danas smo realizirali sljedeće teme:

Školska godina	Tema	Voditelji projekta
2007./2008.	Vukovar	Daniela Depolo
2008./2009.	Svečana tribina Dan sjećanja na Vukovar	Daniela Depolo Ana Uljar
2009./2010.	Škabrnja	Daniela Depolo, Lobert Simičić
2010./2011.	Zagreb	Ana Uljar, Kristina Orešković
2011./2012.	Ličko ratište	Elda Karadža

Pred nama je školska 2012./2013. u kojoj bismo rado obuhvatili neke nove i neke već ispričane teme.

Želja nam je ponovno posjetiti **Vukovar**. Bila bi nam čast sudjelovati 18. studenog u **koloni sjećanja** koja započinje u vukovarskoj bolnici, prolazi starim dijelom grada te završava na Memorijalnom groblju. Hodati uz hrvatske branitelje, ranjenike, medicinsko osoblje vukovarske ratne bolnice i civile koji su prošli strahote rata u Vukovaru bio bi samo mali znak

- na terenskoj nastavi oživiti sjećanja na događaje u Domovinskom ratu,
- putem susreta sa sudionicima rata približiti taj dio naše prošlosti i razviti poštovanje prema svima koji su doprinijeli stvaranju samostalne Hrvatske.

Dakle, odgojni zadatak projekta jest njegovanje domoljublja. U projekt su do sada bili uključeni učenici II. III. i IV. razreda usmjerenja medicinska sestra – tehničar te tehničar nutricionist. Vanjski suradnici su nam hrvatski branitelji, zdravstveni radnici sudionici Domovinskog rata te predstavnici institucija koje posjećujemo kroz terensku nastavu.

U projekt je uključeno deset nastavnika naše škole: **Daniela Depolo, Dunja Frković, Jadranka Lučić, Mirjana Lončar, Kristina Orešković, Dijana Pavošević, Lobert Simičić, Jasna Superina Vlah, Ana Uljar** i **Elda Karadža**, voditeljica projekta.

zahvalnosti i poštovanja na žrtvu tog grada i njegovih stanovnika.

Također treba najaviti obradu još jednog ratišta, važnog za obranu suvereniteta Hrvatske. Riječ je o **južnom bojištu**. Dubrovnik je južno srce Hrvatske. Višestoljetni europski civilizacijski centar na koji su okrutno nasrnuli neljudi otkrivajući, pritom, svoj primitivizam. Dubrovnik je bio teško ranjen. Oporavljen predstavlja simbol viteštva i kulture svima nama i sebi na ponos i slavu.

*Elda Karadža, prof., profesor mentor
Medicinska škola u Rijeci*

LIČKO RATIŠTE U DOMOVINSKOM RATU

Sažetak

U ovom tekstu bit će predstavljen projekt **Da se ne zaboravi** školske godine 2011./2012. s temom **Ličko ratište u Domovinskom ratu**. Tekst sadržava tri cjeline: posjet izložbi fotografija pod nazivom **Rijeka u Domovinskom ratu – 20 godina poslije**, tribina **Ličko ratište u Domovinskom ratu i stručni izlet u Liku**.

Summary

This article will present the school project **"Da se ne zaboravi"** (Not to be forgotten) for the school year 2011/2012 with the theme **Lika battlefield**. The text contains three parts: visit to the photo exhibition **"Rijeka in the war - 20 years after"**, discussion about **Lika battlefield** and expert visit to **Lika**.

Ove školske godine odlučili smo pažnju projekta usmjeriti na **Liku**. Na prvom radnom sastanku održanom u kolovozu 2011., dogovorili smo da će se sve aktivnosti odraditi u rujnu i listopadu. Izabrali smo tri razreda: IV-1, IV-8 i II-1. Nastavnici i učenici odabrali su teme koje će prezentirati na tribini uoči puta u Liku. Stručni izlet predvidjeli smo za 22. listopada.

Izložba fotografija Rijeka u Domovinskom ratu 20 godina poslije

U rujnu 2011. u Malom salonu u Rijeci postavljena je izložba fotografija **Rijeka u Domovinskom ratu – 20 godina poslije**. Autor izložbe je **Dragan Ogurlić**, sociolog, novinar i pisac. Autori fotografija su **Srdan Vrančić**, fotoreporter Novog lista **Silvano Ježina** i **Ivan Fabijan**, te fotoreporter Večernjeg lista **Pero Lovrović**. Izložba nas je kroz 40-tak fotografija vratila u ratnu Rijeku u ljeto i jesen 1991. godine. Fotografije prikazuju riječku mladež koja je prosjedovala na ulicama i trgovima, majke i supruge koje ispraćaju sinove i muževe na bojišnicu, brojne izbjeglice koje su stizale u grad, ranjenike koji su punili bolnice, prazan Korzo za vrijeme zračne uzbune itd. Autor ove izložbe, ali i knjige **Rijeka u Domovinskom ratu: Primorci, Gorani i Boduli na ličkom ratištu 1991.-1995.** kaže: „U Rijeci, nasreću, nije bilo rata kakav su osjetili drugi veći hrvatski gradovi, no Rijeka je vojevala na drugi način: pregovorima održavala mir kod kuće, a bitke vodila stotinu kilometara dalje, u Lici“. Budući da je ličko ratište središte našeg proučavanja, posjet izložbi bila je uvertira u ono što smo kasnije realizirali. Učenici IV-1 razreda usmjerenja medicinska sestra-tehničar i profesorice Ana Uljar, Mirjana Lončar i Elda Karadža, razgledali su izložbu 29. rujna 2011. te saznali (podsjetili se) kako je bilo živjeti u vrijeme ratnog rađanja naše domovine.

Tribina Ličko ratište u Domovinskom ratu

U četvrtak, 20. listopada 2011., održali smo tribinu **Ličko ratište u Domovinskom ratu**. Namjera je bila sadržajno pripremiti sudionike stručnog izleta na sve što nas u Lici čeka te usaditi klicu optimizma u sve nas zbog težine i zahtjevnosti osnovne teme, a to je,

znamo, rat. Na tribini smo saznali kako se vodio rat, tko je sve bojevaio te prije svega kako je važno pokloniti se žrtvama branitelja i civila koji su sudjelovali u obrani Hrvatske. Naš projekt brine da učenici i nastavnici uključeni u projekt budu upoznati i s drugim važnim područjima unutar teme koju obrađujemo. Bilo bi nepravедno otići u Liku a ne se zaustaviti pred mjestima, događajima i ličnostima važnim za hrvatsku postojanost kroz prošlost i u sadašnjosti. Tribinu, u trajanju dva školska sata, održali smo dva dana prije odlaska u Liku. Svaki izlagač, nastavnik ili učenik, imao je na raspolaganju desetak minuta da prezentira dio pripremljenog sadržaja.

Na samom početku vidjeli smo i čuli, kroz pomalo meditativnu video prezentaciju **Vila Velebita**, ljepotu Like. Za nju je zaslužan **Tedi Fućak**, učenik IV-1 razreda, usmjerenja medicinska sestra-tehničar. **Liku**, prekrasni hrvatski kraj, predstavila nam je kolegica zubna tehničarka **Dijana Pavošević**. U Udbini je izgrađena **Crkva hrvatskih mučenika**. Zašto baš u Udbini, kako crkva izgleda i što sve sadrži, s time nas je upoznala profesorica hrvatskog jezika i književnosti **Ana Uljar**. Kratku najavu o eksponatima povijesti u **Muzeju Like** u Gospiću, koji smo u subotu razgledali, dala nam je profesorica povijesti umjetnosti **Dunja Frković**. Učenici **IV-8 razreda** usmjerenja tehničar nutricionist, uz mentorstvo diplomirane inženjerke prehrane **Mirjane Lončar**, osmislili su prezentaciju o **etno Lici**, odnosno, običajima, prehrambenim delicijama, nošnjama i glazbi.

U Velikom Žitniku pokraj Gospića rođen je hrvatski političar, publicist i književnik **dr. Ante Starčević – otac domovine**. Zašto je Ante Starčević poželjan uzor i uporište mnogima i danas, upoznao nas je profesor povijesti **Lober Simičić**. Na prvoj crti bojišnice tijekom Domovinskog rata, od krvave jeseni u Lici 1991. do veličanstvene Oluje 1995., bile su naše kolegice više medicinske sestre, posebne i drage gošće iz Kliničkog bolničkog centra Rijeka: **Enesa Kadirić** i **Emilija Lazarević**. One su nam pojasnile **ulogu medicinskih radnika u Domovinskom ratu** prisjećajući se svojih ratnih iskustava.

Susret smo završili vedrog duha u iščekivanju skorog odlaska na sva navedena mjesta. Razgovor smo nastavili veselim neformalnim druženjem svih sudionika tribine.

Učenici IV-1 razreda s velikim zanimanjem su razgledali izložbu fotografija „Rijeka u Domovinskom ratu - 20 godina poslije“, postavljenu u Malom salonu u Rijeci

Učenici IV-1 razreda s razednicom Eldom Karadža i profesoricom Anom Uljar na izložbi fotografija koje su nas podsjetile nakon 20 godina na ratnu Rijeku

Tribina Ličko ratište u Domovinskom ratu održana je u četvrtak 20. listopada 2011. kao priprema za stručni izlet u Liku

Članovi projektnog tima „Da se ne zaboravi“: Emilija Lazarević i Enesa Kadirić iz KBC-a Rijeka, ravnatelj Radovan Šoljaga, Daniela Depolo, Jadranka Lučić, Dijana Pavošević, voditeljica Elda Karadža, Dunja Frković, Mirjana Lončar, Jasna Superina Vlah, Kristina Orešković, Ana Uljar i Lobert Simičić

*Dijana Pavošević, zubotehničarka
Medicinska škola u Rijeci*

LIKA I DOMOVINSKI RAT

Rijetko gdje je čovjek istovremeno tako vezan uz planinu i more, a oni toliko duboko utisnuti u njega, kao što je to u Ličko-senjskoj županiji. A kako bi drugačije i moglo biti u prostoru gdje se duž 150 kilometara dinamično prožimaju najveća i najljepša hrvatska planina, Velebit, i najčišći dio mora s Pagom, kao jednim od najrazvedenijih jadranskih otoka. Uz golemu privlačnu snagu Velebita i mora, tradicionalna povezanost ovdašnjih ljudi i prirode rezultat je i osebnije prirodne energije što cirkulira između gorskog, planinskog i mediteranskog ekološkog sustava u kolopletu krša, sunca i bure. Područja očuvanih prirodnih izvora, kao što je područje Ličko-senjske županije, postaju sve privlačnija odredišta turističkih putovanja. Ličko-senjska županija površinom je najveća među županijama u Republici Hrvatskoj (5.350,50 km²). Ima središnji geografski položaj i važno spojno značenje unutar prostora hrvatske države. Gradovi Ličko-senjske županije su: Gospić (administrativno središte), Novalja, Otočac i Senj. Općine su: Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička jezera, Udbina, Vrhovine. Važnost Ličko - senjske županije u hrvatskom prostoru i izvan njega prvenstveno je određena funkcijom prometnog križišta između tri vodeća polarizacijska žarišta u državi: Zagreba, Rijeke, Splita, ali i još nekih drugih, kao što su Zadar i Karlovac.

Krbavsko polje

Zanimljiva je lička gorsko - krška zavala s orografskim obodom Plješevice i Kapele, koja, zbog svoje geološko - geomorfološke predispozicije, predstavlja najveći prirodni spremnik kvalitetne pitke vode u Hrvatskoj te izuzetno atraktivne rijeke Gacka, Lika, Una i Korana. Prema broju i raznovrsnosti

zastičenih prirodnih objekata i lokaliteta Ličko-senjskoj županiji pripada jedno od vodećih (2.368km² ili 58% površine svih nacionalnih parkova i parkova prirode u Hrvatskoj). Među njima središnje mjesto imaju Nacionalni park Plitvička jezera, Nacionalni park Paklenica i Nacionalni park Sjeverni Velebit te park prirode i svjetski rezervat biosfere Velebit.

Domovinski rat 1991. godine nije zaobišao ni Ličko-senjsku županiju. Ličko je bojište obuhvaćalo općine Gračac, Korenicu, Donji Lapac, zahvaćene pobunom već u jesen 1990-te, te Gospić i Otočac. Važne vojne operacije Ličko-senjske županije su Bitka za Gospić, Operacija Medvjed, Bitka za Drenov Klanac te operacija Medački đep. U početku travnja 1991. godine došlo je do oružanog sukoba na Plitvicama koji je odnio prve žrtve u Hrvatskoj. Cilj agresije je bio uspostaviti nadzor nad područjima u Lici koji su kontrolirali hrvatski branitelji u to vrijeme prije svega hrvatska policija. U ostvarivanju planova pobunjenici su računali na snage JNA grupirane u Gospiću, Otočcu, Svetom Roku, Perušiću, a osobito na snage JNA raspoređene na poligonu Slunj, na uzletištima Udbina i Bihać te na snage 13. korpusa JNA u Rijeci i Gorskom Kotaru. U jesen 1991. obrana Like se temeljila na 118. brigadi Gospić, 133. brigadi Otočac i 111. brigadi Rijeka. Njihova je zadaća bila braniti Gospić, Otočac, Brinje, a aktivna djelovanja usmjeriti ka Gračacu i Korenici. Već 3. listopada 1991. pobunjenici su zatvorili glavne ceste kroz Liku i željeznički promet prema Dalmaciji i Zagrebu. Pobunjeni Srbi, uz blagoslov JNA, provode genocid nad Hrvatima u plitvičkim selima Poljanku, Donjoj i Gornjoj Korani, Rastovači i Vagancu. Hrvati odlaze u progonstvo, oni koji ostaju bivaju ubijeni, a kuće im sravnjuju sa zemljom. Većina Ličkog teritorija bila je pod tzv. Srpskom Krajinom do kolovoza 1995. godine kada je oslobođena operacijom Oluja.

Domovinskim ratom u kojem su zaboravljena sva ljudska prava, mukotrpano i krvlju stvorena je nacionalna neovisnost. Na tome smo zahvalni prije svega svima onima kojih više nema koji su bez svoje krivnje stradali, braniteljima koji su pokazali svoju nepokolebljivost i postojanost i svim onima kojima je prekinuto djetinjstvo i izgubljen dom od srca i za vijek veliko hvala.

Izvori:

- stranica turističke zajednice Ličko - senjske županije (www.lickosenjska.hr)
- kronologija domovinskog rata u Banovini (www.hic.hr)

Ana Uljar, prof. i Kristina Orešković, prof.
Medicinska škola u Rijeci

CRKVA HRVATSKIH MUČENIKA U UDBINI

U okviru našeg projekta *“Da se ne zaboravi”*, ove smo školske godine 2011./2012. planirali posjet Crkvi hrvatskih mučenika na udbinskom brijegu koju je 10. rujna ove godine posvetio kardinal Josip Bozanić nakon dovršenja građevinskog dijela posla. Odredili smo i datum posjeta: 22. listopada 2011. godine. Novom crkvom proveo nas je fra Nediljko Knezović i dao nam sve važne informacije. Crkva hrvatskih mučenika nalazi se na mjestu koje dominira cijelim Krbavskim poljem gdje se vodila bitka 1493. To je mjesto uočljivo svakom prolazniku koji bude putovao od hrvatskog sjevera prema hrvatskom jugu i obratno.

Točno prije 518 godina, 9. rujna 1493., ovdje na Krbavskom polju poginulo je gotovo 10.000 branitelja, hrvatskih rodoljuba koji su branili svoje obitelji, svoju vjeru, svoj narod i svoju domovinu. Povijesno izvješće o Krbavskoj bitci ostavio nam je pop Martinac, glagoljaški redovnik koji se u Grobniku bavio prepisivanjem crkvenih knjiga, a bio je suvremenik događaja. Zgranut porazom hrvatske vojske u bitci s Turcima ostavio je potresan prikaz događaja u tekstu poznatom pod naslovom Zapis popa Martinca. Evo nekoliko njegovih rečenica u suvremenom hrvatskom prijevodu: *„I još iziđe baša Romanije i Vrhbosne i porobivši Posavlje stigne pod Modruš. I poče napadati Modruš. Popali ognjem okolne utvrde i samostane te crkve Gospodnje. Tada pak gospoda hrvatska i bani hrvatski digoše vojsku protiv njega i poče boj između četa na polju velikom Krbavskom. I tu se boriše u velikoj bitci. Tada bijaše pobijedena strana kršćanska, tada uhvatiše bana hrvatskoga još živa. Tada ubiše kneza Frankopana ....“*

U bitci je, kako navodi pop Martinac, zarobljen hrvatski ban, bosanski ban je ubijen, poginuli su Ivan i Nikola Frankopan i na tisuće hrvatskih vitezova. Običava se reći da je tada izginuo cvijet hrvatskog plemstva ... Teško je ijednu drugu tragediju u našoj povijesti usporediti s tom na Krbavskom polju 9. rujna 1493. Još je teže shvatiti da o tome ondje do danas nije ništa ni jednim slovom uklesano ili urezano, da prolaznike podsjeti na ono što se dogodilo.

Ideja da memorijalni centar i crkva budu na Krbavskom polju povezuje se s pozivom pape Ivana Pavla II. cijelom kršćanskom svijetu da popiše svoje svjedoke vjere, svoje mučenike. Prigodom svog trećeg pastoralnog pohoda Hrvatskoj Ivan Pavao II. blagoslovio je u Rijeci, na Delti podno Trsata, temeljni kamen buduće crkve – kamen izvađen iz temelja razrušene krbavske katedrale. Točno do tog mjesta prostirala se nekadašnja srednjovjekovna Krbavska biskupija. Crkva hrvatskih mučenika se nalazi na mjestu na kojem je nekada stajala župna crkva sv. Nikole (koju su srušile partizanske vlasti). Projekt je

nadahnut prvom hrvatskom katedralom – crkvom Svetoga Križa u Ninu. Obogaćen je tradicionalnim oblicima hrvatskog graditeljstva. Uz ideju mučeništva, (tlocrt crkve simbolizira križ) naglašena je i braniteljska sudbina hrvatskog naroda kao predziđa kršćanstva. U gornjem dijelu zgrade nalazi se bogoslužni prostor posvećen mučenicima koje je proglasila Crkva. U križistu ispod kupole visoke 19 m replika je Višeslavove krstionice (dar HAZU-a). Glavni oltar stilom liči onima iz vremena crkve Svetoga Križa u Ninu. S jedne je strane svetišta sakristija, a s druge strane kapelica za Presveto. Projekt još obuhvaća:

- prostor ispod crkve ili kriptu – koja će biti svojevrsna „učionica hrvatske povijesti“
- pastoralni centar i dnevnu kapelu
- muzej
- knjižnicu hrvatskih mučenika
- memorijalni park (prema nacrtu Ante Pađena) sa spomen-kamenjem s hrvatskih ratišta i replikom Vukovarskog križa
- temelje stare crkve s vanjskim oltarom
- trg ispred crkve sa spomenikom Ivanu Pavlu II. (rad Slavena Miličevića)
- križni put s Krbavskog polja do memorijalnog parka.

Cijeli prostor proteže se na 2890 m². Temeljni kamen za gradnju crkve blagoslovio je papa Ivan Pavao II. u Rijeci 2003. godine na Delti. U temelje crkve položio ga je kardinal Josip Bozanić u rujnu 2005. godine. Crkvu je prošle godine blagoslovio vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić. Ove godine crkva je posvećena (posvetio ju je kardinal Josip Bozanić), a u prekrasni velebni oltar ugrađene su moći blaženog Alojzija Stepinca.

Građevinski dio je dovršen, a slijedi još dio unutrašnjeg uređenja, te uređenje okoliša. Crkva hrvatskih mučenika građena je darovima institucija, pojedinaca i skupina iz domovine i inozemstva. Subota, 10. rujna 2011., dan posvete crkve, dan radosti i ponosa branitelja, graditelja, molitelja, vjernika, svih Hrvata privuklo je mnoštvo sa svih strana od Dubrovnika, Iloka, Čakovca, Pule, iz cijele Hrvatske, iz Bosne i Hercegovine. Više od pola tisućljeća nakon Krbavske bitke, zbio se najveći dan sudbinske hrvatske Udbine. Na to nas podsjeća ova crkva.

A bogoduhni pjesnik nam poručuje:

*„Gospodine, tko smije prebivati u šatoru tvome,
Tko li stanovati na svetoj gori tvojoj?
Onaj samo tko živi čestito,
Koji čini pravicu,
I istinu iz srca zbori“ (PS 15, 1-2).*

Sudionici stručnog izleta u Liku u Crkvi hrvatskih mučenika u Udbini ispred replike Višeslavove krstionice

Učenici IV-1 razreda s voditeljicom projekta Eldom Karadžom zapalili su svijeću i pomolili se podno Vukovarskog križa za sve hrvatske mučenike

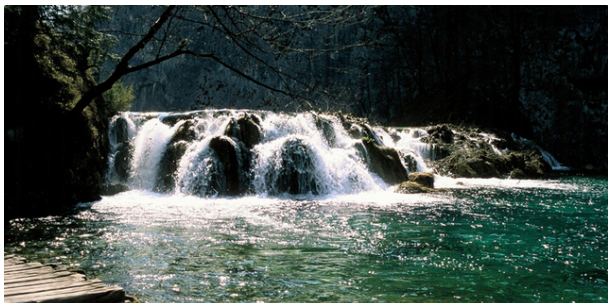
Sudionici stručnog izleta u Liku ispred Zida boli sa spomen-kamenjem s hrvatskih ratišta

Sudionici stručnog izleta ispred Crkve hrvatskih mučenika u Udbini i kipa blaženog pape Ivana Pavla II., koji je u Rijeci blagoslovio temeljni kamen za izgradnju crkve

*Silvia Maravić, učenica IV-8 razreda
program za zanimanje tehničar nutricionist
Medicinska škola u Rijeci*

LIČKA KUHINJA

Plitvička jezera

Geografski položaj

Lika je povijesna regija na jugozapadu Hrvatske površine od oko 5000 km². Najveći grad u regiji je Gospić. Lika je gorska regija ili visoravan, okružena gorskim lancima. Smještena je unutar visokog planinskog okvira što ga u zaleđu sjevernog i srednjeg primorja oblikuju Velebit, Velika i Mala Kapela i Plješivica. Područje Like u sastavu je Ličko-senjske županije, prostorno najveće hrvatske županije, ali najrjeđe naseljene. Administrativno je središte Ličko-senjske županije Gospić, ujedno i najveći lički grad. Vruća i sušna ljeta te hladne zime uz veliku promjenjivost padalina bitne su osobine ličke klime.

Povijesni utjecaj

U prethistorijsko i antičko doba područje Like naseljava ilirsko pleme Japodi. Lika se od davnina nalazila na granicama raznih civilizacija i interesnih zona. Tako je još u 12. st. bila na granici između Venecije i kraljevstva Hrvatske i Ugarske. Venecijanski trgovci donijeli su sa sobom **papar** koji je najomiljeniji način ovoga kraja. Za vrijeme narodnih vladara Lika je bila jedna od središnjih pokrajina hrvatske države, imala je prvog hrvatskog kneza – Bornu. U to je vrijeme Lika živjela intenzivnim gospodarskim i kulturnim životom te bila gusto naseljena.

Nakon bitke na Krbavskom polju u 15. st., prodrli su Turci na ovaj prostor i rastjerali katoličko stanovništvo te naselili živalj iz Bosne. Iako je Lika bila pod vlašću Turaka gotovo tri stoljeća, a u vrijeme Austro-Ugarske bila proglašena Vojnom krajnom, utjecaj je turske i austrijske kuhinje bio malen. Npr., zahvaljujući Turcima, Ličani često uz masnu hranu poslužuju izvrsnu turšiju (ukiseljenu papriku, krastavce i luk s kupusom).

Gospodarstvo

Lika je tradicionalno ruralno područje s razvijenim ratarstvom (uzgoj krumpira) i stočarstvom. Industrija je neznatna i oslanja se uglavnom na preradu drva. Ta nezagađenost bi se mogla pokazati kao glavna prednost Like u bližoj budućnosti i turističkom razvoju.

Za to postoje veliki potencijali - unutar Like dva su nacionalna parka (Plitvička Jezera i Sjeverni Velebit), a važni su faktori i blizina dalmatinskih ljetovališta i dobra prometna povezanost.

Karakteristike kuhinje

Klimatsko-geografske karakteristike podneblja odredile su ličku kuhinju, a obilježava je teško probavljiva masna hrana jer se – upravo zbog dugih i hladnih zima – potrebno "potkožiti".

Kuhinja Like se odlikuje jednostavnošću, jela uglavnom sadrže kontinentalne proizvode: palenta - kuhani kukuruz, kuhani krumpiri ili polovice krumpira pečene zajedno s njihovom ljuskom, kiseli kupus, sarma, grah, kozje i kravlje mlijeko te vrsni sirevi (sir basa,

škripavac, dimljeni sir), meso, janjetina, ovčetina, svinjetina te divljač. U ovom se kraju često priprema **meso sušeno na dimu** koje se jede kao predjelo ili se dodaje u razna jela poput zelja, graha, sarme. Otvorena ognjišta na kojima se peku janjci, janjetina i teletina s krumpirom ispod peke, no i jela kao što su lička juha, kuhana ovčetina s kiselim zeljem i povrćem ili, kako u Lici kažu, kalja, zatim

grah juha, kruh ispod peke, pečena pastrva, i neizbježni lički uštipci su dovoljni za gastronomski užitek domaćeg jela. Također se spremaju razne mesne prerađevine, poput ličkog pršuta, sušene bravetine, hladetine ili, kako kažu Ličani, žuice, sušene veprovine, sušenih kobasica, čvaraka ili žmara.

Zanimljiva su jela poput žganaca i jaja, često dopunjena prženom slaninom i mesnim prerađevinama.

Radišnim Ličanima neće biti teško zamijesiti domaći kruh od pšeničnog brašna miješanog s ječmenim. Tako se još ponegdje u Lici može naći mlinica (mlin) uz prikaz starog načina

mljevenja žita. Razvijeno stočarstvo lički stol je obogatilo vrsnim mliječnim proizvodima, posebice mlijekom (koje se jede svježe i kiselo - varenika ili kiselina, često udrobljeno), zatim maslacem, vrhnjem, sirom. Tu se može probati čuveni lički škripavac (kravljji polutvrđi sir od obranog mlijeka) od kojeg se spravlja

tradicionalni kolač presnac, zatim vrlo ukusna cicvara načinjena od kuhanih žganaca u mlijeku i maslacu, nadaleko poznat ovčji sir, poznata lička basa (priprema se tako da se bere skorup – kožica na kuhanom mlijeku) i još mnogo toga. Kada vas Ličanin pozove na "užinu", prihvatite to bez puno promišljanja jer ćete tada doista blagovati i prikupiti dovoljno snage za izazove koje nudi Lika. Svakom će se dobronamjernom gostu ponuditi prava domaća šljivovica, koja će zasigurno otvoriti apetit i stvoriti dobro raspoloženje za ugodno čavrljanje s domaćinom na čistom zraku, dok se na ražnju okreće sočna lička janjetina.

Lički se stol ne može zamisliti bez krumpira – ličkih pola i zelja. A na kraju gozbe dolaze nam čuveni lički uštupci (na vrućem ulju prženo dizano tijesto).

Lika je za mnoge posjetitelje ekološki

raj, predstavlja još nedovoljno iskorišteno područje. To je područje gdje se nalaze nacionalni parkovi Plitvička jezera, Paklenica, zatim Sjeverni Velebit, Cerovačke špilje itd. Posebno u Gackom polju, Lika je golemi rezervoar pitke vode koja je sve traženija u svijetu i uz naftu postaje najvažniji "zlatni izvor".

Zdrava klima, nedirnuti priroda i bogata lovišta pružaju mogućnosti za ugodan odmor od svakodnevnih vreve i razlog su za ponovni dolazak. Lika je bogatstvo koje se ne može ponijeti u kovčegu, ali koje ispunjava dušu do ponovnog dolaska.

Tradicionalna lička domaća jela

Budući da se stanovništvo ovog kraja u prošlosti većinom bavilo stočarstvom, poljodjelstvom, mlinarenjem te iskorištavanjem šume, to je uveliko određivalo način njihove prehrane i spravljanja jela. Hrana se čuvala na ognjištu u zemljanim loncima, tzv. **rukačama**. Kruh, kao osnovna namirnica, pravio se većinom od kukuruznog brašna, a isprva se pekao samo prekriven pepelom i žarom na ognjištu. Tek kasnije su se pojavile peke (pekve) koje su lončari izrađivali od zemlje. Uz kruh, najviše se pripremala palenta koja se kuhala od žitarica (zob, ječam i proso) te začinjala maslacem. Danas se u tradicionalnoj ličkoj kuhinji mogu naći mnoga autohtona jela od kojih navodimo samo neka:

- lički pršut
- sir škripavac
- hladetina od dimljenog svinjskog mesa
- cicvara
- lička jota
- ričet s grahom
- pašta i fažol
- pole od krumpira
- kuhana lička janjetina sa slatkim kupusom (lički lonac)
- braveća plečka kuhana s kiselim kupusom
- sarme s kiselim kupusom i slaninom

- lički teleći odrezak punjen narezanom slaninom uz prilog kuhane repe i krumpira
- pečeni odojak na ražnju
- pečena janjetina pod pekom
- pileći gulaš s okruglicama
- kuhana pastrmka iz sliva rijeke Gacke
- savijača od jabuka, pita od sira
- lički uštupci
- kukuruzna zlevanka ili bazlamača

Bazlamača

Ovaj izvrsni lički specijalitet kušali smo zahvaljujući umješnosti prof. Mirjane Lončar

Mjere se odnose na šalicu ili čašu od **3 dcl**. Potrebno je:

- 1 šalica mekog kukuruznog brašna ili bijelog brašna
- 1,5 šalice palente (kukuruznog griza)
- 1/3 šalice ulja
- 1 šalica mlijeka
- 1 šalica kiselog vrhnja
- 3 jaja
- pola šalice šećera
- 1 prašak za pecivo ili žličica sode bikarbone
- malo soli
- pekmez po izboru (najbolje od šljiva)

Sjediniti sve sastojke osim pekmeza. Uliti u veliki pleh za pečenje i žlicom rasporediti malo pekmeza po površini. Staviti peći na 180°C i kada se malo uhvati korica, dodati još pekmeza na vrh. To je bitno kako sav pekmez ne bi potonuo na dno.

Janjetina i krumpir pod pekom

*Dunja Frković, prof., profesor mentor
Medicinska škola u Rijeci*

POSJET MUZEJU LIKE U GOSPIĆU

“Ne postoji kulturno nasljeđe koje istovremeno ne predstavlja i svjedočanstvo barbarstva” (Walter Benjamin)

U okviru našeg projekta “Da se ne zaboravi”, nezaobilazni je dio kratko upoznavanje s kulturnom baštinom kraja koji obilazimo. Kulturna je baština neizostavno cilj i meta agresora koji ima za zadatak razoriti ju i nametnuti svoju kao jedinu postojeću. Bez povijesti narod na taj način postaje bez identiteta, a pokoljenja nemaju na temelju čega učiti i graditi nacionalnu svijest. Svaki je agresor od prapovijesti to dobro znao i namjerno rušio tekovine svojih prethodnika. Da to nije bilo tako, danas bismo posvuda po svijetu baštinili predivne povijesne spomenike prijašnjih civilizacija. Nažalost, “Spaljena zemlja” omiljena je metoda agresora na svim paralelama i meridijanima svijeta te ta sudbina nije zaobišla ni Gospić u Domovinskom ratu.

U srcu Gospića, preko puta obnovljene, ali u ratu teško stradale katedrale Navještenja Blažene Djevice Marije nalazi se i naš Muzej Like u kojemu smo saznali tko su bili prastanovnici toga kraja i kako je tekla povijest Like kroz vijekove. Interesantna je to priča o hrabrim ljudima koji su voljeli svoj rodni prag i branili ga od raznih neprijatelja.

Muzej Like – vodi brigu o ličkoj pokretnoj i nepokretnoj baštini

Muzej je osnovan 1958. godine, a od 1970. godine prerasta u regionalnu ustanovu koja vodi brigu o pokretnoj i nepokretnoj baštini u Lici. Smješten je u zgradi sagrađenoj krajem 18. st., u kojoj se nalazio stan i ured general-pukovnika Ličke pukovnije u doba Vojne krajine. Stalni arheološki postav *Terra viva* (*Živa zemlja*), s lapidarijem, daje sliku Like od prapovijesti do kraja srednjeg vijeka, odnosno do turske vladavine.

Grada Kulturno-povijesnog odjela (većinom pokućstvo s kraja 19. i početka 20. st.) prezentira način života i razvoj građanskog sloja na području Gospića i njegove šire okolice.

Etnografski postav nalazi se u dvorištu Muzeja, u zasebnoj, tradicionalnoj ličkoj kući brvnašici, pokrivenoj *šimlom*, a uređenjem interijera, prate se tradicionalna

događanja tijekom godišnjih doba. Etnografski postav najviše je zainteresirao naše učenike koji nisu odoljeli zaljuljati zipku, promiješati kuhačom u loncu ili udariti u gusle i zapjevati po “ličku”.

Krista Jurić, IV-1 u Muzeju Like

Postav *Iz fundusa Galerijskog odjela, 19. i 20. stoljeće* predstavlja većinom djela umjetnika iz Like, ali i drugih autora. Među ostalima tu su radovi: M. Kraljevića, N. Mašića, M. Uzelca, L. Rupčića, M. Tartaglie, Z. Šulentića, Z. Price, E. Murtića, O. Glihe, I. Šebalja, J. Knifera, S. Golca, P. Dolića i dr.

Jedna od posebnosti Muzeja jest tradicionalna likovna manifestacija *Lički likovni anale* koja od 1966. godine okuplja velik broj renomiranih umjetnika - slikara, kipara, grafičara i keramičara čijim se djelima obogaćuje i galerijski fundus Muzeja.

Od 1991. do 1995. zgrada Muzeja više je puta stradala od napadaja teške artiljerije na grad, urušen joj je krov i srušeni su joj bili dimnjaci. Stradala je, dakako i sama grada Muzeja. Uz veliki napor i velika sredstva Muzej je obnovljen i otvoren za javnost 1997. godine.

Učenicima su mnogi eksponati u Muzeju Like bili izuzetno zanimljivi

Učenici IV-1 razreda Krista Jurić, Tea Orešković, Mirela Šimić, Klara Zaimović, Edi Fućak i Patricija Cvijanović u Ličkoj kući

*Lobert Simičić, prof.
Medicinska škola u Rijeci*

ANTE STARČEVIĆ – OTAC DOMOVINE

Sažetak

Lika, jedno od bojišta Domovinskog rata, iznjedrila je velikog domoljuba i mislioca Antu Starčevića, čije su ideje napokon ostvarene proglašenjem suverene Republike Hrvatske 1991. godine. Politički pogled temeljio je na tekovinama Francuske revolucije i državopravnoj tradiciji s ishodištem u srednjovjekovnoj hrvatskoj državi. Zbog svega što je učinio za Hrvatsku, hrvatski narod ga pamti kao Oca domovine. Osnivač je Stranke prava.

Summary

Lika, one of the battlegrounds of the patriotic Croatian war, was a mother land of the great patriot and great mind Ante Starcevic, whose ideas were finally realized when the sovereign Republic of Croatia was proclaimed in 1991. His political standpoint was based upon the achievements of the French Revolution and its constitutional tradition stemming from medieval Croatia. In the memory of the Croatian people he is remembered as the Father of the Homeland. He was the founder of the Croatian Party of Rights.

U Medicinskoj školi realiziraju se brojni projekti koji okupljaju veći broj profesora i učenika. Jedan od takvih je i projekt *Da se ne zaboravi*, čija je svrha potaknuti učenike na razmišljanje o značenju Domovinskog rata za samostalnu i suverenu Republiku Hrvatsku. Iz godine u godinu, obrađuju se različite teme i posjećuju lokaliteti vezani za Domovinski rat. Ovogodišnji projekt posvećen je Ličkom ratištu. Prije odlaska na teren učenici su prisustvovali predavanjima profesora i učenika. Lika, jedno od bojišta Domovinskog rata, iznjedrila je velikog domoljuba i mislioca *Antu Starčevića*, čije su ideje napokon ostvarene proglašenjem suverene Republike Hrvatske 1991. godine.

Ante Starčević – Otac domovine

Ante Starčević rodio se 1823. godine u Žitniku kod Gospića. Antin otac, Jakov Starčević, najmlađi sin žitničkoga kneza Filipa oženio je djevojku Milicu iz pravoslavne kuće Bogdana iz Široke Kule, malena naselja sjeveroistočno od Gospića. Ante je imao brata i dvije sestre. U obližnjem je Klancu završio pučku školu, a gimnaziju u Zagrebu. Studirao je teologiju u Zagrebu, Senju i Pešti, gdje je i doktorirao. U Pešti je 1848. godine promoviran za doktora filozofije i tada se odlučio

posvetiti borbi za slobodnu i suverenu Hrvatsku, a ne svećeničkom pozivu. Osim politike bavio se poviješću, filologijom, književnom kritikom, filozofijom i pisanjem književnih djela. Kad je prvi puta izabran u Hrvatski sabor, bio je zastupnik kotara Hreljin-Grobnik. Nakon toga biran je 1865., 1871. te od 1878. godine do kraja života. Od 1878. do 1884. živi na Sušaku, a od tada u Zagrebu. Tijekom pedesetih godina 19. stoljeća radi kao odvjetnik. Istovremeno potpuno izgrađuje idejna shvaćanja koja je zadržao do kraja života. U doba Bachova apsolutizma Starčević nije mogao javno ulaziti u razmatranje političkih pitanja, ali je upravo taj sustav vladavine, koji je njemački učinio isključivim jezikom javnog života, tj. službenim jezikom cijele Habsburške Monarhije, pobudio u njemu duboko neprijateljstvo prema Austriji (i Njemstvu uopće), govoreći o njoj kao „umišljotini u kojoj su se vlade i vladari urotili protiv narodima“. Starčević je smatrao da je politika Habsburške Monarhije ne samo onemogućavala razvoj Hrvatske nego i zatirala hrvatstvo, sustavno kvareći sve slojeve nekad „ponosna i velikog hrvatskog naroda“.

Negiranje prava habsburškim vladarima kasnije će dobiti izraz u pravaškom geslu „Bog i Hrvati“ gdje se ističe da vladar po „Božjoj milosti“ nije suveren nad hrvatskom nacijom, nego da je suverena volja hrvatske nacije najviša vlast iznad koje postoji samo Bog.

Zbog toga je sve plemiće koji su pomagali Habsburgovcima nazivao izrodom. Kao sluge tuđinaca osuđivao je Nikolu Šubića Zrinskog i bana Josipa Jelačića, dok je isticao mučenike Petra Zrinskog i Frana Krstu Frankopana kao prave domoljube.

Nakon pada Bachovog apsolutizma i povratka političkih sloboda 1861. godine organizirani su izbori za Hrvatski sabor, koji je trebao odrediti kakvi će biti budući odnosi Hrvatske prema Austriji i Mađarskoj. Zastupnici su iznijeli tri stajališta: unionisti su zahtijevali stvaranje realne unije s Mađarskom, narodnjaci su se zalagali za realnu uniju s Mađarskom samo pod uvjetom da Mađarska prizna samostalnost i teritorijalnu cjelovitost hrvatskih zemalja, dok su Ante Starčević i Eugen Kvaternik zahtijevali potpunu samostalnost Hrvatske pod geslom „ni sa Bečom ni sa Peštom“. Oni

su se pozivali na hrvatsko državno i povijesno pravo. Zbog toga je i njihova stranka nazvana Stranka prava.

Ideje francuske revolucije smatraju temeljem bez kojeg buduća hrvatska država ne bi mogla funkcionirati. Starčević je prihvatio ideju nacionalizma, tada vrlo prisutnu u Europi, da čovječanstvo treba biti podijeljeno na nacije, što svakoj naciji pak daje zadaću i obvezu da se konstituiru u državu kao nacionalnu cjelinu. Borio se protiv ostataka feudalizma i zalagao za demokratizaciju političkog života. U politici se oslanjao na građanske slojeve, imućnije seljaštvo i inteligenciju. Starčevića smatraju ocem suvremene hrvatske državnosti, a njegove ideje svrstavaju se u ideologiju pravaštva nazvanu po njegovoj stranci.

On sebe doživljava kao mudraca - filozofa koji odgojem uklanja slabosti hrvatskoga naroda nametnute od tuđinaca, obnavlja njegov prirodni gospodarski duh, prosvjećivanjem ga priprema za spoznaju smisla života u samostalnoj hrvatskoj državi. Vjeruje da hrvatski narod sa svojim iskonskim moralnim vrlinama uvijek želi dobro, ostvarivo samo u nacionalnoj državi, ali to ne zna izraziti. Zato Starčević uvijek ističe da je njegovo učenje samo sustavna formulacija želja i nada hrvatskoga naroda. Stranka prava, prema tome, nije politička stranka nego jedini pravi izraz „opće volje“ hrvatskoga naroda pa je stoga svaki obrazovani Hrvat, koji ne stoji uz nju, po njegovom mišljenju izdajica hrvatskoga naroda. Svi koji misle drugačije za njega su poluljudi, neprijatelji kojima nedostaje prirodna težnja za slobodom i funkcioniraju samo kao sluge tuđinaca. Starčević je zastupao misao o hrvatskoj državi bez obzira na njenu veličinu: *"Makar Hrvatska bila uru dugačka ili uru široka, makar bilo u njoj samo pet Hrvata, neka ih je samo pet, ali da su slobodni"*.

I Starčević i Kvaternik ilirizam drže tragedijom, odbacuju južnoslavenski okvir hrvatstva i nastoje sve Južne Slavene proglasiti Hrvatima. Za njih Slaveni kao povijesna zbilja nisu postojali. Takav stav proizlazi iz velikosrpskih tvrdnji Vuka Stefanovića Karadžića da su svi štokavci Srbi, a kajkavci Slovenci te da postoje Srbi s tri vjere (pravoslavci, katolici i muslimani). Međutim, kada su se pokazali negativni rezultati tog nastojanja da svi narodi prihvate hrvatsko ime, Ante Starčević napušta to stajalište. Tako je u listu Sloboda od 23. ožujka 1883. godine izrazio svoje shvaćanje da nije važno ime, nego zajednička borba za stvaranje slobodne i samostalne države: *„Glavna je stvar, da svi rade za narod i za domovinu, a neka se zovu kako im drago... Naše cepanje, naša nesloga stoji samo zato, jer ih izvana uzdržavaju i ojačaju... mi ne verujemo, da je gladnu i na studeni npr. Srbu drugačije, nego npr. Hrvat... Zato makar se svi proglasili za Hotentote ili nas se svaki zvao posebnim imenom, samo da budemo svi slobodni i srećni!... „*

Za razliku od Kvaternika, Strossmayera i Račkog koji su moralne norme vidjeli isključivo u okviru

kršćanstva, Starčević je uzdizao muslimansku religiju kao ravnopravnu kršćanstvu i tražio pravo hrvatstvo upravo među bosanskim muslimanskim plemstvom.

Stranka prava se u svojim ranim godinama isticala i po antiklerikalizmu s obzirom da je Starčević i katoličko svećenstvo vidio kao sredstvo odnarođivanja, tj. da su mnogi svećenici bili uz vladare kojima nije bilo u interesu buđenje nacionalne svijesti.

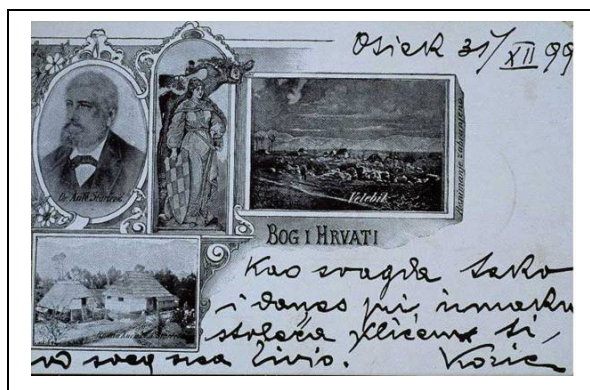
Kao karizmatik, Starčević se opire postojećemu političkom i društvenom uređenju te pravilima ponašanja. On živi asketskim životom, odričući se radosti i ugoda koje građansko društvo pruža imućnijim i obrazovanim ljudima. Ostavlja dubok dojam svojim znanjem i učenošću, retoričkim obratima, originalnim jezičnim kovanicama.

Jedna od zanimljivosti vezanih uz Antu Starčevića jest da je on svoje knjige pisao na ekavici. Iako je bio Ličanin i izvorno ikavac, Starčević je bio za ekavicu, zato jer se Vuk Karadžić zalagao za jekavicu kao zajednički standard Hrvata i Srba. Starčević se htio tomu usprotiviti i uvesti u hrvatski jezik ekavicu (što je govor Hrvata kajkavaca i istarskih čakavaca) kako bi napravio razliku između hrvatskog i srpskog jezika.

Zbog svega što je učinio za Hrvatsku hrvatski narod ga pamti kao *Oca domovine*. Umro je u Zagrebu, 28. veljače 1896. godine, a po vlastitoj je želji sahranjen na lokalnom groblju u Šestinama kod Zagreba.

Literatura:

- Gross Mirjana, Počeci moderne Hrvatske, Globus, Zagreb, 1985.
- Goldstein Ivo, Hrvatska povijest, biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb, 2003.
- Office 2007 Applications KD286-VFM9Q-WDTV2-PX2Y9-927FB VA 1.0
- Office 2007 Suites H6V4K-4HHHR-96Y38-97QPV-FKHFG VA 1.0

Razglednica s likom dr. Ante Starčevića s kraja 19. stoljeća

*Elda Karadža, prof., profesor mentor
Medicinska škola u Rijeci*

STRUČNI IZLET U LIKU

Pripreme za stručni izlet u Liku započele su tijekom ljetnih praznika. Pretražujući moguću korisnu literaturu, naišla sam na knjigu Dragana Ogurlića *Rijeka u Domovinskom ratu* te ubrzo shvatila da će mi ona biti dostatan izvor za realizaciju našeg projekta. Kad čovjek usmjeri pažnju na neku temu s plemenitim pobudama, jasno je da mu se počinju otvarati vrata kako bi s lakoćom svladao prepreke. Osim spomenute, Dragan Ogurlić je napisao i *Svjedočanstva hrvatskog domovinskog rata 91./92. – dnevnik reportera* koja mi je zbog intimnog tona bila posebno motivirajuća u suočavanju s osobnim dvojabama i pitanjima u ostvarivanju ciljeva projekta. Iako otprije poznata, nametnula mi se u te ljetne dane i zbirka priča Siniše Glavaševića *Priče iz Vukovara*. I tako redom: malo internet, malo knjige. Emotivna priprema je bila potpuna, a činjenice o ratu u Lici bile su iscrpno proučene. U jednom lokalnom mjesečniku pročitala sam intervju s hrvatskim braniteljem, predsjednikom opatijskog ogranka Udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata, gospodinom *Mirkom Novoselovićem*. Rodom Slavonac, došao je na Kvarner i tu ostao. Od prvog dana rata drgovoljac, ekspert za ličko ratište. Nazvala sam ga te zamolila za pomoć. Rado se odazvao te me vrlo detaljno uputio u događaje na mjestima koje sam poželjela uključiti izletom u Liku: Žuta Lokva, Gospić, Perušić, Pocrnići, Ramljani, Čanak, Otočac. Prva crta bojišnice. Ako su mogli branitelji u ratu, možemo mi u miru. Gospodin Novoselović vođen iskustvom predložio je da nam on i njegov ratni kolega budu vodiči kroz dva sata dug prolazak šumom od Parušića do Otočca.

Pripreme su nastavljene uspostavljenjem kontakata s predstavnicima institucija u Lici: Crkvi hrvatskih mučenika u Udbini, Muzeju Like u Gospiću i Domu zdravlja u Otočcu. Velikodušnost i susretljivost, osnovno su obilježje tih dogovora. Ništa nije bilo nemoguće. Savjeti i podrška od ljudi koji nas nikada nisu vidjeli, a vesele se susretu s nama. Iako smo se htjeli držati teme, shvatili smo da će jedan dan biti premalo kako bismo oćutili sve što Lika nudi. Na završnom sastanku složen je plan puta: *Udbina – Crkva hrvatskih mučenika, Gospić – Muzej Like, Pocrnići – Čanak – Ramljani, ratna bolnica Otočac*.

Krenuli smo 22. listopada 2011. s Trga Bana Jelačića u 7,00 sati ujutro. Vremenska prognoza za tu subotu najavljivala je studen i oborine - kišu i snijeg te jaku buru. Nismo se obeshrabrili jer je cilj preznačajan. Hrvatski branitelji su nam osigurali slobodnu Hrvatsku pa je najmanje što možemo učiniti mi, koji tu slobodu uživamo, oteti zaboravu istinu o Domovinskom ratu. Hrabro smo se uputili magistralom do Senja. Cijelim nas je putem tukla najavljena bura. Uspon do Vratnika upotpunili smo pričom o brigadama na ličkom ratištu: 111. brigadi Hrvatske vojske, specijalnoj jedinici policije

– Ajkule, dragovoljačkoj 29. satniji „Sveti Juraj“, riječkoj 128. brigadi Hrvatske vojske „Sveti Vid“, 118. brigadi Hrvatske vojske Gospić i drugima. Kako su brojne bojne, satnije, vodovi, desetine imali svoja imena, upoznali smo Spidere, Klokane, Škorpione, Barakude, Šminkere i mnoge druge. Potom je uslijedilo *prvo nagradno pitanje*: 9. gardijska brigada ustrojena je 1. studenog 1992. godine od brigada iz Gospića, Otočca i Rijeke koje su '91. i '92. obranile Liku. Kako je ratno ime te gardijske brigade? Točan odgovor je Vukovi, a dao ga je učenik II-I razreda Robert Grego.

Prof.dr.sc. *Arsen Depolo*, ratni kirurg i dragovoljac Domovinskog rata, također sudionik našeg putovanja, prolaskom kroz Žutu Lokvu naglas je prokomntirao: „*Ovdje je sve počelo. Ovdje su nam ubili policajce*“. Shvatili smo da naš put postaje prijenos u neka prošla, a ne tako daleka vremena, kada se na ovim visoravnima i šumi borilo za život i branilo Hrvatsku. Prigodno, za ovaj stručni izlet, učenik Tedi Fućak snimio je Domoljubni mix s pjesmama nastalim u čast domovine. Glazba s CD-a ispunila nas je jednako i tugom i ponosom. Približili smo se Udbini. Uzimajući u obzir što se sve kroz povijest događalo na Krbavskom polju, Udbinu smo doživjetli kao sveto tlo. Nije slučajno Crkva hrvatskih mučenika sagrađena baš ovdje. Kad smo je ugledali na uzvisini, prizor nam je oduzeo dah. *Crkva je posvećena 10. rujna 2011. kada je proslavljen i Dan hrvatskih mučenika (od 2012. Dan hrvatskih mučenika slaviti će se 25.kolovoza). Svetu misu i obrede posvete predvodio je zagrebački nadbiskup i metropolit kardinal Josip Bozanić. Svečanosti je pribivalo više od 20 000 hodočasnika, brojni crkveni i državni uglednici te kulturni stvaraoci, a posebice treba istaći dolazak velikog broja hrvatskih branitelja*.

Nepuna dva mjeseca od posvećenja crkve autobus pun učenika i profesora iz Medicinske škole u Rijeci stigao je u Udbinu. Kroz unutrašnjost crkve, muzej, Memorijalni park te preostale, još neuređene, prostore cijelog kompleksa, vodio nas je fra *Nediljko Knezović*. Pozornost smo zadržali na kipu Ivana Pavla II. pred crkvom, oltaru i Svetohraništu te replici Vukovarskog križa u Memorijalnom parku. U Udbini smo se zadržali jedan sat, dovoljno za spoznaju da će Crkva hrvatskih mučenika postati naše trajno odredište.

Put nas je dalje vodio u Gospić, glavni grad ličko-senjske županije. Uz Vukovar, Gospić je primio najviše granata u Domovinskom ratu pa je tako uz grad-heroj i Petrinju bio najrazrušeniji grad Hrvatskoj.

Na putu do Gospića uslijedilo je *drugo nagradno pitanje*: Rođen je 18. svibnja 1920. u religioznoj obitelji u Wadowicama u južnoj Poljskoj; u ranoj mladosti umire mu majka Emilija; 1938.godine upisuje Jagelonsko sveučilište u Krakovu... redom su se nizale crtice iz života te velike osobe, do posljednjih: tri puta je posjetio Hrvatsku i dva puta Bosnu i Hercegovinu; 2003. živio je

četiri dana u Rijeci i održao svetu misu na Delti. Pitanje: tko je taj veliki ljudski autoritet? Točan odgovor je: Blaženi Ivan Pavao II. Za naš posjet Udbini ova priča imala je pravog temelja zato jer je upravo omiljeni papa blagoslovio kamen temeljac za Crkvu hrvatskih mučenika. Slučajno ili ne, spomendan Ivana Pavla II. slavi se 22. listopada, dakle, na dan našeg posjeta Udbini. Već nakon prvih natuknica učenica IV-1, Ines Marić dala je točan odgovor te osvojila čokoladu.

U centru Gospića se nalazi Muzej Like pa smo iskoristili prigodu te razgledali eksponate stalnog postava muzeja. Bilo je lijepo vidjeti učenike koji su s poštovanjem prolazili muzejem te se upisali u knjigu dojmova. Najviše nas je razveselio posjet tradicionalnoj Ličkoj kući koja se nalazi u dvorištu muzeja. Kako se nakad živjelo u Lici prenijela nam je kustosica muzeja. Slobodno vrijeme za objed zaslužili su svi sudionici izleta pa smo se stoga počastili pravim ličkim delicijama u jednom poznatom gospićkom restoranu.

Jutarnji dio programa emotivno nas je pripremio za poslijepodneve sadržaje. Teško je kroz nekoliko rečenica na papiru izraziti osjećaje koji su nas preplavili putujući šumskim putem - prvom crtom bojišnice od Perušića, preko Pocrnića, do Čanka, Ramljana i Otočca. U Perušiću su nam se pridržili hrvatski branitelj **Mirko Novoselović**, njegov ratni suborac i otac poginulog hrvatskog branitelja **Marina Cvetkovića**. Da to nije obična šuma, shvatili smo vrlo brzo jer bismo svakih nekoliko stotina metara uz cestu uočili spomen-ploče poginulima. U Pocrnićima smo zastali kod velikog spomen obilježja poginulim braniteljima 111. brigade Hrvatske vojske. Zapalili smo svijeće i pomolili se. Svaki je učenik htio zapaliti svijeću i tako odati počast žrtvama rata, našim sugrađanima.

Put nas je dalje vodio u **Čanak**. Nevjerojatna je istina da kad si na pravom putu, pomoć s neba ne izostane. Iskusili smo je. Kako? Neka to ostane privilegija putnika. Čanak. Nemoguće je prepričati doživljaj boravka u Čanku. Znamo sve što se tamo događalo. Emocije koje su nas obuzele jačine su onih doživljenih na Ovčari. Tko se zaista želi duboko pokloniti tragediji hrvatskog naroda u Domovinskom ratu, mora posjetiti ta dva mjesta. U Čanku je spomen obilježje pripadnicima 128. brigade Hrvatske vojske. Ukupnom dojmu pomoglo je i vrijeme - hladnoća i gusta magla. Crkva i nekoliko kuća. Nigdje nikog na ulici. Samo naš autobus i mi. Molitva i paljenje svijeća. Razgovaramo pogledom, sporazumijevamo se na nekoj intuitivnoj razini. Gledamo u hrvatski barjak iznad spomen obilježja kako nesmetano vijori zaslugom ljudi čija imena čitamo na spomeniku podno njega. Iz Čanka put vodi uzbrdo, uskom cestom. Pomalo nam se vraća toplina u ruke i noge. U autobusu muk. Nikome nije do razgovora. Kao da se razdanilo, a zapravo pada noć.

Hrvatski branitelji, pripadnici A bojne 111. brigade Hrvatske vojske **Marino Cvetković** i **Marinko Breulj** stradali su u Ramljanima. S nama je gospodin Marin Cvetković, Marinov otac. Govori tiho o svom sinu i pokazuje nam fotografije. Na mjestu pogibije je spomen-ploča. Polazemo vijenac, palimo svijeće - kratka komemoracija u čast hrvatskih vitezova. Krećemo dalje, a

znamo da nas čeka još jedan potresan trenutak. U daljini vidimo šternu. Kraj nje je prvog dana Oluje smrtno stradao mladi liječnik Doma zdravlja Opatija dr. **Jurica Ivko**. Humanost satkana i utjelovljena u osobi koja je imala životnu zadaću spašavati, pomoći, liječiti. Zašto? U misli dolazi rečenica posvećena ljudima neke druge ratne priče: „Bože, kakvi ljudi ovdje ginu?“ Naši gosti, hrvatski branitelji, objašnjavaju nam što se na tom mjestu dogodilo. Pokazuju nam gdje su bile naše snage, a gdje neprijatelj. Tko sumnja u opravdanost i čistoću Oluje, neka dođe u Ramljane i zastane pred spomen-pločom na kojoj piše dr. Jurica Ivko, hrvatski vitez, olujom u vječnost. Vjerujemo da će doživjeti preobraćenje.

Vozimo se prema Otočcu preslušavajući još jednom domoljubne pjesme. Vraća nam se glas. Jedni drugima opisujemo osjećaje ističući što nam je bilo najdirljivije. Dolazimo u Otočac. Ovaj prekrasan lički dragulj izabrali smo za posjet jer se u njemu nalazi Dom zdravlja sa stacionarom koji je od 1991. do 1995. godine bio ratna bolnica. Kako i priliči, učenici i djelatnici Medicinske škole u Rijeci s velikim su zanimanjem razgledali bolnicu te pažljivo slušali tamošnje osoblje, ali i naše suputnike prof.dr.sc. **Arsena Depola**, kirurga, višu medicinsku sestru **Enesu Kadirić**, instrumentarku i višu medicinsku sestru - prof.rehabilitacije **Emiliju Lazarević** koji su nam iz prve ruke govorili o iskustvima iz ratnih dana. Kao i u slučaju vukovarske opće bolnice, opet smo osjetili veličinu ljudskog srca. Zahvalili smo zdravstvenim radnicima koji su svoje živote potisnuli u drugi plan te se odvažno stavili na raspolaganje domovini. Naši su ih učenici zavidljivo i netremice pratili pogledom pokušavajući dokučiti kako je moralo biti teško raditi u okolnostima rata. Tužno je danas čuti kako mladi nemaju uzore u Hrvatskoj koji bi im bili uporište za izgradnju osobnog identiteta. Ne možemo se složiti s tom tvrdnjom, a pritom imati pred sobom gore opisanu sliku. Mladi uzore traže u malim ljudima koji su činili ili čine velika djela. Oni su njima vjerodostojni. Njima vjeruju.

S mislima na vrijeme Domovinskog rata napustili smo Dom zdravlja Otočac te se uputili prošetati gradom. Bližilo se vrijeme povratka u Rijeku. Odrasli sudionici izleta složili su se da su ovakva putovanja potrebna iz više razloga. Za nas je između hrvatske države i hrvatskih branitelja znak jednakosti. Jedini kojima bezrezervno vjerujemo što se u Domovinskom ratu događalo jesu hrvatski branitelji. Kada nas zanimaju okolnosti ratovanja, pitamo povjesničare. Nemamo pravo zbog straha od vlastitih osjećaja ili puke komocije odbiti se upoznati sa stradanjima i žrtvama. Gdje god možemo, kao ljudi i prosvjetni radnici, moramo govoriti istinu o Domovinskom ratu. Osjećaje koji su nas obuzeli suočavajući se s mjestima, događajima i potresnim sudbinama doživjeli smo kao katarzu kako bismo se pripremili za nove početke u projektu Da se ne zaboravi. U autobusu za Rijeku već smo odredili smjernice: Vukovar i Dubrovnik. Dolaskom u najdraži grad znali smo da ćemo još danima živjeti od sjećanja vezanim uz izlet u Liku. Tako je i bilo.

U Pocrnićima – ispred spomen obilježja poginulim braniteljima

*Svaki je učenik paljenjem svijeće želio odati počast hrvatskim braniteljima
„Putniče ovuda prođi tiho i sa štovanjem - ovdje, u miru i spokojno borave duše ponosnih
hrvatskih bojovnika“*

Čanak – mjesto tragičnog stradanja pripadnika 128. brigade hrvatske vojske

Upaljene svijeće, molitva i snažne emocije svih nazočnih ...

Na mjestu pogibije Marina Cvetkovića i Marinka Breulja u Ramljanima položili smo vijenac i zapalili svijeće u nazočnosti gospodina Cvetkovića – oca poginulog branitelja

Mjesto stradanja dr. Jurice Ivka u Ramljanima, hrvatskog viteza koji je prvog dana Oluje smrtno stradao od neprijateljske granate

prof.dr.sc. Arsen Depolo

SJEĆANJA

Organizacija kirurške službe u Otočcu u vrijeme Domovinskog rata

Godina je 2011. Vozimo sa prema Čanku, živopisnom mjestancu između Gackog i Krbavskog polja, smještenom u kotlini među brdima bjelogorične šume - obrađena polja, sunce nad oranicama, vraća se život. Sjećam se mog prvog boravaka u Čanku prije Domovinskog rata kada me se dojmila ljepota prirode, uzorana polja i priroda iz koje je zračilo veselje. Sada, kao da neka tuga pokriva polja, kuće, šume. Zaustavljamo se kod spomen - obilježja braniteljima. Mramorne ploče s imenima poginulih svjedoče o velikoj cijeni kojom smo platili slobodu, o svijetu hrvatske mladosti. Palimo svijeće, polažemo cvijeće i krećemo dalje na obilazak nekoliko mjesta obilježenim spomenicima tog tužnog vremena i velikog gubitka. Molitva, polaganje cvijeća, paljenje svijeća. Naviru emocije, suze, *sjećanja*.

Srpanj mjesec, 1991. godina. Napetosti u bivšoj državi rastu, ubojstvo policajca Josipa Jovića na Plitvicama, Vukovar ..., balvan revolucija ..., Škabrnja, proglašenje Krajine i mnoga druga događanja ukazuju na buduće događaje i neminovnost krvavog raspleta. Tih prvih dana srpnja pozvan sam od predsjednika HDZ-a, a i ravnatelja, na razgovor o novonastaloj situaciji u Lici i problemu Otočca koji bi lako mogao ostati odsječen. Trebalo je otići u Otočac i vidjeti kako se može organizirati medicinska, i napose kirurška, pomoć uzbuđenom stanovništvu i, zlu ne trebalo, braniteljima što će se pokazati izuzetno važnim. Određen sam da na čelu ekipe odem u Otočac i uvjerim se o mogućnosti organizacije kirurške službe. Sa mnom je trebao putovati i iskusni liječnik hitne medicinske pomoći te policajac zbog zaštite. Pripremajući se za put sreo sam rukovoditeljicu anesteziološke službe te odlučio da nju povedem s nama umjesto policajca smatrajući da jedan policajac ne može mnogo učiniti u slučaju potrebe. Ta odluka pokazala se izuzetno korisnom jer je utjecala na izvrsnu organizaciju anesteziološke službe koja je tijekom rata odigrala veliku ulogu u zbrinjavanju ranjenika. Imao sam djelomična saznanja o mogućnostima organizacije kirurške službe u Otočcu zahvaljujući ranijem radu u Lici, poznavanju rada bolnice u ranijim godinama. Znao sam da postoji operacijska sala i prateće prostorije, no trebalo je vidjeti kako i na koji način to sve staviti u funkciju. Došavši u Otočac, odmah smo se sastali s liječnicima i rukovodećim ljudima Doma zdravlja radi dogovora o organizaciji službe. Moram reći da ni u snu nisam mogao pretpostaviti kasnije događaje i sama potreba organizacije kirurške službe isprva mi se činila malo pretjeranom. Glavna bojazna bila je od blokada regije zauzimanjem prometnica što se kasnije i dogodilo (blokada u Žutoj Lokvi). Pokazalo se da su strahovanja kolega i rukovodilaca Doma zdravlja Otočac bila opravdana. Inspekcijom prostora ustanovili smo da postoji dobra operacijska dvorana i zadovoljavajuće prostorije za smještaj ranjenika. Naravno, prostorije su

korištene u druge svrhe, no zaključili smo da se mogu staviti u funkciju. Nakon sagledavanja stanja i dogovora o suradnji, prihvatili smo obvezu organizacije rada kirurgije. U sljedećih mjesec dana iz Rijeke smo sukcesivno slali ekipe koje su organizirale pojedine segmente; kirurge, anesteziologe, medicinske sestre-tehničare za operacijsku salu, anesteziju, rendgen, transfuziju te organizirali dostavu materijala za rad. Mora se reći da je tijekom cijelog rata Klinički bolnički centar u Rijeci imao značajnu ulogu u logistici. Ponekad se znalo dogoditi da nestane krvi ili drugog materijala. Odmah smo obavještavali KBC i u najkraćem roku materijal bi stigao, a vrlo često u tijeku operacije koju smo morali započeti. Bolesnici su nakon hitnih operacija transportirani u Rijeku gdje je nastavljeno liječenje.

Nakon priprema koje su trajale oko mjesec dana, a poslije niza događaja koji su upućivali na neizbježnost oružanog sukoba (Lovinac, Lički Osik, Široka Kula) odlučeno je da kirurške ekipe počnu svoj rad. Imenovan sam voditeljem prve kirurške ekipe, koja sa sastojala od dva kirurga, tri anesteziologa, dva medicinska tehničara - instrumentara, transfuziološkog tehničara i rtg-tehničara. Treba znati da je to doba prije ustrojstva hrvatske vojske i prije mobilizacije pa su članovi ekipe bili isključivo dragovoljci. Jednog jutra, u petak, dok su se u mnogim turističkim mjestima ljudi još kupali uživajući u blagodatima mora, otputovali smo u Otočac da osiguramo kirurško liječenje stanovništva i branitelja. Bili smo spremni pružiti pomoć svakom povrijeđenom bez obzira na nacionalnost i vjeru, slijedeći Hipokratovu zakletvu i ženevsku konvenciju. Po dolasku u Otočac uputili smo se u bolnicu i pristupili pripremanju sredstava i prostorije za rad. Kako nije bilo nikakvih vojnih aktivnosti, odlučili smo boraviti u hotelu, dok bi jedan dio ekipe boravio u bolnici. Uvečer smo još održali jedan radni sastanak i otišli na spavanje.

U subotu ujutro osvanuo je sunčan dan i morali smo nastaviti započete pripreme za rad. Srećom uspjeli smo dobiti, zahvaljujući umješnosti rukovodilaca Doma zdravlja, veliki broj instrumenata iz ratne rezerve jugoslavenske vojske te smo ih trebali dekontaminirati da bi bili spremni za rad. Tog jutra nakon doručka u hotelu uputio sam se na posao. Na glavnom trgu kupio sam novine i polako se uputio u bolnicu. Tek što sam stigao, započelo je granatiranje Otočca. Mjesto gdje sam kupio novine i okolne zgrade začas su se pretvorile u ruševine i ni danas ne znam kako sam uspio izvući živu glavu. Vjerojatno sam pošteđen da izvršim zadatak koji mi je namijenjen. Za tili čas počeli su stizati ranjenici. Dobro se sjećam prvih ranjenika: sredovječne žene s ozljedom donje vilice dok je radila u polju i muškarca s prostrjelom grudnog koša. Hitno smo počeli pripreme za operaciju muškarca, a ženu smo odmah uputili u KBC Rijeka. Nismo još uspjeli organizirati stanicu za transfuziju pa smo krv naručili iz KBC-a, a ona je stigla kad smo završavali operaciju prostrjelne rane. Često su

me pitali kakav je to osjećaj raditi pod kišom granata. Sjećam se da sam, kada sam odlučio izvršiti operativni zahvat kod našeg prvog ranjenika u Otočcu, nekoliko minuta ostavši sam u prostoriji za pripremu pomislio: „*Neka nam Bog pomogne.*“ Pokazalo se da su predviđanja bila ispravna, da smo bili potrebni i da je organizacija kirurške službe pod pokroviteljstvom i logističkim patronatom KBC-a i te kako opravdana. Odmah smo se svi preselili iz hotela i smjestili u bolnicu, gdje smo ostali do kraja rata. Ekipe su se mijenjale svakih tjedan dana. Smatrali smo taj period opravdanim jer je tjedan dana boravka u ratnoj zoni sasvim dovoljno. Na taj smo način osigurali uvijek svježe ekipe koje su mogle izdržati katkada i 24 satni rad. U tom ratnom periodu bilo je svakakvih situacija u kojima smo se morali snalaziti, no vjerojatno je najgori period bio onaj kada je izvršen napad na bolnicu i kada je ona u cijelom gornjem katu oštećena i postala neupotrebljiva. Sav smo rad obavljali u prizemlju, a u nekim razdobljima i u podrumu gdje smo improvizirali priručnu operacijsku salu. Za prvog boravka spavao sam na prvom katu zajedno s ostalim članovima ekipe, u bolesničkim krevetima. Kada sam ponovno došao u Otočac, oko mjesec dana nakon početka granatiranja i u skladu s rasporedom, zatekao sam granatama oštećen cijeli prvi kat stacionara s ogromnom rupom iznad „mog“ kreveta kao posljedicu granatiranja bolnice. Usprkos tome što smo svi posjedovali iskaznice međunarodnog Crvenog križa, nismo bili pošteđeni raketiranja. Da nije bilo naših hrabrih branitelja, ne znam što bi se dogodilo. Toliko o poštivanju međunarodnog Crvenog križa i Ženevske konvencije od strane agresora.

Kako su bili u tijeku pregovori o predaji vojnog objekta koji je još bio u posjedu jugoslavenske armije, zatražio sam dozvolu i, usprkos opasnosti, otišao zapovjedniku, kojeg sam od ranije poznavao, te ga zamolio da se poštuje Ženevska konvencija i omogućiti adekvatan i siguran transport ranjenika. Bila mi je obećana pomoć, no stvari su se odvijale u drugom pravcu. Uslijedio je napad na vojni objekt i njegovo zauzimanje.

Još jedan događaj urezao mi se u pamćenje. Protivnička propaganda stalno je opravdavala napade na crkve zbog snajperista koji su se navodno nalazili na zvonnicama i ugrožavali neprijatelja. Osobno sam svjedočio rušenju crkve u Otočcu granatom, a da nikakvog snajperista s naše strane tamo nije bilo. Cilj rušenja crkava, kako se pokazalo, bio je udar na identitet hrvatskog naroda.

Kasnije, tijekom rata formirali smo kiruršku stanicu u Brinju u sklopu 111. brigade hrvatske vojske i pružali pomoć bolnici u Gospiću. Sve smo ranjenike do ozdravljenja liječili u Kliničkom bolničkom centru u Rijeci. U periodu od 1991. do 1995. godine kirurški smo zbrinuli 851 ranjenika, koji su nakon hitne operacije u našim ratnim bolnicama transportirani u Klinički bolnički centar u Rijeci i veliki broj lakših ranjenika kojima nije bilo potrebno dodatno liječenje. Mortalitet je bio veoma nizak. To možemo zahvaliti dobroj edukaciji svih zdravstvenih djelatnika, blizini bolnica i mogućnosti brze evakuacije ranjenika. Bolnice su bile gotovo na prvoj crti bojišnice, tako da je prosječno vrijeme od ranjavanja do kirurške pomoći bilo oko 25 minuta, što je veoma kratko. Naravno, za to je zaslužna izuzetno dobra logistika koju nam je pružio Klinički bolnički centar Rijeka. Zdravstveni radnici hrabro su i časno izvršili svoj zadatak u okviru obrane domovine od agresora, bili su na prvim linijama od samog početka agresije, a mnogi spadaju u red dragovoljaca.

U mislima se vraćam u sadašnjost. Oko mene nova mladost. Putujemo prema Otočcu, posjećujemo bolnicu, razgovaramo o tim, danas već dalekim, danima, ponovno naviru emocije i sjećanja. Dostojanstveno i sa suosjećanjem pridružili smo se ocu poginulog branitelja pri odavanju počasti, zahvalni što smo ovdje i što smo mogli upaliti svijeće i položiti cvijeće na mjesto njegova stradavanja. Teško je pronaći riječi utjehe. Braniteljev otac nam reče: „*Hvala vama, lakše je kad na ovom mjestu vidim ove mlade ljude, jer znam da nije bilo uzalud...*“

Znamo i mi da to vrijeme ne smije pasti u zaborav. Zato ustrajemo u sjećanju - *da se ne zaboravi...*

Ratni kirurg, prof.dr.sc. **Arsen Depolo** evocira sjećanja na ratne dane u Otočcu u prostoriji gdje su se vršile operacije

*Bolnička prostorija u Otočcu u kojoj su se vršili operativni zahvati tijekom Domovinskog rata.
Ratne medicinske sestre Enesa Kadirić i Emilija Lazarević.*

*Otac poginulog branitelja Marina Cvetkovića pokazivao nam je slike očiju punih suza, ali je i rekao:
„Hvala vam, lakše je kad na ovom mjestu vidim ove mlade ljude, jer znam da nije bilo uzalud ...“
i zato ustrjmo u sjećanju - da se ne zaboravi...*

*Enesa Kadirić, bacc.med.techn.
Klinički bolnički centar Rijeka*

ZDRAVSTVENI DJELATNICI KBC-a RIJEKA U DOMOVINSKOM RATU

Domovinski rat je bio obrambeni rat za neovisnost i cjelovitost hrvatske države protiv ekstremnih velikosrpskih snaga u Hrvatskoj, JNA Srbije i Crne Gore. Domovinskom ratu prethodila je pobuna dijela srpskog pučanstva koja je izbila u kolovozu 1991. godine.

Kao i svi radni ljudi, tj. zaposlenici KBC-a Rijeka, osjećala sam dužnost i obavezu, a najviše želju, otići u ratom zahvaćeno područje, pomagati našim gardistima i civilima. Kirurgija i sve kirurške grane odigrale su jednu od najznačajnijih uloga u obrani tijekom cijelog Domovinskog rata. KBC Rijeka bio je stožerni centar, a kirurška klinika je bila nositelj većine kirurško-ratnih događanja u regiji. Događaji koji su prethodili ratnim zbivanjima bili su znak da se kirurški korpus počne spontano slijevati u ratom okupirane zone kako bi sudjelovao u očuvanju nacije koja se borila za svoj opstanak. Uključivanje KBC-a Rijeka u obrambeni ratni sanitet Republike Hrvatske bila je potvrda da su medicinska stručnost i snaga domoljublja nadoknadili nedostatak vojnog iskustva. Odgovor zdravstvenih radnika KBC-a Rijeka bio je brz i spontan.

Ratne bolnice u Gospiću, Otočcu i Brinju bile su organizirane u prostorijama tamošnjih zdravstvenih ustanova. Rad kirurških ekipa odvijao se u relativno sigurnim i često podrumskim prostorijama i tijekom cijelog Domovinskog rata nije se prekidao. Kirurški su se timovi smjenjivali svakih sedam dana na svim navedenim lokacijama osim u operaciji Bljesak i Oluja, gdje su se mobilne kirurške ekipe mijenjale u razmaku od petnaest dana. Tim su sačinjavali: zapovjedni kirurg, kirurg asistent, dva instrumentara, anesteziolog, anesteziološka sestra i rtg tehničar. Postojala je još tzv.

operacijska logistika (infuzije, krvni pripravci, sanitetski materijal, kirurški konci, kirurški instrumenti, dezinfekcijska sredstva).

I počeo je rat ... JNA prijeti Rijeci i Hrvatskoj ... četnici su svuda, crte razgraničenja bile su nesigurne i krhke, a mi mala, ali jaka kirurška ekipa u našem bolničkom kombiju. Hrabro smo se probijali prema ratom zahvaćenom području. Dolaskom na teren bili smo osposobljeni za prihvrat ranjenika i trijažu koju su obavljali kirurzi i anesteziolog, te hitne operativne zahvate na njima (laparotomijski zahvati, torakotomije, torakolaparotomije, torakalne drenaže, ekstremitetne ozljede s krvarenjima i amputacijski zahvati). Ranjenici su najčešće bili mladi gardisti ili civili. Naš kirurški tim bio je gurnut u situaciju u kojoj smo morali improvizirati. Radili smo pod stresom, pod granatama koje su padale oko bolnice i u situacijama kada nije bilo vremena za razmišljanje o vlastitom životu. U tim ratnim bolnicama tijekom pet godina ratovanja cijele kirurške ekipe provele su najizazovniji dio kirurško - instrumentarskog života. Svi smo se našli u vrtlogu rata, mržnje, gledali smo kako ljudi ginu, kako nema ni za koga milosti i shvatili smo da je stvaranje povijesti jednog naroda uvijek poprskano krvlju nevinih.

Sjećam se jedne noći u ratnoj bolnici Otočac; bili smo u podrumu cijelu noć jer su nas četnici neprestano granatirali. Zoru smo dočekali umorni i prestrašeni. Tada je dr. Atalić rekao: **"Dobro je prošlo, nema mrtvih, nema ranjenih ... no budite bez brige ... bit će još i gore"**. Nažalost, bio je u pravu.

Ipak, nakon pet godina rata, suza, krvi i gubitka voljenih, operacijom Bljesak i Oluja izvojevali smo našu hrvatsku slobodu.

Medicinska sestra **Enesa Kadirić** iznijela nam je potresna svedočanstva na ratne dane provedene u bolnici u Otočcu

*Elda Karadža, prof., profesor mentor
Medicinska škola u Rijeci*

STRUČNI SKUP NA PLITVICAMA

*Tema: Domovinski rat – Prvi oružani sukobi i prve žrtve Domovinskog rata,
Krvavi Uskrs na Plitvicama*

Tijekom proljetnog odmora, od 2. do 4. travnja 2012. u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje, održan je na Plitvicama 5. državni stručni skup učitelja i nastavnika povijesti na temu *Domovinski rat – Prvi oružani sukobi i prve žrtve Domovinskog rata, Krvavi Uskrs na Plitvicama*. Posljednjeg dana skupa, pod temom: primjeri dobre prakse, školski projekt Medicinske škole u Rijeci *Da se ne zaboravi* predstavile su **Enesa Kadirić**, VMS iz KBC Rijeka (vanjska suradnica projekta) te **Elda Karadža**, prof., voditeljica projekta za školsku godinu 2011./2012.

Elda Karadža, prof. predstavlja projekt „Da se ne zaboravi“, Medicinske škole u Rijeci na stručnom skupu na Plitvicama

U pripremama za prezentaciju sudjelovao je i profesor **Lober Simičić** koji je, nažalost, zbog bolesti, bio spriječen izložiti povijesne sadržaje vezane uz projekt. Profesorica Karadža je predstavila projekt *Da se ne zaboravi* od samih početaka: od Vukovara, svečane tribine vezane uz 18. studeni, preko Škabrnje, Zagreba pa sve do ličkog ratišta obrađivanog ove školske godine. Iznijela je svrhu, ciljeve, obrazovne i odgojne zadatke projekta te naglasila kako se u susretima učenika sa sudionicima Domovinskog rata bude osjećaji poštovanja i zahvalnosti za sve one koji su sudjelovali u nastajanju današnje Hrvatske. Obzirom na obrazovni profil naših učenika vrlo je interesantno čuti svjedočanstva zdravstvenih radnika neposredno uključenih u Domovinski rat. Predavanje instrumentarke **Enese Kadirić**, dragovoljke i veteranke Domovinskog rata koja je od 1991. do 1995. boravila na ličkom ratištu, bilo je izuzetno zanimljivo sudionicima skupa.

Zaključak je skupa da Domovinski rat treba iz učionica premjestiti na stvarne lokacije koje učenicima

omogućavaju zorniju percepciju ratnih događanja. U realizaciju takvog pristupa obradi tematike iz Domovinskog rata aktivno će se uključiti i Ministarstvo branitelja.

Enesa Kadirić, bacc.med.techn. i Elda Karadža, prof.reh., sudionice stručnog skupa na Plitvicama. Tema: Domovinski rat – Prvi oružani sukobi i prve žrtve Domovinskog rata, Krvavi Uskrs na Plitvicama.

Školski projekt
Vukovar – da se ne zaboravi
Školska godina 2012./2013.

*Elda Karadža, prof., stručni učitelj mentor
Voditeljica projekta Da se ne zaboravi
Medicinska škola u Rijeci*

ŠKOLSKI PROJEKT „DA SE NE ZABORAVI“

Sažetak

Da se ne zaboravi je projekt Medicinske škole u Rijeci koji obrađuje teme iz Domovinskog rata. U njega su uključeni učenici, nastavnici i vanjski suradnici. Projekt postoji od 2007. godine, no to ne znači da se i prije nismo bavili Domovinskim ratom. Ove školske godine odlučili smo pažnju našeg projekta usmjeriti na braniteljske zadruge i žrtve Domovinskog rata.

Summary

Not to be Forgotten is a project by Secondary Medical School in Rijeka whose aim is to deal with Croatian Patriotic War. Students, teachers and outside collaborators are involved in this project. The project started in 2007., but the school dealt with the topic of the Patriotic War even before that year. We have decided that this year's project will be focused on defender groups and the victims of the patriotic war.

Projekt *Da se ne zaboravi* postoji od 2007. godine. I do tada smo u školi obrađivali teme iz Domovinskog rata - nastavnici pojedinačno s učenicima unutar nastavnih predmeta izrađivali su postere, organizirali tribine sa sudionicima Domovinskog rata, obilježavali 18. studeni paljenjem svijeća i molitvom. Godine 2007. udružili smo se u projekt *Da se ne zaboravi*.

Cilj projekta je:

- potaknuti učenike na razmišljanje o značaju i tijeku Domovinskog rata te o poginulim braniteljima i civilima,
- obilježavanje značajnih datuma vezanih uz Domovinski rat.

Zadaci projekta jesu:

- upoznati učenike s činjenicama o Domovinskom ratu,

- na terenskoj nastavi oživiti sjećanja na događaje u Domovinskom ratu,
- putem susreta sa sudionicima rata približiti taj dio naše prošlosti i razviti poštovanje prema svima koji su doprinijeli stvaranju samostalne Hrvatske.

Dakle, odgojni zadatak projekta jest njegovanje domoljublja. U projekt su do sada bili uključeni učenici II. III. i IV. razreda usmjerenja medicinska sestra – tehničar te tehničar nutricionist. Vanjski suradnici su nam hrvatski branitelji, zdravstveni radnici sudionici Domovinskog rata te predstavnici institucija koje posjećujemo kroz terensku nastavu.

U projekt je uključeno deset nastavnika naše škole: *Daniela Depolo, Dunja Frković, Jadranka Lučić, Mirjana Lončar, Kristina Orešković, Dijana Pavošević, Lobert Simičić, Jasna Superina Vlah, Ana Uljar i Elda Karadža*, voditeljica projekta.

Do danas smo realizirali slijedeće teme:

Školska godina	Tema	Voditelji projekta
2007./2008.	Vukovar	Daniela Depolo
2008./2009.	Svečana tribina Dan sjećanja na Vukovar	Daniela Depolo Ana Uljar
2009./2010.	Škabrnja	Daniela Depolo, Lobert Simičić
2010./2011.	Zagreb	Ana Uljar, Kristina Orešković
2011./2012.	Ličko ratište	Elda Karadža
2012./2013.	Marija Bistrica, Zagreb	Elda Karadža

Pred nama je školska godina 2013./2014. u kojoj bismo rado obuhvatili neke nove i neke već ispričane teme. Želja nam je ponovno posjetiti **Vukovar**. Bila bi nam čast s učenicima sudjelovati 18. studenog u **koloni sjećanja** koja započinje u vukovarskoj bolnici, prolazi starim dijelom grada te završava na Memorijalnom groblju. Hodati uz hrvatske branitelje, ranjenike, medicinsko osoblje vukovarske ratne bolnice i civile koji su prošli strahote rata u

Vukovaru bio bi samo mali znak zahvalnosti i poštovanja na žrtvu tog grada i njegovih stanovnika.

Također treba najaviti obradu još jednog ratišta, važnog za obranu suvereniteta Hrvatske. Riječ je o **južnom bojištu**. Dubrovnik je južno srce Hrvatske. Višestoljetni europski civilizacijski centar na koji su okrutno nasrnuli neljudi otkrivajući, pritom, svoj primitivizam. Dubrovnik je bio teško ranjen. Oporavljen predstavlja simbol viteštva i kulture svima nama i sebi na ponos i slavu.

Školska godina 2012./2013.

Školskim projektom *Da se ne zaboravi* predvidjeli smo **školske godine 2012./2013.** obuhvatiti neke stare (obilježavanje 18. studenog) i neke nove sadržaje. Budući je bila riječ o višednevnom izletu, već smo se u prvom polugodištu morali suočiti s činjenicom da zbog teške ekonomske situacije u Hrvatskoj, učenici i njihovi roditelji nisu u prilici participirati takav projekt pa smo te sadržaje ostavili za neka financijski bolja vremena. Unatoč tome, nije nas napustio entuzijazam te smo aktivirali plan B. No, prije svega prisjetimo se Vukovara.

Sjećanje na žrtvu Vukovara

(tekst iz oglasne knjige uoči 18. studenog)

U nedjelju, 18. studenog navršava se 21 godina od pada hrvatskog grada Vukovara u ruke agresora i okupatora. **Bitka za Vukovar** započela je 25. kolovoza 1991. i trajala 87 dana. Vukovarski branitelji odolijevali su brojem i opremom jačem neprijatelju i na taj način stvarali vrijeme i prostor za organiziranje obrane cijele Hrvatske. Obrana Vukovara značila je obranu Hrvatske te je Vukovar postao simbolom otpora. Vukovarci, civili i branitelji osjećali su se napuštenima od onih koji su im trebali osigurati pomoć, a i danas su poniženi pred konstrukcijama i nebrigom europskih i nekih domaćih institucija.

Zbog toga, *sjećanjem na žrtvu Vukovara* odajmo počast poginulima i poštovanje preživjelim vukovarskim braniteljima, civilima i medicinskom osoblju koji su nam osigurali slobodu.

Prema preporuci Ministarstva obrazovanja **Dan sjećanja na žrtvu Vukovara** obilježimo paljenjem svijeća duž Vukovarske ulice te na drugim prigodnim mjestima: npr. zapaljenu svijeću možete staviti u nedjelju na prozor u svom stanu. Isto tako, na panou u prizemlju naše škole postavljeni su plakati koji slikom i tekstom informiraju o ratnim događanjima u Vukovaru. Na internetskoj stranici škole objavljen je tekst *Vukovar – grad heroj i grad heroja* koji također preporučamo. U nedjelju, 18. studenog Hrvatska televizija će u jutarnjim satima prenositi obilježavanje 21. godišnjice pod ovogodišnjim motom **Vukovaru sveto ime.**

Vukovar je zajedno s Baranjom i dijelovima zapadnoga Srijema bio pod okupacijom sve do 15. siječnja 1998. kada je procesom mirne reintegracije vraćen Republici Hrvatskoj. Poklonimo se žrtvi grada Vukovara i pokažimo Vukovarcima da smo uz njih.

U nedjelju, 18. studenog 2012. na dan pada Vukovara, u *koloni sjećanja* sudjelovale su i dvije profesorice iz naše škole, **Ines Turković** i **Mirjana Lončar**. Bilo je dirljivo boraviti u „gradu heroju“, hodati u nepreglednoj koloni sjećanja, biti na Ovčari, memorijalnom groblju, prisustvovati sv. Misi ...

Posebno nas je dojmio susret s dan prije oslobođenim generalom Markačem, koji je ponosno koračao u koloni sjećanja. Ove godine Grad heroj Vukovar dočekao nas je obasjan suncem. Više od 60.000 ljudi došlo se pokloniti žrtvama Vukovara i

sudjelovati u koloni sjećanja. U jednom trenutku činilo se da će 5,5 km dug put Kolone sjećanja od Opće bolnice do Memorijalnog groblja trajati čitavu vječnost. U Vukovar je došao pokloniti se žrtvama i general Markač sa svojim specijalcima te cijeli državni vrh. Bila je to po mnogočemu specifična kolona, potpuno drugačija od svih dosadašnjih, jer se na licima ljudi u njoj i pokraj nje po prvi put vidio osmijeh. Radost se miješala s ponosom. I sam general Mladen Markač istaknuo je u Vukovaru neka oslobađajuća presuda generala Ante Gotovine i njega bude jedan novi početak za sve ljude.

Ines Turković i Mirjana Lončar sudjelovale su ove godine u koloni sjećanja u Vukovaru

Samo dan prije, nakon oslobađajuće presude i dolaska u Zagreb, na Trgu Bana Jelačića, general **Mladen Markač** je rekao: „*U srcu sam uvijek nosio svoju domovinu, a domovina ste svi vi. Znao sam da nisam sam. Znao sam da nije bilo zločinačkog poduhvata i da su Hrvatska Vojska i Hrvatska Policija časno oslobodile svoju domovinu. Mi imamo domovinu Hrvatsku i oslobodili smo je bez ikakve mrlje. U našu domovinu neka dođu ljudi iz cijeloga svijeta, i neka se dive našim ljepotama i našem suživotu. Živjela domovina Hrvatska, zauvijek!*”

General **Ante Gotovina** je pred okupljenim mnoštvom rekao: „*Sretni smo što smo s vama svi zajedno. Ovo je naša zajednička pobjeda. Bila je Oluja u ratu. Ovo je pravna Oluja. Pobijedili smo. Ovo je točka na i. Rat pripada povijesti i okrenimo se budućnosti, svi zajedno. Budućnost je pred nama. Budućnost je u našim rukama i mi smo svi zajedno. Hvala vam i sretno!*”

Udruga roditelja poginulih hrvatskih branitelja

U četvrtak, 14. ožujka 2013. u Hrvatskom kulturnom domu na Sušaku održana je svečana akademija povodom dvadesete godišnjice postojanja **Udruge roditelja poginulih hrvatskih branitelja Primorsko-goranske županije**. Svečanoj akademiji nazočili su roditelji i obitelji poginulih branitelja, predstavnici brojnih gradova i općina Primorsko-goranske županije te svi zainteresirani građani. Iz naše škole akademiji su prisustvovali **Daniela Depolo**, prof. i **Elda Karadža**, prof., ispred školskog projekta „**Da se ne zaboravi**“.

Daniela Depolo i Elda Karadža u HKD-u

Braniteljske zadruge

U neformalnim razgovorima nastavnika članova projektog tima izbistrila se ideja o posjetu

braniteljskim zadrugama. Naime, promišljanjem smo zaključili da image hrvatskog branitelja u velikom ovisi o prezentaciji u medijima i društvu. Često se događa da se status hrvatskog branitelja koristi u negativnom kontekstu. Tako smo odlučili potražiti i podržati hrvatske branitelje koji su se udružili u zadruge i poštenim radom privređuju sebi i svojim obiteljima, a na ponos Hrvatskoj i svim braniteljima.

Zahvaljujući Ministarstvu branitelja dobili smo informaciju da je u povodu **Dana Oružanih snaga Republike Hrvatske** predviđena proslava na Jarunu u nedjelju, 26. svibnja u sklopu koje će se održati i sajam braniteljskih zadruga. Isto tako, kao kontakt osobu Ministarstvo je preporučilo gospodina **Tomislava Jurčića** čija zadruga Uskok predstavlja referalni centar braniteljskih zadruga za središnju Hrvatsku. Naoružani znanjem i dobrom voljom počeli smo osmišljavati izlet koji će osim posjeta sajmu braniteljskih zadruga sadržavati i sadržaje bliske našem projektu.

Složen je plan puta: **Rijeka – Marija Bistrica – Jarun: sajam braniteljskih zadruga – dvorac Lužnica kraj Zaprešića**. U projekt su po prvi puta uključeni učenici prvih razreda: I-1, I-3 te „veterani“ u projektu učenici III-1 razreda. U petak poslije podne, nepuna dva dana prije izleta, MORH je odlučio proslavu Dana OSRH odgoditi, zbog najave lošeg vremena. Naše je razočarenje bilo ogromno, ali kratkotrajno. Sajam braniteljskih zadruga događa se nekoliko puta godišnje, pa smo odlučili posjetiti ga nekom drugom prilikom.

U program izleta uključili smo dvije nove lokacije: **Zid boli** na Mirogoju te zavjetnu crkvu **Sveta Mati Slobode na Jarunu**. U nedjelju, 26. svibnja 2013. krenuli smo na jednodnevni izlet u Zagreb.

Elda Karadža i Daniela Depolo s gospodinom Marijanom Cvetkovićem, roditeljem poginulog branitelja Marina

*Ines Turković, dipl.teolog, profesor mentor
Medicinska škola u Rijeci*

VUKOVAR – KOLONA SJEĆANJA

18. studenoga

Uspomen na 18. studenoga 1991. godine, kada je nakon tromjesečne opsade grada slomljen otpor oko 1800 hrvatskih branitelja Vukovara, u tome se gradu nizom komemorativnih programa obilježila 21. obljetnica stradanja Vukovara i njegovih građana u Domovinskom ratu. Od 1999. godine taj dan se odlukom Hrvatskog sabora obilježava kao Dan sjećanja na žrtvu grada Vukovara pod nazivom „*Vukovaru, ime sveto*“.

Središnji program upriličen je u dvorištu vukovarske bolnice - mjesta odakle je Kolona sjećanja krenula prema vukovarskom groblju. Kolona sjećanja nikada nije bila brojnija. Sudjelovalo je oko 60.000 ljudi, a udaljenost od 5,5 kilometara prelazila se satima. Naime, kada su prvi sudionici povorke pristizali na groblje, oni u dvorištu vukovarske bolnice još nisu ni krenuli. Na sudjelovanje u Koloni sjećanja koja je protekla u posebnom ozračju mnoge građane naše zemlje potaknula je oslobađajuća presuda hrvatskim generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču koji su dva dana ranije oslobođeni optužbi i pušteni na slobodu iz haškog zatvora. Stoga su emocije bile potpuno nesređene i pomiješane. Tuga zbog velike žrtve potpuno devastiranog grada i izgubljenih života, ali radost i ponos zbog oslobođenih generala. Presuda se smatra simboličnom satisfakcijom za sve žrtve i skidanjem ljage s Domovinskog rata pa i njegovim konačnim završetkom. Stoga je predsjednik Republike Ivo Josipović u Koloni sjećanja izjavio: „*Opet smo zajedno ovdje da se sjetimo stradanja Vukovara, da se sjetimo nevinih žrtava i da svojoj djeci obećamo da se nikada ništa slično neće ponoviti.*“ Među brojnim braniteljima u Koloni sjećanja bio je i general **Mladen Markač**, sretan i slobodan.

Profesorice **Mirjana Lončar** i **Ines Turković**, osim sudjelovanja u Koloni sjećanja, iskoristile su vrijeme boravka u Vukovaru za posjet drugim spomen-mjestima osim bolnice i groblja kako bi zaokružile sliku vukovarske tragedije.

Nakon pada grada preživjeli su autobusima kroz okupirani Vukovar od bolnice odvezeni prema VUPIK-ovom poljoprivrednom dobru Ovčara, pet kilometara jugoistočno od razorenog grada. Hangar na Ovčari bio im je zadnja postaja prije smrti. To je sada **Spomen - dom Ovčara**. Dvjestotinjak zarobljenika odvozili su po mraku u traktorskoj prikolici na stratište. Likvidirani su metkom u potiljak. Datum smrti svima

je isti. Najmlađem je bilo 16 godina, a najstarija žrtva ima je 72 godine. Dvije su bile žene, od koji je jedna bila trudna. Svi su bačeni u veliku zajedničku jamu, a do danas nisu svi identificirani. Sudbina ostalih do danas nije poznata, a mnogi su bili na istom popisu i u istim autobusima. Na tome mjestu nalazi se spomenik žrtvama masovne grobnice gdje smo upalili svijeću i izmolili krunicu. U potrazi za zatočenim i nestalim iz Domovinskog rata Vukovar i Hrvatska još uvijek neumorno traže informacije o 1703 osobe. U tu brojku ulazi i 25 osoba pronađenih u travnju ove godine u Sotinu, nedaleko od Vukovara. Posmrtni ostaci tih osoba pronađeni su na temelju iskaza osumnjičenika za ratne zločine kojeg je ispitalo srbijansko Tužiteljstvo.

Nakon mimohoda u koloni sjećanja i svete mise na groblju na Bogdanovačkoj cesti otkriven je spomenik **Otac i sin** u spomen na vukovarskog branitelja **Petra Kačića**, poginulog na Sajmištu, i njegovog sina **Igora Kačića**, najmlađu žrtvu isplaniranog pokolja na Ovčari. Igor Kačić ispred vukovarske bolnice odvojen je od majke, a razlog njegova smaknuća je odmazda zbog oca koji je bio jedan od najvećih junaka obrane grada. Petar Kačić je bio zapovjednik obrane Sajmišta, a do svoje smrti uništio je 22 neprijateljska tenka. U smiraj dana ispred obnovljenog dvorca Eltz, na obali rijeke Dunav, pušteni su upaljeni lampioni u sklopu projekta „*Svjetlosna rijeka sjećanja*“ u počast nestalim braniteljima i civilima Vukovara čija sudbina još nije rasvijetljena.

Uz događaje vezane za oslobođenje generala Ante Gotovine i Mladena Markača, autori nekih udžbenika iz povijesti komentirali su moguće promjene sadržaja. Jedini udžbenik koji činjenično spominje generala Gotovinu je onaj autora Krešimira Erdelje i Igora Stojakovića.

Udžbenik navodi tri rečenice: „*Javnost je još teže prihvatila kada je Haški sud zatražio izručenje generala Hrvatske vojske Ante Gotovine, koji je zapovijedao hrvatskim postrojbama tijekom Oluje. Gotovina se nije mirio s optužbama te je nekoliko godina proveo u bijegu, a uhićen je 2005. godine. Suđenje Gotovini još traje.*“

Krešimir Erdelja smatra da ove rečenice moraju dobiti svoj epilog te da presuda mora ući u udžbenike povijesti jer je time napokon završen Domovinski rat. Potvrda toga što se dogodilo u javnosti, ipak, ovisi o Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta.

Posjetili smo Spomen dom Ovčara i ...

... spomenik žrtvama masovne grobnice, zapalili svijeće i poklonili se stradalim žrtvama

S puno pijeteta koračali smo u nepreglednoj koloni sjećanja

Ponos i radost na licima nakon susreta s tek oslobođenim generalom Mladenom Markačem

*Elda Karadža, prof., stručni učitelj mentor
Medicinska škola u Rijeci*

STRUČNI IZLET U OKVIRU PROJEKTA „DA SE NE ZABORAVI

Marija Bistrica – Zid boli na Mirogoju – Zvijezda crkva Sveta Mati Slobode – dvorac Lužnica

U nedjelju, 26. svibnja 2013. krenuli smo s Trga bana Josipa Jelačića u 7,00 put Zagrebačke županije. Sve lokacije koje smo odlučili posjetiti nalaze se upravo tamo. U početku smo bili pomalo tužni što je Ministarstvo obrane Republike Hrvatske odlučio odgoditi proslavu Dana oružanih snaga Republike Hrvatske jer je time odgodio i sajam braniteljskih zadruga na Jarunu. No, brzo smo presložili program vodeći računa da ostanemo unutar granica potpisane suglasnosti roditelja. Razlog zbog kojeg je MORH odgodio program proslave na otvorenom bila je najava jako lošeg vremena za posljednju nedjelju svibnja. Mi smo imali druge informacije, ali nas, na žalost, nitko nije pitao. Prvi dio puta, onaj kroz Gorski kotar, bio je zimski. Izlaskom iz tunela Tuhobić kao da smo uronili u snježnu bajku koja nas je ostavila bez daha jer tako kasno u godini snijeg nismo imali prilike vidjeti. Putujući dalje, snijeg je polako prelazio u kišu pa onda u jaku kišu i pljuskove. Nakratko smo se zabrinuli hoćemo li uopće moći realizirati aktivnosti izleta od kojih je većina bila na otvorenom. Vožnja rubnim, istočnim dijelovima Zagreba vratila nam je nadu jer se kiša počela smirivati i postala je «podnošljiva».

Hrvatsko Zagorje prekrasan je kraj koji vrijedi vidjeti neovisno o cilju puta. Vrlo pitoreskan i svježe okupan ispisuje i danas povijest Hrvatske. I ne samo daleku povijest. Svaka čast Matiji Gupcu, ali mi smo pronašli mjesto koje je za naš projekt značajnije.

Rudolf Perešin – junak Domovinskog rata

Dana 25. listopada 1991. svi svjetski mediji objavili su fotografiju pilota **Rudolfa Perešina** kraj aviona **MiG-21** na aerodromu u Klagenfurtu i prenijeli njegove riječi: „**Ja sam Hrvat, ne mogu i neću pucati na Hrvate!**“. Njegov «bijeg» zajedno s avionom JNA bila je pljuska agresorskoj vojsci, a veliki ponos hrvatskome narodu u teškim danima Domovinskog rata. Četiri godine poslije Rudolf Perešin bio je zapovjednik lovačke eskadrile. Dana 1. svibnja 1995. započela je oslobodilačka akcija Bljesak, a drugog dana akcije Rudolf Perešin i njegov MiG su nestali. U lipnju su mještani Nove Gradiške pronašli dijelove aviona, a u kolovozu 1997. njegovo mrtvo tijelo je razmijenjeno te je sahranjen na Mirogoju. Iz rekonstrukcije događaja iz vremena s početka svibnja 1995. saznajemo da je iz Bosanske Gradiške na avion Rudolfa Perešina osuta paljba, prilikom koje se on katapultirao i smrtno stradao padom u Savu. Rudolf Perešin je posmrtno odlikovan činom stožernog brigadira. U Gornjoj Stubici, rodnom mjestu junaka, 2004. godine otvoren je spomen park «Rudolf Perešin»

u kojem se nalazi pilotova statua i konzervirani Mig-21. S tugom, ponosom i poštovanjem poklonili smo se junaku Domovinskog rata te se fotografirali kraj MiG-21 i statue u spomen parku.

Marija Bistrica

Zašto Marija Bistrica u programu izleta posvećenog Domovinskom ratu? Prvi razlog je taj što je Marija Bistrica hrvatsko nacionalno marijansko svetište i bez obzira na pojedinačno vjersko opredjeljenje i svjetonazor posjetiti Mariju Bistricu znači poštovati tradiciju naroda kojem pripadamo i države u kojoj živimo. Drugi razlog je poluprivatan: da li zbog blizine Trsatskog svetišta ili čestih hodočašća u Međugorje neki odrasli učesnici projekta nikada nisu bili u Mariji Bistrici pa je njezinim uvrštenjem u program zadovoljena i njihova intimna želja. Dolaskom u Mariju Bistricu zapuhao je vjetar, prestala je kiša te je zasjalo sunce koje nas je grijalo i ostatak dana. Na dan našeg posjeta svetištu slavio se jedan od najvažnijih katoličkih blagdana u crkvenoj godini - Blagdan Presvetog Trojstva. Istom su u Mariju Bistricu hodočastili hrvatski vatrogasci na svom 14. po redu hodočašću u Svetište Majke Božje Bistričke. Ugođaj koji nas je dočekao bio je jedinstven. Zajedno smo prošetali i došli pred baziliku Majke Božje Bistričke, a nakon toga neki učesnici izleta su odlučili prisustvovati Svetoj misi, neki su prošetali gradom i zabavili se uz štandove birajući suvenire, neki su potražili lokal s originalnim zagorskim štruklama, dok su pojedini pobožno prošli Križni put te s oduševljenjem vidjeli Mariju Bistricu s njegove najviše točke.

Zid boli na Mirogoju

Zid boli je spomenik hrvatskim žrtvama Domovinskog rata. Nekada se nalazio uz Selsku cestu u centru Zagreba, oko tadašnjeg stožera UNPROFOR-a, kao znak prosvjeda prema snagama UN-a koje su učinile premalo da se zaustavi rat u Hrvatskoj. Zid je bio sazdan od dvadeset tisuća crvenih i crnih opeka, a na svakoj od njih bilo je upisano ime stradalnika Domovinskog rata. Godine 2005. Zid boli je premješten na Mirogoj u Spomen-park. Na spomeniku Glas hrvatske žrtve – Zid boli uklesana su imena 13.500 poginulih hrvatskih branitelja i civila. Nakon 2010. godine našli smo se po drugi put pred spomenikom kipara Dušana Đamonje. U tišini smo odali počast poginulim hrvatskim braniteljima. Zapalili smo svijeću i pomolili se za preminule. Jedan dio učenika i profesora odlučio je pronaći grobno mjesto novinara Hrvatskog radija Vukovara Siniše Glavaševića kome smo prije tri godine posvetili veliki

dio našeg projekta. Napuštamo Mirogoj. Autobus nas vozi polupraznim Zagrebom prema mjestu koje je trebalo biti glavna točka našeg programa- Jarun.

Zavjetna crkva Sveta Mati Slobode

U poslijepodnevnom satima došli smo na Jarunsko jezero okupano suncem. Odlučili smo se malo odmoriti od stručnog programa, prošetati, objedovati, popiti kavu i prokomentirati dosad doživljeno. Nakon odmora uslijedio je posjet zavjetnoj crkvi Sveta Mati Slobode koja je u posljednje vrijeme u javnosti poznata po misama za mlade koje predvodi studentski kapelan don Damir Stojić. Njegova osobnost privlači svake nedjelje na mise u 12,00 i 19,00 sati stotine mladih iz Zagreba i drugih krajeva Hrvatske – zagrebačke studente. Kažu da je crkva u to vrijeme premala za da primi sve mlade vjernike željne riječi Božje. Za zavjetnu crkvu Sveta Mati Slobode 11.studenog 1995. postavljen je kamen temeljac, donesen iz Trsatskog svetišta, odakle potječu litanije iz kojih je preuzeto ime „*Sveta Mati Slobode*“. Nakon pet godina gradnje 12. studenoga 2000. zagrebački nadbiskup Josip Bozanić posvetio je crkvu i oltar u koji su pritom ugrađene moći blaženog Alojzija Stepinca. Nadbiskup Bozanić tom je prigodom rekao: „*Branitelji su branili život i dostojanstvo hrvatskog naroda, iako nisu mogli sačuvati svoj život, a na našoj je savjesti ustrajno braniti i čuvati spomen na njih.*“

Kenotaf u prostoru iza oltara

U prostoru iza oltara je sama bit i svrha svetišta. **Kenotaf**, prazan grob, tvori ophodni prostor iza oltara u koji su uklesana imena (15.392) poginulih branitelja. Svaki je predstavljen imenom, inicijalom očeva imena, prezimenom, godinom rođenja i godinom pogibije. Kenotaf čuva od zaborava spomen na svakog branitelja poginulog za slobodu domovine. Podnožjem popisa proteže se od stakla izrađen Križni put koji su prošli branitelji. Rad je akademskog slikara **Jeronima**

Tišljara. Na sjevernoj strani kenotafa uklesane su Kristove riječi koje tumače smisao njegove žrtve i žrtve palih branitelja: „*Ako pšenično zrno, pavši u zemlju, ne umre, ostaje samo; ako umre – donosi obilat plod.*“

Na južnoj strani kenotafa stoji uklesan Prosenjakov tekst: „*Ako vam je težak stijeg čestitosti, utaknite ga u zemlju gdje počivaju naše kosti – mi ćemo ga držati*“ s potpisom *Vaši branitelji*.

S povijesti crkve upoznao nas je i kroz nju proveo ljubazni župni svećenik, don **Stjepan Tribuljak**. Vjerujem da će mnogima od nas župna crkva na Jarunu postati često odredište.

Voditelji projekta u Gornjoj Stubici

Lužnica

Posljednja destinacija našeg stručnog izleta nema izravne veze s našim projektom. Kako u projekt uvijek nastojimo uključiti sadržaje vezane uz umjetničko-kulturno-duhovni aspekt, tako je ovaj dvorac postao poželjno mjesto za završetak izleta. Dolaskom u Lužnicu doživjeli smo dvostruki blagoslov s Neba. O čemu se radi znaju sudionici izleta i neka tako ostane. Jednokatni barokni dvorac pripada prvoj spomeničkoj kategoriji. Sagrađen je u drugoj polovici 18.stoljeća. Okružuje ga perivoj s malim jezerom, šumarcima i šetnicama. Unutar dvorca djeluje Duhovno – obrazovni centar Marijin dvor koji vode sestre milosrdnice. Marijin dvor je ustanova za obrazovanje odraslih, a provodi edukativne i duhovne programe. Kako smo se i uvjerali, ovo mjesto je idealno za preispitivanje vlastitih životnih vrijednosti i stavova.

Na kraju dana ispunjenog temama i aktivnostima za tijelo i dušu, poželjeli smo ga ponoviti. To će se zasigurno i dogoditi, s nekim novim idejama, već dogodne u projektu Da se ne zaboravi. Preostalo nam je vratiti se kući i uživati u uspomenu na nezaboravan dan proveden u društvu ljudi željnih novih spoznaja u upoznavanju naše prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

U spomen parku „Rudolfa Perešina“ u Gornjoj Stubici, ispod njegovog aviona MiG-21

Sudionici stručnog izleta u najvećem hrvatskom marijanskom svetištu Mariji Bistrici

Posjetili smo spomen obilježje Zid boli na Mirogoju pomolili se za stradale žrtve i zapalili svijeću

*Na Mirogoju smo posjetili grob hrvatskog novinara **Siniše Glavaševića***

U zavjetnoj crkvi Sveta Mati Slobode na Jarunu u Zagrebu

Izlet smo završili razgledavanjem prekrasnog dvorca Lužnica kraj Zaprešića

Jarun nas je dočekaao obasjan suncem

Na Mirogoju smo posjetili i grob prvog hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana

DAN SJEĆANJA NA ŽRTVE VUKOVARA

18. studenog

Prigodnim plakatom i paljenjem svijeća u školi je obilježen Dan Vukovara

Bijeg

Čujem zvuk violina, Čujem tople
šapate nečijih usana... - rekla mi je...
Zatvorila je ona oči, a
prvi put je osmijeh na usnama imala... Što li
se to skriva iza njenog treptaja, što li je
to među njenim mislima? Anđeli
su pjevali tihe pjesme
njenim otkucajima srca... Anđeli su
liječili rane njenim mutnim suzama... Spremili
joj postelju od zvjezdanog praha,
sakrili je od ledenog jesenjeg daha, među
svoja bijela krila... Dok je
sanjala držali je za ruku da je olujni vjetrovi
ne odvuku, milovali je noćima,
ne znajući da joj pred očima
ponovno jesen stoji i te trenutke broji...
Ali ona anđelima niti riječi nije
rekla; samo je jedne noći,
dok su oni pored nje umorni zaspali,
polako otvorila oči i vratila se tamo gdje mora
biti...Tamo gdje mjesječinu
mora blijedo gledati, tamo gdje ne smije
zaspati jer će ponovno pobjeći, a to ne smije jer
će jesen i anđelima suditi, bolje je
ovako. Samo njoj
će i dalje dolaziti u sitne
noćne sate vjetrom uzimajući
pjesme koje

i dalje jednako vate...
Pjesme bez melodije
Tko mi stavi ovu suzu
u oko? Netko sigurno zna...
Neka putem zaborava njegovo ime
pošalje meni... Ja ću ga izgovarati dok
drugi su sneni baš
kada noć predaje dah svome jutru...
Čujem li ja to nešto iz daljina?
Sigurno ludim... Stihovi prazni,
tužni polako šapatom dolaze...
Kroz neprobojne oblake
poput jecaja prolaze...
Stihovi pjesama bez melodije... Ma,
čujem ih iz daljina... Ne ludim...
Samu sebe kudim... Zašto pjesme bez
melodije još uvijek pišeš?
Nemaš više duše za serenade i balade
i strane pune nota? Nemam...
Pjesme bez melodije, vatra bez čari...
Samo jedan vjetar stari,
za njihov dolazak mari, pa se trudi
i drhtajem lišća budi melodiju
u njima... Ali ne zna da one još više u jecajima
tutnje... Ali ne zna da su to njihove
jedine note... To su pjesme
bez melodije...

Almira Asani, učenica I-2 razred

Nakon sv. Mise zapalili smo svijeće na Memorijalnom groblju

*Bila je to nepregledna kolona sjećanja, ali i prvi put ove godine i kolona nade,
dan sjećanja na žrtvu grada Vukovara pod nazivom „Vukovaru, ime sveto“
Da se nikad ne zaboravi ....*

*Elda Karadža, prof., stručni učitelj mentor
Medicinska škola u Rijeci*

POSJET DJEČJEM DOMU „IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ“

Članak govori o vježbama iz predmeta profesionalne komunikacije unutar kojih su učenici III-1 i III-2 razreda, programa medicinska sestra – tehničar opće njege, posjetili Dječji dom za nezbrinutu djecu „Ivana Brlić Mažuranić“ u Rijeci te nakon posjeta iznijeli svoje dojmove u pisanom obliku.

Dječji dom Ivana Brlić Mažuranić pruža usluge djeci i mladima od rođenja do 21. Godine života izvan. Dom zbrinjava djecu bez roditelja, djecu koju roditelji zanemaruju ili zlorabe svoje roditeljske dužnosti, djecu čiji roditelji zbog bolesti ili neriješenog stambenog pitanja ne mogu privremeno brinuti o djetetu te trudnicama u visokoj trudnoći i majkama s djetetom do navršene 1. godine života. Dječji dom djeluje u Lovranu (za djecu od 3. do 21. godine) i na Potoku u Rijeci (za djecu od 0. do 3. godine). U Domu su zaposlena 22 stručna djelatnika: 12 medicinskih sestara, 3 odgajatelja – pedagoga, 5 odgajatelja, 1 socijalni radnik i 1 psiholog.

Kako na svojoj internetskoj stranici navode, misija Doma je pružiti toplo, sigurno i poticajno okruženje djeci i obiteljima koji u određenom trenutku života trebaju pomoć u stjecanju ponovne kontrole nad svojim životom.

Učenici su neposredno prije posjeta dobili sve potrebne informacije o Domu. Boravkom u Domu učenici su upoznali ljubazno osoblje te čuli od glavne medicinske sestre sve o funkcioniranju Doma, zdravstvenoj i pedagoškoj skrbi za djecu te neke pojedinosti o mogućnostima posvajanja djece. Učenike je zanimalo mogu li i oni volontirati u Domu te koji su uvjeti. Drugi dio boravka proveli smo u igri s djecom i njihovom odgajateljicom u parku te u pripremi djece za ručak – toaleta, presvlačenje, pranje ruku i dr.

Učenici su nakon odlaska iz Doma odmah napravili pamtilicu u kojoj su između ostalog opisali svoje dojmove.

Donosimo neke:

„Moj osobni dojam o Dječjem domu na Potoku pun je različitih emocija. Sretna sam kad vidim da su djeca tamo sretna koliko to mogu biti i da imaju sve materijalno što im treba.“

Petra Nakić – Alfirević, III-1

„Kada sam ušla u vrt i vidjela tu malenu dječicu kako se igraju osmjeh mi je odmah došao na lice. Djeca su bila vesela i razigrana. Neka su na početku malo zaplakala, ali kasnije smo se svi zajedno igrali.“

U naručje sam uzela jednu malenu curicu od 11 mjeseci. Toliko se smijala, bila vesela, da nikad ne bi rekla da su je roditelji napustili. Po tome sam zaključila da je djeci u domu lijepo i zabavno. Nije toliko strašno kao što sam mislila prije nego sam bila u domu.

Barbara Španjol, III-1

„Ovim posjetom stekla sam nova iskustva. Prvi utisak mi je bio loš imala sam osjećaj da su djeca napuštena, usamljena i tužna. A kada sam ih vidjela kako se bezbrižno igraju, shvatila sam da je to najbolji izbor za njih u toj situaciji.“

Sanja Zatezalo, III-1

„Drago mi je što sam posjetila Dom i još jednom se uvjerila kako mogu biti zahvalna za sve što imam i ne zamarati se glupostima i biti tužna jer su sve to sitnice koje se lako riješe.“

Ivana Žanić, III-1

„Izgled tog Doma me jako iznenadio jer je sve izgledalo novo i lijepo uređeno, posebno prostorije za djecu. Iako ta djeca žive bez roditelja, izgledali su sretno. Volio bih da je zakon drugačiji i da ta djeca budu posvojena što prije.“

Vladislav Lugina, III-1

„Dječji dom ostavio je na mene pozitivan dojam. Lijepo je uređen, osoblje je vrlo stručno i jako vezano za djecu. Nadam se da će svako dijete biti udomljeno u obitelji koja će se brinuti o njemu kao da su mu pravi roditelji.“

Helena Kranjčević, III-1

„U Domu smo bili za vrijeme posjeta roditelja. Neki postupci roditelja su me rastužili.“

Irma Kahrimanović, III-1

„Moj prvi dojam kada sam ugledala djecu u parku, bila je tuga i sažaljenje, no kasnije kada smo se družili s njima, vidjela sam da su zapravo sretni. Nadam se da će neki od njih u bliskoj budućnosti naći dobru obitelj, a nakon 21. godine posao.“

Ivana Bertonja, III-1

„Nisam u stanju iskazati svoje dojmove iz razloga što sam emocionalno i duhovno uzdrman svime što smo vidjeli.“

Fran Alastor Coratti, III-1

„Kad sam dolazio u Dom, mislio sam da će atmosfera biti puno tužnija. No, djeca su vesela, zaigrana i sretna, ali mislim da je to tako jer nisu svjesni da su ih roditelji napustili.“

Marko Gatarić, III-1

„Došavši u Dom za nezbrinutu djecu osjećala sam tugu, čak i sažaljenje nad nemoćnom djecom koja nisu izabrala ovu sudbinu. Djeca su se veselo igrala, no tuga u očima će im se pojaviti kada shvate istinu. Sada shvaćam koliko sam sretna što imam obitelj i mogu biti zahvlana na svemu što imam.“

Ana Grdić, III-1

„Ušla sam u tu ustanovu s velikom tugom i strepnjom u srcu, no kada sam vidjela mališane kako se igraju i kako su nasmiješeni, osjetila sam olakšanje. Iskreno, nadam se da će naša država jednog dana bolje regulirati zakon i da će se smanjit broj djece u ustanovama.“

Jelena Hamonajec, III-1

„Moj dojam kada sam došao u Dom je bio na neki način čudan. Znao sam što me čeka, ali opet sam bio iznenađen. Očito nisam očekivao da će djeca biti tako sretna iako su bez roditelja. Drago mi je što sam se tako ugodno iznenadio i što postoje ljudi koji su spremni brinuti se o djeci dok njihovi vlastiti roditelji to ne mogu ili ne žele. Nadam se da ću i ja jednoga dana moći tako pomagati onima kojima to najviše treba, a to su naši najmlađi.“

Robert Grego, III-1

„Mislim da su prve tri najvažnije i djetetu je najvažnija iskrena roditeljska ljubav. Definitivno smatram da nije dovoljno nazvati ili posjetiti dijete jednom u tri mjeseca tek da se ne izgube roditeljska

prava. U današnjem posjetu Domu shvatila sam da su ta djeca od samog rođenja izložena teškoj životnoj situaciji iako toga još nisu svjesna. Smatram da je posvojenje djeteta humano djelo ljudi velikog srca koje djetetu pruža šansu za siguran, ispunjen i sretan život.“

Antonia Jelovica, III-1

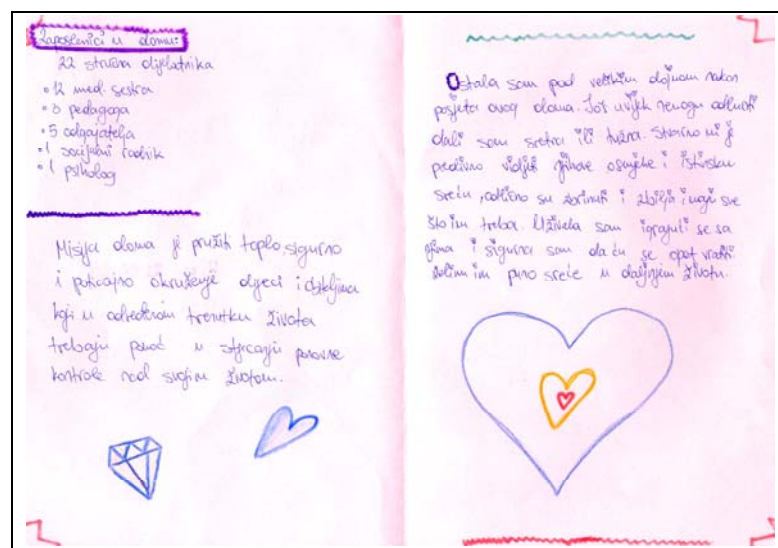
„Djeca u Domu su lijepo odgojena i srdačna. Vidi se da se puno radi s njima. Neposredno nakon dolaska malo me ulovila nostalgija, ali me poslije razveselio dječji osmijeh i popravio cijeli dojam.“

Laura Ćosić, III-1

O svemu doživljenom u Domu učenici su još danima prepričavali jedni drugima stječe se dojam da u senzibilizaciji mladih ljudi za potrebe slabijih, profesionalna komunikacija u sestinstvu, kao novi predmet, otvara velike mogućnosti.

Učenici IV-4 razreda, obrazovnog programa fizioterapeutske tehničar, s nastavnicama **Milenom Jelovčić**, VFT i **Jasminkom Hržić Grubelić**, VFT uključili su se u humanitarni projekt "**Medicinska škola - škola solidarnosti**". U srijedu, 19. prosinca 2012. posjetili su **Dječji dom za nezbrinutu djecu** i donirali prehrambe i higijenske proizvode šticećenicima doma. Dječji dom osnovan još 1920. godine za nezbrinute majke i djecu grada Rijeke. Od osnutka djeluje na današnjoj lokaciji na adresi Josipa Završnika 3 na Potoku. Od lipnja 1991. godine ovaj dom pripaja se Dječjem domu u Lovranu. Na Riječkoj lokaciji na skrbi su djeca od rođenja do tri godine kao i trudnice i majke s djecom.

Namjera učenika i nastavnika donacijom i posjetom Dječjem domu bila je **podijeliti blagoslov Božića sa šticećenicima Doma**.

Pamtilica koju je svaki učenik izradio nakon posjete Domu „Ivana Brlić Mažuranić
Anamarija Popović, III-1 razred